

Topicalisatie in imperatieve zinnen in het Nedersaksisch en het Nederfrankisch

Een empirisch-descriptief onderzoek

Student: Johanna Schulting

Studentnummer: 3930750

Master: Taal, mens en maatschappij

15 augustus 2014

Scriptiebegeleider: Prof. Dr. Sjef Barbiers

Universiteit Utrecht

Tweede lezer: Dr. Sergio Baauw

Faculteit der Geesteswetenschappen

Inhoud	Pagina
Voorwoord	1
Afkortingen	2
1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	5
2.1 Taal-universele eigenschappen van de imperatief	5
2.1.1 De imperatieve modus	6
2.1.2 Het imperatieve null-subject	6
2.1.3 Het imperatieve werkwoord	7
2.1.4 De zinsbouw van de imperatieve zin	8
2.2 Contrastieve beschrijving: Nederlandse en Duitse imperatief	8
2.2.1 Werkwoorden en subject	9
2.2.2 Vervangende imperatieve vormen	10
2.2.3 Topicalisatie	11
2.2.4 Samenvatting	12
2.3 Syntax volgens het Minimalistische Programma	12
2.4 Eerdere studies over de imperatieve syntaxis	15
2.4.1 Platzack & Rosengren	15
2.4.2 Zanuttini, Pak & Portner	16
2.5 De centrale theorie van Barbiers	18
2.6 Keuze van taalvariëteiten voor dit onderzoek	22
2.7 Nedersaksisch en Nederfrankisch	23
2.7.1 Algemeen	23
2.7.2 Demonstratiefpronomina	25
2.7.3 Werkwoordparadigma's	25
2.7.4 Topicalisatie	26
2.8 Probleemstelling	26
2.8.1 Onderzoeksvraag	27
2.8.2 Deelvragen	27
2.8.3 Doel van het onderzoek	27
2.8.3 Relevantie	27
2.8.5 Hypothesen	27
3. Methodologie	29
3.1 Onderzoeksmethode	29
3.1.1 Deel 1: testzinnen	29
3.1.2 Deel 2: werkwoordparadigma's & demonstratiefpronomen	31

3.2 Informanten	31
3.3 Locaties	33
3.4 Onderzoekscategorieën	35
3.4.1 Topicalisatie	35
3.4.2 Werkwoordparadigma's	38
3.4.3 Demonstratiefpronomina	38
3.5 Verwerking van de data	39
3.6 Mogelijke vormen van bias	39
3.7 Betrouwbaarheid	40
3.8 Validiteit	40
3.9 Ethiek	41
4. Resultaten	42
4.1 Resultaten demonstratiefpronomina	42
4.1.1 Neutrale (+/- distale) demonstrativa	42
4.1.2 Distale demonstratiefpronomina	43
4.1.3 Proximale demonstratiefpronomina	44
4.1.4 Conclusie	45
4.2 Resultaten werkwoordparadigma's	46
4.2.1 Regelmatige werkwoorden	47
4.2.2 Werkwoorden met e/i-wissel	49
4.2.3 Werkwoorden met verplichte sjwa-klank	52
4.2.4 Partiële subjectincorporatie	54
4.2.5 Conclusie	54
4.3 Resultaten topicalisatie	55
4.3.1 Resultaten Hoogduits	56
4.3.2 Neutrale (+/- distale) constituenten	58
4.3.3 Distale constituenten	61
4.3.4 Proximale constituenten	65
4.3.5 Kwantoren	68
4.3.6 Adjuncten	70
4.3.7 Conclusie	71
4.4 Terugkoppeling naar de centrale theorie	74
5. Conclusie	78
5.1 Antwoord op de onderzoeksvraag	78
5.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	79
6. Referenties	80

Bijlagen/Appendix

Bijlage I: Observatieformulier

Bijlage II: Demonstratiefpronomina-systeem per plaats

Bijlage III: Werkwoordparadigma's per plaats

Bijlage IV: Nederlandse vertalingen van de testzinnen en de contexten

Bijlage V: Resultaten topicalisatie per plaats

Bijlage VI: Einverständniserklärung

Bijlage VII: Samenvatting ruwe resultaten topicalisatie

Voorwoord

Met het onderwerp van deze scriptie ben ik voor het eerst in aanraking gekomen tijdens mijn stage bij het Meertens Instituut in Amsterdam. Ik wil daarom allereerst mijn toenmalige stagebegeleider en huidige scriptiebegeleider prof. dr. Sjef Barbiers bedanken voor zijn betrokkenheid, ondersteuning en adviezen. De gesprekken over mijn scriptieonderwerp en -voortgang waren zowel leerzaam als motiverend. Daarnaast wil ik dr. Sergio Baauw bedanken dat hij meteen bereid was om mijn scriptie als tweede lezer te beoordelen.

Een bijzonder grote dank gaat aan die personen die het mij überhaupt mogelijk hebben gemaakt om nog een keer te gaan studeren: mijn vader Heinz, Claudia, mijn broer Nicolas, Kees, mijn tantes Lorene, Eleonore en Maria en mijn ooms Johannes en Otto. Zoals jullie weten heb ik deze master met veel plezier gevolgd. Bedankt voor jullie steun en vertrouwen in mij.

Verder wil ik mijn vrienden bedanken voor hun morele ondersteuning en dat zij mij regelmatig en op de juiste momenten van het scriptieschrijven hebben afgeleid. Aangezien het Nederlands niet mijn moedertaal is, was ik op iemand aangewezen die mijn scriptie op germanismen en andere fouten controleerde: Hagar, bedankt voor jouw steeds goede en snelle hulp.

Ten slotte wil ik alle participanten uit Papenburg, Laar, Anholt en Viersen bedanken voor hun tijd, vertrouwen en inzet.

Afkortingen

A	Anholt	SOV	subject-object-verbvolgorde
ACC	accusatief	Spec	specificier
AgrP	Agreement Phrase	WH	Vraag-operator/ -markeerder
C	Complementizer	TP	Tense Phrase
CHL	computational system of human language	V	Viersen
		V	verb
CP	Complementizer Phrase	VP	Verb Phrase
DAT	datief	V1	verb first
DP	Determiner Phrase	V2	verb second
DynaSAND	Dynamische SAND	1	eerste persoon
EXH	exhortative	2	tweede persoon
FinP	Finiteness Phrase	3	derde persoon
ForceP	Force Phrase	+	kenmerk aanwezig
GEN	genitief	-	kenmerk afwezig
Imp	imperatief	*	ongrammaticaal
IP	Inflection Phrase	%	verdeelde meningen
L	Laar		
LF	Logical Form		
MoodP	Mood Phrase		
MP	Minimalist Program		
NOM	nominatief		
NP	Noun Phrase		
P	Papenburg		
PF	Phonetic Form		
PL	plural		
POL	polite		
PRM	promissive		
<i>pro</i>	stille/verzwegen subjectpronomen		
S	subject		
SAND	Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten		
SG	singular		

1. Inleiding

Nauw verwante talen en dialecten laten wel eens variatie in structuren zien, waar deze in eerste instantie niet worden verwacht. Dit is ook het geval bij de syntactische structuur van imperatiefzinnen van Duitse en Nederlandse taalvariëteiten. Alhoewel deze variëteiten allemaal tot de SOV-talen behoren, vertonen zij een distinctief gedrag met betrekking tot vooropplaatsingsmogelijkheden in imperatiefzinnen. Het Nederlands staat geen vooropplaatsing toe, het Noord-Brabants en sommige oostelijke Nederlandse dialecten staan alleen beperkte vooropplaatsing toe en het Duits vertoont meerdere mogelijkheden van vooropplaatsing in imperatieve zinnen. De volgende voorbeelden geven een eerste schets van de verschillende mogelijkheden (Barbiers, 2013: 5):

Nederlands

*Dat boek lees maar niet!

Duits

Das Buch lies besser nicht!

Oostelijke Nederlandse dialecten

Da (*boek) lees maar nie!

Deze masterscriptie onderzoekt hoe, tot nu toe niet onderzochte, verwante dialecten zich in dit opzicht gedragen en hoe het komt dat deze variëteiten betreffende de topicalisatiemogelijkheden van elkaar verschillen. Verder wordt er nagegaan of daarbij een samenhang met andere morfosyntactische verschillen bestaat.

In de literatuur is er in ieder geval één voorstel dat mogelijke correlaties tussen de topicalisatiemogelijkheden in imperatiefzinnen en andere morfosyntactische verschijnselen beschrijft. Dit voorstel komt van Barbiers (2013) die stelt dat er een samenhang met de kenmerkspecificatie van het imperatieve werkwoord bestaat. Hierbij gaat het om de kenmerken *distaal* en *persoon* die gezamenlijk een 2-pronomen definiëren en ook gezamenlijk in de CP van een imperatiefzin moeten optreden. In het Duits worden getopicaliseerde constituenten van verschillende aard toegestaan omdat het (in de meeste gevallen) een *unieke* imperatieve persoonsvorm vertoont die de imperatief markeert. Er is vervolgens sprake van een verzwegen subject in V, waardoor de SpecCP vrij is voor topicalisatie. Het Nederlands staat geen vooropplaatsing toe aangezien het imperatieve werkwoord met de eerste persoon enkelvoud overeenkomt en een verzwegen subject de SpecCP-positie heeft ingenomen. In de Noord-Brabantse dialecten is alleen de tweede persoonsvorm in het werkwoord geïncorporeerd, waardoor er restrictieve vooropplaatsing, van *distale* pronomina, mogelijk is. Bij de andere oostelijke Nederlandse dialecten is er echter geen sprake van subjectincorporatie in het werkwoord en is het daardoor onduidelijk hoezo er in deze dialecten distale D-pronomina kunnen worden vooropgeplaatst. Door deze onduidelijkheid is het interessant om te kijken naar hoe dialecten, die taaltypologisch verwant zijn aan de oostelijk Nederlandse dialecten, zich in dit opzicht gedragen. Net zo als de oostelijke

Nederlandse dialecten zijn er noord-westelijke Duitse dialecten die in het overgangsgebied worden gesproken. Deze dialecten bieden zich voor dit onderzoek aan.

In deze scriptie worden voor het eerst resultaten van een veldonderzoek naar de topicalisatiemogelijkheden in imperatiefzinnen bij Nedersaksische en Nederfrankische dialecten langs de Duits-Nederlandse grens gepresenteerd. Aan de hand van de descriptieve resultaten wordt een terugkoppeling naar eventuele correlaties tussen de topicalisatiemogelijkheden en andere morfosyntactische verschijnselen gemaakt. Van vier Duitse plaatselijke dialecten worden namelijk, naast de realisaties van imperatiefzinnen met getopicaliseerde constituenten van verschillende categorieën, bovendien volledige systemen van demonstratiefpronomina en meerdere werkwoordparadigma's gepresenteerd. Hierbij wordt een inzicht in de rijkdom aan dialectvariatie geboden.

Er kunnen veel overeenkomsten met de theorie van Barbiers (2013) worden vastgesteld, maar er treden naar aanleiding van dit onderzoek ook enkele vragen op, betreffende zijn theoretisch-syntactische analyse. Afhankelijk van het basisdialect, Nedersaksisch of Nederfrankisch, werden er verschillende vooropplaatsingsmogelijkheden in imperatiefzinnen vastgesteld. De resultaten en de conclusie van dit onderzoek leveren aan de ene kant een bijdrage tot de documentatie van actueel dialectmateriaal en bieden aan de andere kant nieuwe inzichten, die kunnen helpen om de interne syntactische structuur van de imperatiefzin verder te definiëren. Bovendien leveren de resultaten een bijdrage aan de theorie van syntactische variatie.

Het werkstuk is als volgt opgebouwd; in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) wordt informatie over de imperatief, eerdere onderzoeken betreffende de imperatief en over de theorie van Barbiers (2013) uiteengezet. Daarnaast wordt kort het Minimalistische Programma van Chomsky (1995) geïntroduceerd, aangezien de theorie van Barbiers hieraan is gerelateerd. Verder wordt er een schets van het Nedersaksisch en het Nederfrankisch gegeven. In hoofdstuk 3 wordt de methodologie voorgesteld en in hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd. Het werkstuk wordt met een conclusie (hoofdstuk 5) afgesloten.

Van de lezer wordt aangenomen dat hij/zij over een algemene kennis van de generatieve taalkunde en de daarbij behorende vaktermen beschikt.

2. Theoretisch kader

Als uitgangspunt voor dit onderzoek wordt een theorie van Barbiers (2013) genomen, die onder andere verduidelijkt waarom er verschillen bestaan, betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden bij standaard Duitse en Nederlandse imperatiefzinnen. In zijn theorie wordt de imperatieve syntax in het kader van de generatieve grammatica, preciezer in het kader van het *Minimalist Program* van Chomsky (1995), beschouwd.

Voordat Barbiers' theorie nader wordt besproken, wordt er echter eerst uitleg gegeven over de imperatieve syntax. Imperatieve zinnen hebben, in vergelijking met declaratieve en interrogatieve zinnen, een bijzondere status. Zij vertonen zowel universele als taal-specifieke eigenschappen, die duidelijk van de twee andere zinstypen afwijken. De universele eigenschappen komen in paragraaf 2.1 aan bod. In paragraaf 2.2 worden specifieke eigenschappen van Duitse en Nederlandse imperatiefzinnen tegen elkaar afgezet. Aangezien in dit werkstuk alleen aandacht zal worden besteed aan deze twee talen en hun dialectvariëteiten, wordt er niet op andere talen ingegaan. Voor meer informatie over taal-specifieke eigenschappen van imperatieve zinnen in andere talen verwijs ik de geïnteresseerde lezer naar Van der Wurff (2007) en Wratil (2005).

Vervolgens wordt er in paragraaf 2.3 een beknopt overzicht van het *Minimalist Program* (Chomsky, 1995) gegeven, omdat Barbiers' (2013) theorie en andere recente onderzoeken daaraan gerelateerd zijn. In paragraaf 2.4 worden studies voorgesteld, die het doel hebben om de imperatief in de actuele generatieve syntaxtheorie te integreren. De centrale theorie van Barbiers, en daarmee ook van dit werkstuk, wordt onder paragraaf 2.5 gepresenteerd.

In paragraaf 2.6 wordt de keuze voor de dialectvariëteiten verantwoord, die het doel van de empirische dataverzameling van dit onderzoek vormen. In paragraaf 2.7 wordt er vervolgens inzicht in deze variëteiten van het Duits gegeven; het Nedersaksisch en het Nederfrankisch. De beschrijving van de grammatica beperkt zich tot de voor dit onderzoek relevante verschijnselen. Daarnaast wordt hier uitgelegd waarom de resultaten van deze Duitse dialecten van belang zijn voor de theorie van Barbiers.

Het hoofdstuk eindigt in paragraaf 2.8 met de onderzoeksvraag en de daarbij behorende hypothesen.

2.1 Taal-universele eigenschappen van de imperatief

De hier beschreven eigenschappen van de imperatief zijn onderverdeeld in de imperatieve modus (2.1.1), het imperatieve null-subject (2.1.2), het imperatieve werkwoord (2.1.3) en de zinsbouw van de imperatieve zin (2.1.4).

2.1.1 De imperatieve modus

De imperatief, ook ‘gebiedende wijs’, betreft een modus van het werkwoord. Zijn benaming komt van het Latijnse werkwoord ‘imperare’, wat zoveel betekent als ‘bevelen’ (Duden, 2013). Vandaar dat men ook wel eens het begrip ‘bevelsvorm’ tegenkomt. Maar strikt genomen schiet deze benaming te kort en kan de imperatief bovendien een gebod, aansporing, wens, advies of verzoek uitdrukken (E-ANS, 2012; Nederlandse Taalunie, 2010 - 2014). De voorbeelden (1)-(4) verduidelijken een deel van de mogelijke onderliggende intenties (voor meer voorbeelden zie E-ANS).

(1) Doe de deur dicht! (*bevel*)

(2) Eet smakelijk! (*wens*)

(3) Lees voor gebruik de aanwijzingen op de verpakking. (*advies*)

(4) Zet’ m op! (*aansporing*)

De semantische kernbetekenis van imperatiefzinnen kan vervolgens als ‘getting the addressee to bring about a state of affairs’ worden omschreven (Van der Wurff, 2007; 32). De boodschap van de spreker maakt duidelijk dat hij verwacht dat de geadresseerde een bepaalde handeling uitvoert. De imperatief is uit een pragmatisch perspectief dus een directieve taalhandeling (Wrátil, 2005).

2.1.2 Het imperatieve null-subject

Zoals onder andere uit de voorbeelden (1) - (4) van de vorige paragraaf duidelijk wordt, vertonen imperatiefzinnen vaak geen subject. In de generatieve taalkunde wordt ervan uitgegaan dat er wel een subject aanwezig is, maar dat dit covert is (Van der Wurff, 2007). Ten eerste is er het *theta criterion* (Chomsky, 1981) dat vastlegt dat elk argument maar één theta-rol draagt en dat aan elke theta-rol maar één argument wordt toegewezen. Dat betekent dat in de voorbeeldzin (1), hieronder nog een keer als (5) herhaald, iemand de rol van de *agens* moet aannemen.

(5) Doe de deur dicht!

Iedereen die deze zin leest, weet dat het bij de *agens* om een subject met het kenmerk tweede persoon, enkelvoud of meervoud, gaat. Maar dat is niet aan de morfo-syntaxis van de zin af te lezen. Een zichtbaar bewijs dat er sprake is van een covert subject in imperatiefzinnen wordt eveneens geleverd door de *Government and Bindingtheory* (Chomsky, 1981). Anaforen treden normaliter met hun antecedenten in dezelfde zin op, maar deze zijn in imperatieve zinnen niet zichtbaar. De onderstaande voorbeelden, afkomstig uit Barbiers (2013), illustreren dit:

(6) a. Jij/*Ik zag jezelf.

b. Geef jezelf een boek!

Het voorbeeld in (6)a laat bovendien zien dat de anafoor ‘jezelf’ alleen een subject met de tweede persoonsvorm kan binden. Alhoewel er talen zijn die overte subjecten in imperatieve

zinnen toelaten (zie verder beneden in deze paragraaf en in 2.2), stelt Van der Wurff (2007) vast dat de norm voor imperatieve subjecten is om covert te zijn. Hiervan kan worden uitgegaan, zo stelt Van der Wurff, omdat imperatiefzinnen met non-overte subjecten frequenter zijn in talen, die optioneel een overte subject kunnen vertonen. Een verdere reden wordt erin gezien dat er talen zijn die alleen maar imperatieve zinnen met coverte subjecten toelaten (zoals het Frans bijvoorbeeld). Bovendien is er geen taal, die coverte subjecten verbiedt. Het is interessant om erbij stil te staan dat deze norm voor alle talen, dus ook voor pro-drop-talen, geldt. Hierin onderscheiden zich de imperatieve zinnen op een markante wijze van de declaratieve en de interrogatieve zinnen. Ook Platzack & Rosengren (1998) stellen vast dat een overt subject altijd optioneel is. Zij geven verder aan dat overte imperatieve subjectpronomina specifieke eigenschappen vertonen, die van een gewone, finiete subject afwijken. Het imperatieve (null-)subject draagt altijd de interpretatie 'talked TO' en niet 'talked ABOUT' (Platzack & Rosengren, 1998; 199). Voorbeelden (7) en (8) gaan dit verduidelijken.

(7) Kom mee! (*talked TO*)

(8) Jij was er ook. (*talked ABOUT*)

2.1.3 Het imperatieve werkwoord

Met betrekking tot de morfologische inflectie bij imperatieve werkwoorden, spreekt Van der Wurff (2007) van een algehele cross-linguïstische trend naar minimalisatie. Maar alsnog bestaat er een grote diversiteit in de wijze waarop de imperatieve modus wordt gemarkeerd. Hij kan bijvoorbeeld worden uitgedrukt door de werkwoordstam, stamveranderingen, verbale clitics of bepaalde onveranderbare imperatieve partikels of reduplicatie (Platzack & Rosengren, 1998; Sadock & Zwicky, 1985). Er is zelfs een taal, Chrau, die de imperatieve modus door intonatie markeert (Sadock & Zwicky, 1985). In West Germaanse talen wordt meestal de verbstam gebruikt; vergelijk hiervoor de Nederlandse en de Duitse imperatieve vorm van 'gaan':

(9) Ga weg! (*gaan*)

(10) Geh weg! (*gehen*)

De zero-morfologie is dan ook de markeringswijze voor de imperatieve vorm die uit cross-linguïstisch perspectief, en dan vooral bij de tweede persoon enkelvoud, het vaakst optreedt (Sadock & Zwicky, 1985; Van der Wurff, 2007). Maar in sommige West Germaanse talen bestaat er wel agreement-morfologie, betreffende een enkelvoud-meervoud-distinctie. Platzack en Rosengren (1998) demonstreren dat aan de hand van voorbeelden uit het Duits en het IJslands:

(11) a. Hilf (du) mir!
 Help.SG (jij) mij!

b. Helft (ihr) ihm!
Help.PL (jullie) hem!

(12) a. Kom (þ ú) ekki!
Kom jij.SG niet

b. Komið (þið) ekki!
Kom jij.PL niet

Van der Wurff (2007) concludeert in zijn omvangrijke bespreking van de imperatief, dat de magere morfologie misschien ten grondslag ligt aan de verarmde natuur van de zinstructuur en de automatische aanwezigheid van een geadresseerde, die geen formele markering nodig heeft. Onder paragraaf 2.4 wordt hier in enkele analyses over imperatieve zinnen verder op ingegaan.

2.1.4 De zinsbouw van de imperatieve zin

Tot nu toe werden er alleen grammaticale voorbeelden van imperatiefzinnen met de V1-volgorde gegeven (bijvoorbeeld (1)-(4)). In sommige talen zijn echter ook imperatiefzinnen met V2-volgorde mogelijk, zoals het Duitse voorbeeld (13), afkomstig van Platzack en Rosengren (1998; 184,) en het Engelse voorbeeld (14), van Van der Wurff (2007), laten zien.

(13) Dorthin geh nicht!
Daarheen ga niet!

(14) The tie give to Bob, the aftershave give to Don!
De stropdas geef aan Bob, het aftershave geef aan Don!

Het is dus in sommige talen mogelijk dat naast het null-subject een overt topic optreedt (Wratil; Potsdam; in Van der Wurff, 2007). Volgens Van der Wurff (2007) geeft de imperatieve V1-zin echter de ongemarkeerde woordvolgorde weer. Dit kan worden geconcludeerd uit het feit dat in sommige talen, zoals in het Nederlands, alleen de V1-volgorde is toegestaan. Bovendien werd er vastgesteld dat de V1-volgorde ook in talen met meerdere opties frequenter voorkomt dan de alternatieve volgordes (Van der Wurff, 2007). Verder valt er in verband met de zinsbouw op te merken dat imperatiefzinnen over het algemeen kort zijn en niet in andere zinnen kunnen worden ingebed (Platzack & Rosengren, 1998).

2.2 Contrastieve beschrijving van de Nederlandse met de Duitse imperatief

Zowel het Duits als het Nederlands zijn SOV-talen en delen daardoor veel syntactische eigenschappen. Met betrekking tot imperatieve zinnen en hun aparte categorieën (het imperatieve subject en het werkwoord) zijn er echter enkele verschillen tussen de twee talen geobserveerd.

2.2.1 Werkwoorden en subject

Het Duitse imperatieve werkwoord kent verschillende flectievormen voor de 2SG, de 2PL en de beleefde vorm van de 2SG/PL. De enkelvoud-vorm komt bij de regelmatige (zwakke) werkwoorden overeen met de presens-stam, terwijl het in sommige gevallen facultatief een finale sjwa-klank kan kiezen (Wratil, 2005).

(15) Guck(e) mal!

Kijk eens!

Daarnaast zijn er ook werkwoorden waarbij de –e in de finale positie verplicht is. Dit betreft werkwoorden, die in hun stam op –n/-m of –d/-t eindigen (Bensch & Stetter, 2007). De voorbeelden (16) en (17) illustreren dit.

(16) Rechn*(e) aus!

Reken uit!

(17) Heirat*(e) ihn nicht!

Trouw niet met hem!

Bij werkwoorden die een ‘e/i-wissel’ in hun presensvormen vertonen, valt het finale sjwa obligatorisch weg (Wratil, 2005). Een ‘e/i-wissel’ hebben werkwoorden, die in de presens-stam een /e/ of /ε/ hebben, maar in de tweede en derde persoon enkelvoud een /i/. In deze gevallen laat ook de imperatieve vorm een korte /i/ zien. Een overzicht van deze eigenschappen wordt in tabel 2.1 gegeven.

1SG	Ich nehme
2SG	Du nimmst
Imperatief	Nimm!

Tabel 2.1: e/i-wissel bij presensvormen en bij de imperatief

De 2PL van imperatieven wordt in het Duits door de finale ‘-t’ gemarkeerd (voorbeeld (18)).

(18) Kommt mal!

Kom.PL eens!

De beleefde imperatieve vorm (POL) eindigt op ‘-en’ en gaat bovendien gepaard met een verplicht overt, postverbaal subject (Van der Wurff, 2007):

(19) Kommen *(Sie) mal!

Komt u eens!

Overte subjecten zijn trouwens onder bepaalde omstandigheden ook bij de 2SG en 2PL toegestaan, maar zijn nooit verplicht. Zij gaan gepaard met een versterkte intonatie (Wratil, 2005).

De Nederlandse imperatief daarentegen vertoont geen morfologische differentiaties, met uitzondering van imperatieven met overte subjecten (Bennis, 2007). De verbstam wordt voor alle drie de imperatiefvormen gebruikt:

(20) Kom hier!

= (2SG, 2PL, POL)

Deze imperatieve werkwoordvorm komt overeen met die van de 1SG en met de 2SG in inversie (Barbiers, 2007). Barbiers (2007) merkt op dat het Nederlands daarom, in tegenstelling tot het Duits, geen unieke imperatieve werkwoordvorm heeft. Het Duits heeft voor onregelmatige werkwoorden (vergelijk tabel 2.1) wel een unieke imperatiefvorm en laat bovendien vaak de sjwa, dat met de Duitse eerste persoon overeenkomt, weg. Maar terug naar de Nederlandse imperatief; in de meeste gevallen vertoont deze geen overte subjecten, maar als deze wel optreden dan wordt het imperatieve werkwoord betreffende de persoonsvormen geflecteerd. Flectie zonder het postverbale overte subject is echter ongrammaticaal, met uitzondering van de 2SG ((21) a). De volgende voorbeelden van Bennis (2007; 121) demonstreren dit:

(21) a. Kom (jij) eens hier!

b. Komt *(u) eens hier!

c. Komen *(jullie) eens hier!

Over (21)a valt nog op te merken dat het overte subjectpronomen alleen als 'jij' en niet in de gereduceerde en onbeklemtoonde vorm 'je' kan optreden (Bennis, 2007). In vergelijking met het Duits heeft het Nederlands dus één verplicht overt subject meer (2PL) bij geïnflecteerde imperatieve werkwoorden.

2.2.2 Vervangende imperatieve vormen

In beide talen kan de semantische kernbetekenis van een imperatief ook door andere modi en andere formuleringen worden uitgedrukt. Zo zijn er in de literatuur voorbeelden met infinitieven, voltooid deelwoorden, indicatieven, passief constructies en conjunctieven te vinden. Het meest frequent komt men voorbeelden van de eerste twee vormen tegen. In de onderstaande voorbeelden staan de Duitse realisaties onder a. en de Nederlandse equivalenten onder b. Indien er geen bron wordt vermeldt, zijn de voorbeelden nieuw.

(22) *infinitief*:

a. Rechts fahren! (Van der Wurff, 2007; 51)

b. Rechts rijden!

(23) *voltooid deelwoord*:

a. Aufgepasst!

b. Opgepasst! (Bennis, 2007; 114)

(24) *indicatief*:

a. Um acht Uhr bist du wieder zuhause!

b. Om acht uur ben je weer thuis!

(25) *passieve constructies*:

a. Das wird aufgegessen!

b. Dat wordt opgegeten!

(26) *conjunctieven*:

a. Würdest du bitte die Tür schließen?

b. Zou je alsjeblieft de deur willen sluiten?

Daarnaast laat het Nederlands een vervangende vorm zien, die (voor zover ik weet) niet in het Standaardduits bestaat; een vorm in verleden tijd. Voorbeelden (27) en (28) zijn afkomstig van Proeme en van Wolf (in Van der Wurff, 2007; 48).

(27) At lieber eens wat minder!

(28) Bleef dan maar uit zijn buurt!

Terwijl (27) ook door een gewone imperatief zou kunnen worden vervangen, heeft (28) een directieve betekenis, die zich op een handeling in het verleden richt (Van der Wurff, 2007).

2.2.3 *Topicalisatie*

In het Standaardduits kunnen *topics* en WH-constituenten in imperatiefzinnen voor het finiete werkwoord geplaatst worden. Dit is in het Standaardnederlands niet mogelijk (Barbiers, 2007). De volgende voorbeelden van Reis en Rosengren (1992; 80,86) voor het Duits en van Barbiers (2007; 96) voor het Nederlands lichten de mogelijkheden toe:

(29) *Topics*:

a. Den Fritz versprich mir bitte, dass du nie wieder besuchen wirst!

b. *Frits beloof me dat je spoedig bezoeken zult!

(30) *WH-constituenten*:

a. Wen sag mir dass Peter getroffen hat!

b. *Wie zeg mij dat Peter ontmoet heeft!

In tegenstelling tot het vooropplaatsen van topics (29), is vooropplaatsing van een WH-woord, (30) en (31), in het Duits is echter alleen mogelijk indien het uit een bijzin wordt geëxtraheerd. Een WH-woord uit een hoofdzin kan niet worden voorop geplaatst (Barbiers, 2007; 96):

(31) *Wen benenne als meinen Nachfolger!

Wie benoem als mijn opvolger!

Topicalisatie van WH-woorden is bovendien beperkt tot werkwoorden, die een WH-complement selecteren. Verder noemt Barbiers (2007) nog twee restricties, betreffende

topicalisatie-mogelijkheden in het Duits; datieven kunnen niet voorop worden geplaatst (p.110) en hetzelfde geldt voor topics met kwantoren (en zonder een D-pronomen) (p.111):

(32) *Dem Jungen gib das Buch nicht!
De.DAT jongen geef dat boek niet!

(33) *Alle Bücher lies besser nicht!
Alle boeken. ACC lees beter niet!

In het Standaardnederlands is alleen dislocatie van een topic met een D-pronomen naar de linke en rechte periferie mogelijk, maar kan het D-pronomen nooit een preverbale positie innemen en is een lezing zonder komma-intonatie niet mogelijk (Barbiers, 2007; 103):

(34) a. *linke periferie:*
 (Dat boek), neem mee!

b. *rechte periferie:*
 Neem mee, (dat boek)!

c. *zonder komma-intonatie:*
 *Dat boek neem mee!

De mogelijke redenen voor de verschillen betreffende de topicalisatie-mogelijkheden van het Duits, het Nederlands en de Nederlandse dialecten worden in paragraaf 2.5, Barbiers' theorie (2013), besproken. Deze theorie speelt een centrale rol in het onderzoek van dit werkstuk.

2.2.4 Samenvatting

In de onderstaande tabel worden de eigenschappen van de Duitse en de Nederlandse imperatief met elkaar vergeleken.

Verschijsel	Standaardduits	Standaardnederlands
Imperatiefverb zonder overt subject	- Verscheidene vormen voor 2SG en 2PL - 3 verschillende vormen voor 2SG - Geen beleefdheidsvorm mogelijk	- Verbstam voor alle drie vormen
Imperatiefverb met overt subject	- verplicht voor beleefdheidsvorm - optioneel voor de andere vormen	- optioneel voor alle 3 vormen, maar dan verplichte inflectie - bij 2SG alleen met 'jij'
Vervangende imperatieve vormen	- verscheidene modi, behalve verleden tijd	- verscheidene modi en verleden tijd
Topicalisatie	- WH-woorden - verschillende topics, maar geen datieven en kwantoren	- niet mogelijk

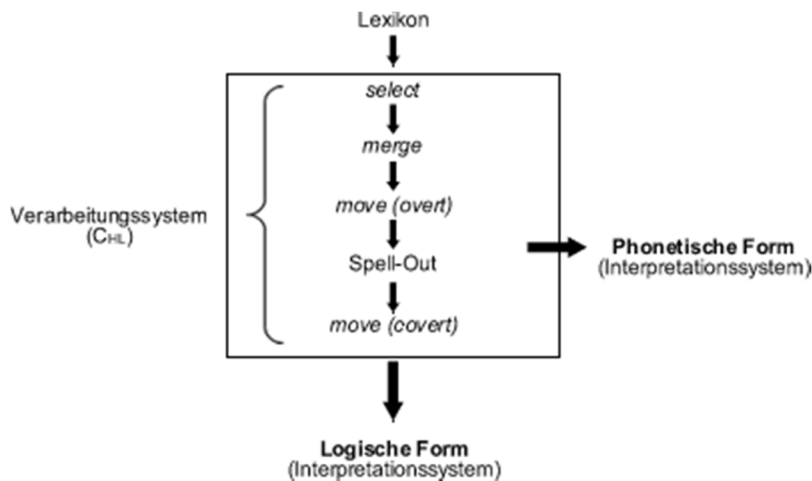
Tabel 2.2: Samenvatting Duitse en Nederlandse eigenschappen van de imperatief

2.3 Syntax volgens het Minimalistische Programma

In deze paragraaf wordt het *Minimalist Program* (vervolgens MP) van Chomsky (1995) voorgesteld, aangezien de voor dit werkstuk centrale theorie van Barbiers (2013) hieraan gerelateerd is. Ook veel andere, recente syntactische werken, binnen de generatieve

grammatica, oriënteren zich hierop. De beschrijving pretendeert niet volledig te zijn, maar doelt erop de lezer meer inzicht in de in paragraaf 2.4 en 2.5 gepresenteerde theorieën te geven.

Het MP is als een vernieuwende en vereenvoudigende ontwikkeling binnen de generatieve grammatica te zien. Het is vernieuwend en vereenvoudigend, omdat het afziet van standaardconcepten uit de voorafgaande *Principles and Parameter*-theorie en *Government and Binding*-theorie (Chomsky, 1995) en het daardoor een nieuw niveau van formele en computationele vereenvoudiging bereikt (Carnie, 2013; Zwart, 1998). De achterliggende motivatie voor de vereenvoudiging is de aanname dat natuurlijke menselijke taal zo economisch mogelijk gegenereerd moet kunnen worden, om op die manier de taalverwervingslast te minimaliseren (Radford, 1999). Hierboven werd al genoemd dat standaardconcepten uit eerdere theorieën geëlimineerd werden. Daarmee worden bijvoorbeeld concepten, zoals diepte- en oppervlaktestructuur, verschillende parameters voor talen, transformationele regels (*Head movement*, *DP movement* en *WH-movement*) en de operatie *move α* bedoeld (Carnie; 2013; Zwart, 1998). Volgens Chomsky (1995) zijn er alleen nog maar een lexicon en een computationele module (*computational system of human language: CHL*) nodig. Het lexicon bevat het lexicale inventaris, met al geflecteerde woorden, voor de opbouw van structuren (Dürscheid, 2010). Het computationele module (CHL) voegt deze lexicon-elementen tot complexe uitdrukkingen samen en interpreteert deze op een fonetisch (*Phonetic Form (PF)*) en logisch-semantisch (*Logical Form (LF)*) niveau (Dürscheid, 2010). Dit wordt in afbeelding 2.1 geïllustreerd.

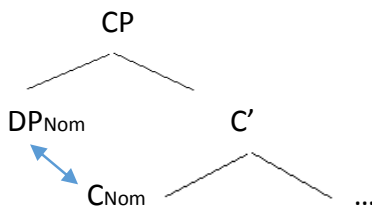
Afbeelding 2.1: Organisatie van het minimalistische model (Dürscheid, 2010)

PF en LF fungeren dus als *interface-levels*, die een verbinding maken met de articulatoirisch-perceptieve (klank) en de semantisch-conceptuele (betekenis) interpretatie-niveaus (Zwart, 1998).

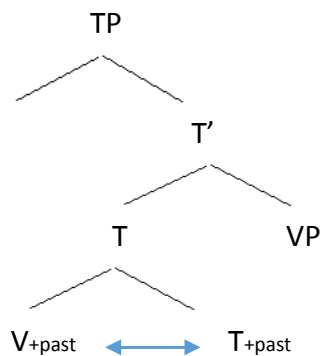
Cruciaal aan het model is, dat het voor de opbouw van syntactische structuren alleen nodige en zo eenvoudig mogelijke stappen (*economy principles*) voorschrijft (Dürscheid, 2010). Het computationele module (CHL) is verantwoordelijk voor de structuuropbouw en voor structuurveranderingen. Deze zijn het resultaat van een enkele derivatie, die als volgt verloopt

(Carnie, 2013; Dürscheid, 2010; Zwart, 1998): elementen uit het lexicon worden geselecteerd (*select*) en door middel van de operatie *merge* tot frasen/complexe uitdrukkingen samengevoegd. In een volgende stap vinden veranderingen/transformaties in de syntactische structuur (*move*) plaats. Deze transformaties zijn overert, voor de *Spell-out*, of covert, na de *Spell-out*. Transformaties na de *Spell-out* behoren tot de Logische Form (LF) en zijn daardoor niet zichtbaar (covert) in de oppervlaktestructuur van de zin (Zwart, 1998). Verantwoordelijk voor de transformaties (operatie *move*) zijn de abstracte flectiekenmerken, die in de lexicale elementen van het lexicon zijn vertegenwoordigd. Om ervoor te zorgen dat deze bij de structuur passen, vindt er *feature checking* plaats (Dürscheid, 2010). *Move* is dus het gevolg van de noodzaak de kenmerken te checken. Er zijn drie soorten *features*; formele, fonologische en semantische (Platzack & Rosengren, 1998; Zwart, 1998). De fonologische en de semantische kenmerken worden op het PF-, respectievelijk het LF-niveau geïnterpreteerd. De formele kenmerken zijn syntax-eigen en kunnen niet geïnterpreteerd worden. Zij treden in lexicale en functionele hoofden op. De kenmerken van het lexicale hoofd moeten met de kenmerken van de functionele hoofden 'matchen'. Het functionele hoofd trekt daarbij de meest dichtbijzijnde hoofd met hetzelfde kenmerk aan (Platzack & Rosengren, 1998). De *feature checking* gebeurt verplicht, via lokale configuraties; via een Spec-head-configuratie (35), een head-head-configuratie (36) of een head-compliment-configuratie (37) (Carnie, 2013).

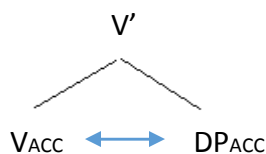
(35) *specifier-head-checking*

(36) *head-head-checking*

(37) *head-complement-checking*

Indien er sprake is van een *feature-matching*, is de structuur (de zin) grammaticaal (Dürscheid, 2010). In (35) wordt bijvoorbeeld het kenmerk nominatief [NOM] gecheckt, in (36) het *Tense*-kenmerk [+past] en in (37) het kenmerk [ACC], dat voor de accusatieve naamval staat.

Variatie in de woordvolgorde van verscheidende talen is een effect van het feit dat de operatie *move* in verschillende fases van de derivatie wordt toegepast; *voor* de Spell-out in de overte syntax, of *na* de Spell-out in de coverte syntax (Carnie, 2013; Zwart, 1998). Indien het *feature-checking* voor de Spell-out gebeurt, noemt men het kenmerk dat andere kenmerken aantrekt 'strong' (sterk). Het neemt de fonologische kenmerken mee, die met hem worden geassocieerd (*pied-piping*). Indien het *feature-checking* daarna plaatsvindt, is het kenmerk 'weak' (zwak) en neemt het alleen de formele kenmerken met zich mee. De kenmerken (*features*) spelen op deze manier een centrale rol voor woordvolgorde-verschillen tussen talen (Platzack & Rosengren, 1998).

2.4 Eerdere studies over de imperatieve syntaxis

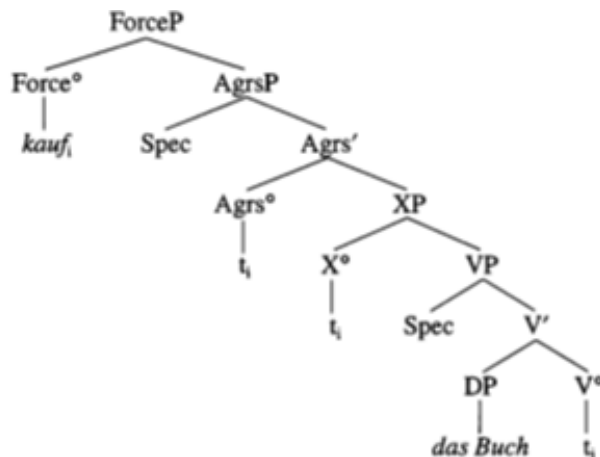
De meeste algemene onderzoeken over de imperatief houden zich bezig met het analyseren van het imperatieve null-pronomen en/of de morfologisch magere vorm van het werkwoord. In deze paragraaf worden twee hypothesen gepresenteerd, die op de één of andere manier raakvlakken met de hypothese van Barbiers (2013) hebben. Per hypothese worden de kerngedachtes achter de analyses voorgesteld. Er wordt dus niet uitgebreid op de hele bewijsvoering voor de hypothesen ingegaan, aangezien de intentie van deze paragraaf slechts is om inzicht in verschillende benaderingswijzen te geven.

2.4.1 Platzack & Rosengren

Platzack & Rosengren (1998) bieden een analyse, die een verklaring voor de morfologisch arme imperatieve werkwoordvorm en het afwezige subject oplevert. Hun hypothese is op Germaanse talen gebaseerd. Zij gaan van de *Split C*-hypothese van Rizzi (in Platzack & Rosengren, 1998) uit, waarnaar het C-domein van declaratieve en interrogatieve zinnen in ForceP, een zinstyp-projectie, en FinP, een specificatie voor finietheid, wordt opgedeeld. In ForceP wordt dus de aard van de zin vastgelegd. Dat is voor de declaratieve zin [-WH], voor de interrogatieve zin [+WH] en voor de imperatieve zin stellen zij dat die een eigen kenmerk heeft, namelijk [Imp]. Aangezien het imperatieve werkwoord niet finiet is en daardoor deze flectie niet nodig heeft, stellen zij verder dat FinP en ook MoodP en TP in de syntactische structuur van de imperatiefzin afwezig zijn. Het imperatieve werkwoord draagt, in tegenstelling tot de werkwoorden van de twee andere zinstypen, het kenmerk (*feature*) van de zinstyp, dus [Imp]. Aangezien het kenmerk [Imp] in het hoofd Force sterk is, trekt het imperatieve werkwoord aan. Het wordt dus overt gecheckt. Verder gaan zij ervan uit, dat de FinP de predicatie-relatie tussen het subject en de rest van de zin teweegbrengt. Een logisch gevolg is dan ook dat het gebrek aan finietheid en het missen van FinP, in het ontbreken van

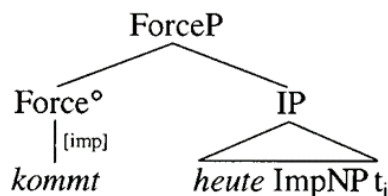
het subject resulteert. In plaats van een subject met het kenmerk [finiet], drukt een *Imperative Noun Phrase* (ImpNP), de geadresseerde uit. ImpNP kan daarbij in de specificeerder-posities van de IP of VP gelokaliseerd worden, zowel overt als covert. De specificaties van imperatiefzinnen zijn dus in het C-domein vastgelegd.

In afbeelding 2.2 wordt de Spell-out-structuur van de Duitse zin ‘Kauf das Buch.’ (*Koop het boek.*), die zij voorstellen, gegeven.

Afbeelding 2.2: Structuur van de Duitse imperatiefzin: ‘Kauf das Buch.’ (Platzack & Rosengreen, 1998)

In afbeelding 2.3 wordt een structuur met Force als [Imp] gemarkeerd en met een mogelijke locatie van de ImpNP gepresenteerd.

Afbeelding 2.3: Mogelijke locatie van ImpNP in een imperatiefzin

Daarnaast geven Platzack en Rosengren (1998) een mogelijke reden waarom constituenten in Duitse imperatiefzinnen voorop kunnen worden geplaatst (zie voorbeeld (13)). Zij zeggen dat Force en SpecForceP niet allebei het kenmerk [imp] hoeven te dragen, waardoor SpecForceP vrij is.

2.4.2 Zanuttini, Pak & Portner

Zanuttini, Pak en Portner (2012) bieden een hypothese over de aard van het imperatieve subject, waarbij zij antwoord geven op de vraag wat hun semantische associatie met een geadresseerde verklaart. Hun hypothese is voor alle talen geldig en maakt gebruik van een extra functionele projectie in de zinsstructuur. Deze extra projectie in de structuur is verantwoordelijk voor de restrictieve betekenis van de geadresseerde. Syntaxis is vervolgens essentieel voor de interpretatie van het subject (naast de semantiek). Om deze extra projectie te kunnen begrijpen, moet er eerst worden uitgelegd dat de imperatieve zin deel uitmaakt van zogenaamde ‘jussive’ zinstypen. Naast de imperatief behoren volgens hen ook

'exhortatives' en 'promissives' tot de klasse van jussieve zinnen. *Exhortatives* worden gebruikt om uit te drukken dat de spreker en de geadresseerde gezamenlijk iets zullen gaan doen en *promissives* drukken een belofte van iemand uit. De imperatieve zin heeft unieke eigenschappen, maar is semantisch en syntactisch met deze zinstypen verwant, in de zin dat ze dezelfde soort interpretatieve restricties hebben. Het verschil tussen deze zinstypen ligt volgens Zanuttini, Pak en Portner (2012) in de type geadresseerde. Imperatieven richten zich aan 2SG of 2PL, *exhortatives* aan 1SG met 2SG en *promissives* aan 1SG. De voorbeelden (38) a-c uit het Koreaans stellen de drie zinstypen voor (Zanuttini, Pak & Portner, 2012; 1234):

(38) a. *Imperative:*

Cemsim-ul sa-**la**.
lunch-ACC buy-IMP
'Buy lunch!'

b. *Promissive:*

Cemsim-ul sa-**ma**.
lunch-ACC buy-PRM
'I will buy lunch.'

c. *Exhortatives:*

Cemsim-ul sa-**ca**.
lunch-ACC buy-EXH
'Let's buy lunch.'

Om weer terug te komen op de extra functionele projectie in de jussieve zinnen; de auteurs stellen dat er een 'jussive head' is, dat persoonskenmerken bevat en de beperkte interpretatie van de geadresseerde/n verklaart. Met betrekking tot de imperatieve zinnen maken zij de volgende beweringen (Zanuttini, Pak & Portner, 2012):

- 'All and only imperatives contain a Jussive head with a second person feature. This feature is the reason why imperatives place a requirement on the addressee.'
- 'The Jussive head is not endowed with other ϕ -features, or with a case feature.'
- 'The Jussive head is an abstraction operator that binds the argument it agrees with.'

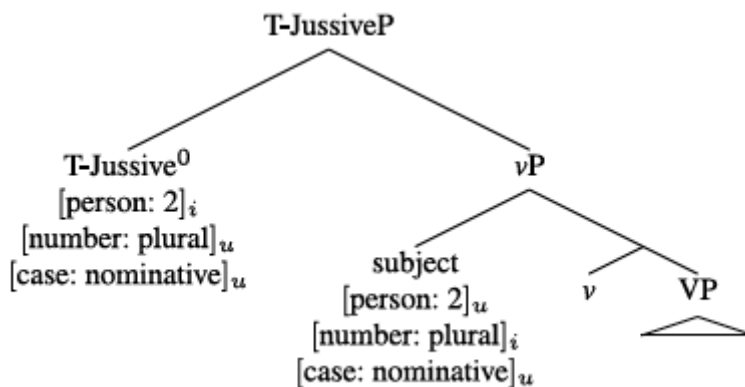
De auteurs gaan er bovendien van uit, dat kenmerken van meerdere structurele, functionele hoofden één na één gederiveerd worden (via *merge*) en vervolgens een syntactische relatie kunnen aangaan, waardoor zij een kenmerkenbundel op een enkel hoofd kunnen vormen. Daardoor kunnen zij vervolgens ook bepaalde syntactische relaties initiëren. Hoe de structuur van een imperatief tot stand komt, wordt uitgelegd aan de hand van een imperatief (39) uit het Spaans (Zanuttini, Pak & Portner, 2012; 1245):

(39) Hablad! (*Spaans*)

Talk! (2PL)

Nadat V en S via *merge* zijn samengevoegd, wordt T aan de derivatie toegevoegd met de kenmerken voor getal en naamval. De *Jussive head* brengt de personenkenmerken mee. T verplaatst vervolgens naar de *Jussive head* (*head-to-head-movement*; operatie *move*) en de

kenmerken vormen gezamenlijk een bundel. In de onderstaande afbeelding 2.4 van Zanuttini, Pak en Portner (2012; 1246) is de bundeling van de kenmerken als *T-Jussive head*, een functionele hoofd, weergegeven (puur uit grafische redenen).

Afbeelding 2.4: Structuur van de Spaanse imperatief 'Hablad!' (Zanuttini, Pak & Portner, 2012; 1246)

De *T-Jussive head* en het subject gaan een agreement-relatie aan en delen op die manier de persoonskenmerken. Bij deze relatie is sprake van een lokale head-head-relatie. De restrictieve interpretatie van het tweede persoonskenmerk in imperatieven, dus van de geadresseerde, is het resultaat. De kleine *i* in de afbeelding staat voor kenmerken die interpreteerbaar zijn en de kleine *u* voor kenmerken die niet interpreteerbaar zijn.

Alhoewel hun benadering nog complexer en uitgebreider is, wordt door de gegeven beschrijving duidelijk hoe het imperatieve subject gegenereerd wordt. Voor het doel van dit werkstuk is dit echter toereikend. Als laatste opmerking kan worden vastgesteld dat de functionele projectie in hun benadering niet aan de imperatieve verbale morfologie is gebonden.

2.5 De centrale theorie van Barbiers

Voordat Barbiers' theorie wordt beschreven, is een opmerking in verband met het MP op zijn plaats. Alhoewel zijn theorie over het algemeen in het kader van de MP kan worden geplaatst, spreekt Barbiers zich over een aantal van de minimalistische aannames niet uit. Hij geeft niet aan hoe zijn theorie kan worden omgezet in de feature-checking frame en ook niet wat de trigger voor werkwoordverplaatsing is.

De motivatie voor dit onderzoek vormt een theorie van Barbiers (2013), die hij in zijn artikel '*Geography and Cartography of the Left Periphery: The Case of Dutch and German Imperatives*' voorstelt. In deze theorie verklaart hij hoe het 2-pronomen in de syntactische structuur van de imperatiefzinnen is gedefinieerd en waarom dit de oorzaak is voor verschillende topicalisatie-mogelijkheden in deze zinnen voor het Duits, het Nederlands en variëteiten van het Nederlands.

Zoals in paragraaf 2.2.3 *Topicalisatie* al werd beschreven, staat het Duits constituenten voor het finiete werkwoord in een imperatiefzin toe en het Nederlands niet. Alhoewel het vooropplaatsen van topics in het Standaardnederlands strikt ongrammaticaal is, observeerde Barbiers (2013; 14) dat een vooropplaatsing van *distale* D-pronomen van verschillende aard in bepaalde oostelijke Nederlandse dialecten en in het oostelijk Noord-Brabants, zie voorbeelden (40) – (42), wel mogelijk is.

(40) *argumentele distale D-pronomen:*

Da/die (*boek) lees maar nie.

(41) *temporele distale D-pronomen:*

Dan ga maar naar de gemeente.

(42) *locatieve distale D-pronomen:*

Daar reken maar niet op!

In voorbeeld (40) is te zien dat een voorop geplaatste distale D-pronomen 'da' (*dat*) grammaticaal in het dialect is, maar een frasale NP niet.

De verklaring van Barbiers voor deze syntactische verschillen wordt onderbouwd met aannamen uit het *Minimalist Program* (Chomsky, 1995). Conform het programma gaat hij ervan uit dat variatie in woordvolgorde in bepaalde gevallen het gevolg zijn van interactie tussen vaste syntactische principes en variabele morfosyntactische kenmerkbundels van lexicale items. In het geval van de woordvolgordeverschillen bij de genoemde imperatiefzinnen, zou een variatie betreffende de morfosyntactische kenmerkspecificatie van het imperatiefwerkwoord de mogelijke oorzaak kunnen zijn. Deze kenmerken zijn *distaal* en *persoon*. Indien zij gezamenlijk in de CP van een imperatiefzin optreden, definiëren zij een 2-pronomen.

De observatie dat verschillende woordvolgordes in de nauw verwante variëteiten mogelijk zijn, pleit ervoor dat de eis van het gezamenlijk optreden van de kenmerken in de CP op verschillende manieren kan worden gerealiseerd. Hypothesen die aannemen dat er bij imperatiefzinnen, net zo als bij ja/nee-vragen, een lege *imperative operator* de SpecCP bezetten, lijken op het eerste gezicht geschikt voor de Nederlandse zinnen. Daardoor zou de SpecCP geblokkeerd zijn voor andere constituenten. Maar hetzelfde zou dan ook voor de Duitse zinnen moeten gelden en dat is dus niet het geval. Een *imperative operator* is er dus niet.

Barbiers' voorstel is dat de nodige 2-markering van een imperatiefzin via een 2-markeerder in de CP wordt omgezet. Uitgaande van *Spec-Head-agreement* maakt het daarbij niet uit of de markeerder in C of in SpecCP is gelokaliseerd. In het Nederlands zou de imperatiefzin dan door een verzwegen 2-subject (*pro*.2), dat naar SpecCP wordt verplaatst, gemarkeerd worden. Maar hoe zit het dan met de vooropplaatsingsmogelijkheden van het Duits en van de oostelijke Nederlandse dialecten? Ook hiervoor worden passende oplossingen geboden. Een

cruciale rol daarbij speelt de imperatieve verbvorm. Zoals bekend (paragraaf 2.2.1) heeft het Duits een aantal unieke verbvormen, maar komen die van het Nederlands overeen met de 1SG of met de inversievorm van de 2SG. De unieke vorm van het Duitse imperatieve werkwoord is vervolgens voldoende om een imperatiefzin te herkennen. Daardoor kan men ervan uitgaan dat de nodige 2-markeerder in het verb is geïntegreerd en in C is gelokaliseerd. SpecCP is vervolgens vrij voor vooropplaatsingen. Bij de bespreking van de topicalisatiemogelijkheden in oostelijke Nederlandse dialecten, maakt Barbiers onderscheid tussen het oostelijk Noord-Brabants en de andere oostelijke dialecten. In beide variëteiten komt het imperatieve werkwoord echter net zoals bij het Standaardnederlands met de 1SG overeen. Om te begrijpen hoe de 2-markering van de imperatiefzinnen in deze variëteiten gebeurt, moet er nader op de aard van de 2-markering worden ingegaan. Er werd al genoemd dat de kenmerken die gezamenlijk het 2-pronomen vormen *distaal* en *persoon* zijn. Zolang zij gezamenlijk in de CP optreden, is de zin als imperatieve zin te herkennen. In het Noord-Brabants is er een syntactisch verschijnsel, namelijk partiële subjectincorporatie, vastgesteld, wat een verklaring voor de restrictieve vooropplaatsingsmogelijkheden kan bieden. Het wordt in voorbeeld (43) gepresenteerd (Barbiers, 2013; 16):

(43) He-de gij da gezien?
Heb-jij jij dat gezien?

Het subject-partikel ‘-de’ is in het werkwoord, dat zich in de C-positie bevindt, geïncorporeerd. Betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden in imperatiefzinnen stelt Barbiers voor dat ook bij het imperatieve werkwoord het stille subjectpronomen (*pro.2*; het kenmerk *persoon*) onder C in het verb wordt geïncorporeerd en de SpecCP daardoor ‘half-vrij’ is voor de tweede helft van de imperatieve 2-markeerder; het kenmerk *distaal*. De partiële subjectincorporatie is echter in imperatieve zinnen niet zichtbaar. De verwerver van het oostelijk Noord-Brabants zou vervolgens van de zichtbare incorporatie in declaratieve zinnen naar imperatiefzinnen moeten generaliseren. Deze analyse verklaart de restrictie voor de topicalisatiemogelijkheid van distale D-pronomen. Proximale pronomina zoals *deze*, *hier* en *nu* kunnen niet voorop worden geplaatst. Tot de distale D-pronomen behoren het plaatselijke *daar*, het tijdelijke *dan*, het onzijdige *dat* en het zijdige *die*. Daarnaast dragen het 2SG-pronomen *jij* en het stille 2-pronomen ook het kenmerk *distaal* en uiteraard het kenmerk *persoon*. Uitgaande van een deiktische relatie, liggen distale pronomina van het deiktische centrum af en proximale pronomina coïncideren ermee. Het verzwegen *pro.2* vormt dus aan de ene kant een natuurlijke klasse met de distale D-pronomen, maar heeft aan de andere kant ook een persoon-kenmerk. Aangezien het van het deiktische centrum weg wijst, komt het overeen met de voor imperatiefzinnen nodige (coverte) geadresseerde. Barbiers (2013; 17) concludeert: ‘Imperative clauses must be marked with the features distal and person.’ en dat imperatiefzinnen ‘in a natural class with distal elements’ zijn. Hij geeft het volgende schematische overzicht van de derivaties voor Duitse, Nederlandse en oostelijke Noord-Brabantse imperatiefzinnen (Barbiers, 2013; 17-18):

	SpecCP	C	SpecIP	I
<i>Dutch</i>	[distal, person] <i>pro</i> ₂	V	[distal, person] <i>pro</i> ₂	∅
<i>German</i>	_____	V _[distal, person]	[distal, person] <i>pro</i> ₂	V _[distal, person]
<i>N.Brabantish</i>				
(i)	[distal] <i>da</i>	V-[person] V	[distal, person] <i>pro</i> ₂	∅
or				
(ii)	[distal, person] <i>pro</i> ₂	V-[person]	[distal, person] <i>pro</i> ₂	∅

Afbeelding 2.5: Derivatie van de Duitse, Nederlandse en N.Brabantse imperatiefzinnen (Barbiers, 2013; 17-18)

Bij enkele oostelijke Nederlandse dialecten langs de Duitse grens, die ook het vooropplaatsen van distale D-pronomina toelaten, is echter geen sprake van partiële 2-subjectincorporatie. Barbiers' suggestie is dat de vooropplaatsing alsnog mogelijk is, omdat deze dialecten mengvormen zijn van *Den Besten*- en *Zwart*-variëteiten (Postma, 2011; Barbiers, 2013: 6-9, 18-19). Het Standaardnederlands behoort tot *Zwart*-variëteit, die zich kenmerkt door het feit dat er twee verschillende posities voor werkwoorden in de structuur zijn met alternerend *verbal-agreement* (zie afbeelding 2.6). De *Den Besten*-variëteit daarentegen vertoont twee posities voor het subject en kent afhankelijk daarvan ook twee verschillende vormen voor het subject (afbeelding 2.6).

Den Besten varieties: two subject positions – two subject forms

Limburgian

	SpecCP	C	SpecIP	I
a.	du you	löp-s walk _{2SG}	_____	_____
b.	(dan) (then)	löp-s walk _{2SG}	tich you	_____

Zwart varieties: two verb positions – alternating verbal agreement

Dutch

	SpecCP	C	SpecIP	I
a.	_____	_____	jij you	loop-t walk _{2SG}
b.	(dan) (then)	loop walk	jij you	_____

Afbeelding 2.6: Den Besten- en Zwart-variëteiten (Barbiers, 2013)

Postma (2011: 75) stelt dat de Den Besten-variëteit zich diachronisch in een Zwart-variëteit kan veranderen via partiële subjectincorporatie (zie afbeelding 2.7). Op die manier zouden de

sprekers van de oostelijke Nederlandse dialecten, de gemengde dialecten, indirect over deze kennis kunnen beschikken en daardoor vooropplaatsing van distale constituenten toestaan.

SpecCP	C	SpecIP	I
du	V	d-ich	(V)
du	V-de	ghi	V

Afbeelding 2.7: Verandering van de Den Besten- naar de Zwart-variëteit (Barbiers, 2013)

Een overzicht van de eigenschappen van de imperatiefzinnen van de verschillende variëteiten wordt in tabel 2.3 nog een keer samengevat.

Kenmerk	Duits	Nederlands	Oostelijk N-Brabants	Oostelijke dialecten
Vooropplaatsingsmogelijkheden (SpecCP)	Verschillende constituenten	Geen	Distale D-pronomen	Distale D-pronomen
Partiele subject incorporatie	Nee	Nee	Ja (maar alleen in declaratieve zinnen)	Nee/indirect (waarschijnlijk op een abstract niveau: mengvorm van Den Besten- en Zwart-variëteit, waarbij er in de overgangsvorm wel partiele subjectincorporatie voorkomt)
Unieke ImpV-vorm	Ja	Nee (1Psg)	Nee (1Psg)	Nee (1Psg)
Verplaatste constituenten	V	V en stille 2P subject-verplaatsing (<i>pro.2</i>)	V en distale D-pronomen of <i>pro</i>	V en distale D-pronomen
ImpV kenmerkspecificatie	Distaal, persoon	Geen	Persoon	Persoon

Tabel 2.3: Eigenschappen van imperatiefzinnen van het Duits en van Nederlandse variëteiten

2.6 Keuze van taalvariëteiten voor dit onderzoek

Net zoals het Nederlands, het Duits en de oostelijke Nederlandse dialecten die in Barbiers (2013) werden besproken, behoren ook Duitse dialecten langs de Duits-Nederlandse grens tot het West Germaans. Dit betreft de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten. Het is bekend hoe de dialecten aan de Nederlandse kant van dit overgangsgebied zich ten opzichte van topicalisatie in imperatiefzinnen gedragen. Het was echter niet duidelijk waarom de topicalisatie van distale D-pronomina in deze dialecten wordt toegestaan. Aangezien ook de Duitse dialecten in het overgangsgebied van de twee standaardtalen Duits en Nederlands worden gesproken en zij in contact komen met de oostelijke Nederlandse dialecten, zou het vervolgens interessant zijn om te onderzoeken hoe zich deze nauw verwante dialecten aan de andere kant van de grens zich gedragen. Vertegenwoordigen zij ook een ‘tussenstadium’ van het Standaardduits en het Standaardnederlands, net zoals de oostelijke dialecten? En zo ja, in

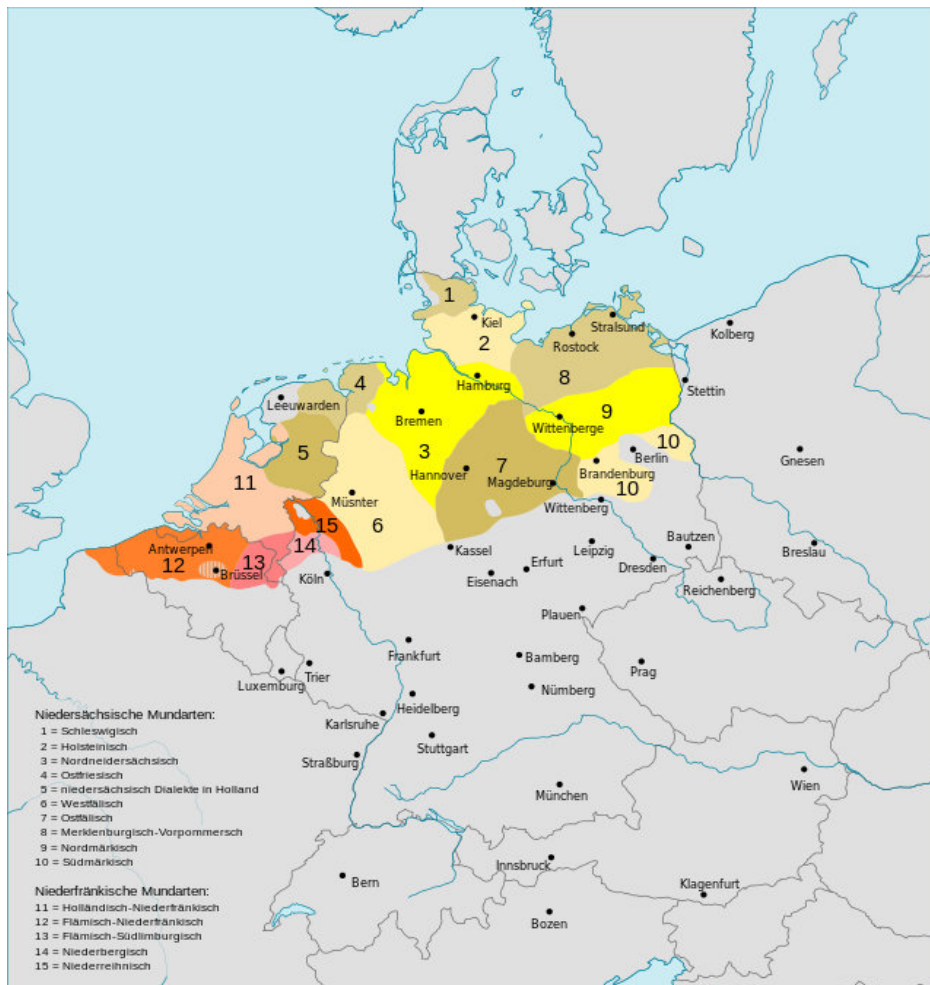
welke vorm? Is er in de Duitse dialecten ook sprake van een unieke imperatieve werkwoordvorm? De resultaten maken vervolgens een microlinguïstische vergelijking mogelijk en zijn van belang om de interne structuur van de imperatiefzin verder te kunnen analyseren. Met behulp van de resultaten kan men eventueel een nieuwe uitspraak over de mogelijke correlatie van het optreden van de topicalisatiemogelijkheden in imperatiefzinnen met andere morfosyntactische verschijnselen doen.

2.7 Nedersaksisch en Nederfrankisch

In deze paragraaf wordt er eerst een algemene inleiding (2.7.1) over het Nedersaksisch en het Nederfrankisch gegeven. Het onderzoek dat aan dit werkstuk ten grondslag ligt richt zich op variëteiten van deze dialectgroepen. Na de inleiding wordt er kort ingegaan op het demonstratiefpronomina-systeem (2.7.2) en het werkwoordsysteem (2.7.3) van deze dialecten (voor zover bekend). De paragraaf eindigt met informatie over topicalisatiemogelijkheden in imperatiefzinnen in deze dialecten (2.7.4).

2.7.1 Algemeen

Het Nedersaksisch en het Nederfrankisch behoren tot de West Germaanse dialecten, die ten noorden van de *Benrather Linie* (maken-machen-isoglosse) liggen en daarmee van het Middelduitse dialectgebied gescheiden zijn (Thies, 2011). Variëteiten van beide dialecten zijn langs de Duits-Nederlandse grens te vinden. Zoals de benamingen van de dialectgroepen al laten vermoeden, heeft het Nedersaksisch een Saksische taalafkomst en het Nederfrankisch, zoals het Nederlands, een Nederfrankische basis. Daardoor vertonen de Duitse Nederfrankische dialecten veel overeenkomsten met het Nederlands (Smits, 2011). In de literatuur worden de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten echter vaak onder de noemer 'Nederduits' geschaard, aangezien beide dialectgroepen niet aan de tweede Germaanse klankverschuiving hebben deelgenomen (Takács, 2003). Er zijn dan vaak slechts overkoepelende dialectgrammatica's te vinden, afgezien van sommige grammatica's van lokale dialecten. Uit praktische overwegingen zal de term 'Nederduits' ook in dit werkstuk soms worden gebruikt. De Duitse sprekers van beide dialectgroepen noemen hun variëteit vaak simpel *Platt*, wat echter niet een verwijzing naar een taal van het platte land is, maar een betekenis in de zin van 'duidelijk' of 'niet te ingewikkeld' heeft (Cornelissen, 2008). In afbeelding 2.8 (volgende pagina) is een grove, geografische indeling van de Nedersaksische (1-10) en Nederfrankische dialecten (11-15) weergegeven.

Afbeelding 2.8: Geografische verspreiding van Nedersaksische en Nederfrankische dialecten (Wikipedia, 2011)

Alhoewel het er op de kaart (afbeelding 2.8) zo uitziet dat er strikte grenzen tussen de dialecten/regiolecten zijn, is er in de realiteit sprake van een ongedefinieerd overgangsgebied tussen dialecten. Dit geldt vervolgens ook voor het Nedersaksisch en het Nederfrankisch (het gebied tussen 6 en 15). Bovendien is het niet duidelijk in hoeverre de dialecten van de Duitse plaatsen, die direct aan de grens liggen, verschillen van de dialecten van de Nederlandse plaatsen die direct aan de grens liggen. Het feit dat deze plaatsen door een politieke grens worden gescheiden, betekent niet per se dat er een harde talige grens is. Tot in de jaren '30 van het vorige eeuw werd er nog een vloeiende overgang geconstateerd, maar door de toenemende mobiliteit en verspreiding van de standaardtaal door de (massa)media begon de kloof tussen de grensdialecten steeds groter te worden (Smits, 2011). Bij het eens bestaande dialectcontinuüm is tegenwoordig een verandering in de richting van beide standaardtalen (*dialect shift*) niet te ontkennen (Hinskens, 1993). Het is vervolgens van belang voor dit onderzoek om erbij stil te staan dat de standaardtaal van invloed is op de hier onderzochte dialecten. Bovendien zijn dialectsprekers in de regel meertalig en beheersen zij de standaardtaal.

2.7.2 Demonstratiepronomen

Zoals onder de vorige paragraaf al is genoemd, is er nauwelijks literatuur die de grammatica van de twee dialectgroepen separaat aangeeft. Voor de beschrijvingen in deze en de volgende paragraaf werd er gebruik gemaakt van de recente ‘SASS Plattdeutsche Grammatik’ van Thies (2011), waarin af en toe tenminste mogelijke variatie wordt vermeld.

In de Nederduitse dialecten kunnen de bepaalde lidwoorden ‘de’ (mannelijk en vrouwelijk) en ‘dat’ (onzijdig) als demonstratiepronomen worden gebruikt, indien zij beklemtoond worden uitgesproken (Thies, 2011). Zij kunnen daarbij voor alle in het Hoogduits bestaande demonstratiepronomen worden ingezet; voor de proximale (*dieser, diese, dieses*), voor de distale (*jener, jene, jenes*) en voor de bepaalde lidwoorden (*der, die, das*). Daarnaast worden er voor de proximale pronomen regionaal variabel ook ‘düsse’ (deze) en ‘düt’ (dit) of ‘disse’ (deze) en ‘dit’ gebruikt. Net zo variabel wordt in plaats daarvan ook ‘de/dat hier’ gezegd, waarbij het ‘hier’ de proximale betekenis toevoegt. Distale demonstratiepronomen kunnen met ‘jennet’ (NL: dat) of ‘jenne’ (NL: die) worden vertaald, maar dit wordt nauwelijks meer gezegd (Thies, 2011). In plaats daarvan wordt eerder ‘de/dat dor’ gebruikt, waarbij het ‘dor’ (daar) de distale betekenis toevoegt. Betreffende de naamvallen wordt er alleen een verschil tussen nominatief, niet-nominatief en genitief gemaakt. In sommige variëteiten wordt er zelfs geen verschil tussen nominatief en niet-nominatief gemaakt. De genitief wordt óf door de possessiepronomen ‘sien’ (zijn) en ‘ehr’ (haar) uitgedrukt óf met ‘vun’ (van) omschreven. Tabel 2.4 geeft een overzicht van de nominatieve en niet-nominatieve demonstratiepronomen weer.

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	De (hier/dor), düsse/disse, jenne	De (hier/dor), düsse/disse, jenne	Dat (hier/dor), düt/dit, jennet
Niet-nominatief	De(n) (hier/dor), düsse(n)/dissen(n), jenne(n)	De (hier/dor), düsse/disse, jenne	Dat (hier/dor), düt/dit, jennet

Tabel 2.4: Nederduitse demonstratiepronomen (blauw: proximaal, rood: distaal, zwart: multifunctioneel)

2.7.3 Werkwoordparadigma's

De imperatieve enkelvoud heeft over het algemeen de vorm van de werkwoordstam (regelmatige werkwoorden). Deze vorm komt overeen met die van de 1SG. Bij de imperatieve meervoud wordt het suffix ‘-t’ toegevoegd. Deze vorm komt overeen met de 3SG en alle meervoud vormen. Tabel 2.5 vat de conjugatie aan het voorbeeld van ‘mellen’ (melden) samen (Thies, 2001).

1SG	Ik mell
2SG	Du mellst
3SG	He/se mellt
1-3PL	Wi/ji/se mellt
Imperatief enkelvoud	Mell!
Imperatief meervoud	Mellt!

Tabel 2.5: Werkwoordparadigma regelmatige vormen (Thies, 2011)

Werkwoorden die in het Standaardduits een e/i-wissel hebben en enkele andere onregelmatige vormen kunnen daarvan echter afwijken (Thies, 2011). In deze gevallen kan de lange vocaal van het stamwerkwoord in de imperatiefvorm optioneel door een korte /i/ worden vervangen (voorbeeld (44)). Bovendien kan bij sommige werkwoorden met een lange /a:/ de imperatieve vorm optioneel door een korte /u/ of /ü/ worden vervangen (voorbeeld (45)).

(44) *geven* – du giffst – he/se giffst – **giff!/geev!**

geven – jij geeft – hij/zij geeft – *geef!*

(45) *kamen* – du kümmt – he/se kümmt – **kumm/kaam!**

Komen – jij komt – hij/zij komt – *kom!*

2.7.4 Topicalisatie

Over het gedrag van Nedersaksische en Nederfrankische dialecten, betreffende topicalisatie in imperatieve zinnen, is er bijna niets bekend. Uit een actuele pilootstudie van Schulting (2014), waarin topicalisatie-mogelijkheden van Nederlandse oostelijke dialecten met die van Duitse westelijke dialecten werden vergeleken, kwam een tendens naar voren dat de dialecten zich daarin grotendeels gedroegen zoals de standaardtalen. Zo was er bij de Nederlandse dialecten nauwelijks acceptatie van topicalisatie, ook niet van distale D-pronomen, vast te stellen en lieten de Duitse dialecten voorop geplaatste topics toe. Maar naast restricties betreffende de datieven, werden er bij de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten ook restricties betreffende zijdige accusatieven en het proximale pronomen 'hier' geobserveerd. Het is echter van belang om te noemen dat deze pilootstudie de vorm van een schriftelijke enquête had, die achteraf als minder betrouwbaar werd ingeschat. Bovendien was de participatie gering (er was gedeeltelijk maar één informant per plaats). Bij het resultaat is er dus hooguit sprake van een neiging, die verder onderbouwd moet worden. Stellmacher (1990; 170) geeft aan dat er in Nederduitse dialecten het finiete werkwoord van imperatiefzinnen, gelijk aan het Standaardduits, in de V1- en de V2-positie kan staan.

2.8 Probleemstelling

In deze paragraaf worden achtereenvolgens de onderzoeksvraag, de daarbij behorende deelvragen, het onderzoeksdoel, de relevantie van het onderzoek en de hypothesen voorgesteld.

2.8.1 Onderzoeksvraag

Welke constituenten kunnen in imperatiefzinnen van Nedersaksische en Nederfrankische dialecten voorop worden geplaatst en in hoeverre komen de resultaten met de theorie van Barbiers (2013) overeen?

2.8.2 Deelvragen

1. Bestaat er een unieke imperatieve werkwoordvorm in de dialecten?
2. Zijn er verschillende werkwoordvormen/subjectvormen voor de rechte volgorde en de inversievolgorde te observeren?
3. Is er sprake van partiële subjectincorporatie bij werkwoorden?
4. Hoe ziet het demonstratieve pronomina-systeem van de dialectvariëteiten uit?
5. Bestaan er categorische restricties betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden?
6. Is er sprake van variatie met betrekking tot vooropplaatsingsmogelijkheden bij de Nedersaksische en de Nederfrankische variëteiten?

2.8.3 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is om zo natuurlijk mogelijke taal van de dialectsprekers te verzamelen en aan de hand daarvan de mogelijkheden van vooropplaatsing in imperatieve zinnen van Nedersaksische en Nederfrankische dialecten vast te stellen. Met natuurlijke taal wordt het spontane, mondelinge taalgebruik bedoeld. De data worden aan de theorie van Barbiers (2013) gerelateerd.

2.8.4 Relevantie

Voor dit onderzoek zijn nieuwe dialectdata verzameld, die een bijdrage kunnen leveren aan de theorie over syntactische variatie. De data worden ook voor toekomstig taalkundig onderzoek ter beschikking gesteld. Naast deze theoretische relevantie heeft het onderzoek een maatschappelijke relevantie. Door middel van dit onderzoek worden taalverschijnselen uit bedreigde dialecten gedocumenteerd.

2.8.5 Hypothesen

Indien de dialecten *geen* unieke werkwoordvorm voor de imperatief vertonen, wordt verwacht dat vooropplaatsing in imperatieve zinnen niet of alleen met betrekking tot distale D-pronomina wordt geaccepteerd.

Indien de dialecten *wel* een unieke werkwoordvorm voor de imperatief vertonen, wordt verwacht dat de vooropplaatsingsmogelijkheden met die uit het Standaardduits overeenkomen.

Indien er een verschil tussen de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden in imperatiefzinnen wordt vastgesteld, wordt er verwacht dat

de Nederfrankische dialecten minder mogelijkheden bieden dan de Nedersaksische. Dit wordt verwacht omdat volgens Smit (2011) de Duitse Nederfrankische dialecten op het Nederlands lijken (zie paragraaf 2.7.1).

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd op welke manier de relevante data werden verzameld en verwerkt. Hiervoor wordt eerst ingegaan op de onderzoeksmethode, de informanten en de locaties. Daarna worden de onderzoekscategorieën (paragraaf 3.4) gepresenteerd. In paragraaf 3.5 wordt besproken op welke manier de data zijn verwerkt. Bovendien wordt er op vormen van bias ingegaan (paragraaf 3.6) en worden de betrouwbaarheid (paragraaf 3.7) en de validiteit (paragraaf 3.8) van de methode beschouwd. Het hoofdstuk wordt afgerond met een ethische verantwoording. De verantwoording voor de gekozen methodiek en categorieën wordt per onderdeel uitgelegd.

3.1 Onderzoeksmethode

Een geschikte onderzoeksmethode om natuurlijk taalmateriaal te verkrijgen is veldwerk. Aangezien er specifieke onderzoekscategorieën, verschillende voorop geplaatste constituenten in imperatiefzinnen, moesten worden onderzocht, was het vrijwel niet mogelijk om deze in het spontane taalgebruik te observeren. Om die reden werd er voor een gestructureerde, mondelinge enquête als methode gekozen. Een mondelinge enquête heeft in vergelijking met een schriftelijke enquête de voordelen dat men onmiddellijk feedback kan geven en men waar nodig kan bijsturen. Op die manier kan men bijvoorbeeld controleren of een zin niet om een andere reden dan een syntactische wordt afgekeurd. Dit is bij een indirecte, schriftelijke enquête niet mogelijk. Bovendien kan men gelijk eerste opvallendheden noteren in plaats van deze alleen achteraf uit de schriftelijke antwoorden te filteren. Dat is met behulp van een formulier gebeurd, waarin de onderzoeker per onderzoekscategorieën aantekeningen kon maken (zie bijlage I).

Om de informanten op hun gemak te stellen en daardoor een zo informeel mogelijke sfeer te creëren, werd er voorafgaand aan het interview al telefonisch contact met hen opgenomen. In de telefoongesprekken werd er ruimte gegeven om hun mening betreffende dialecten te verduidelijken en om vragen aan de onderzoeker te stellen. Op die manier verkreeg men bovendien een indicatie of de informanten een normatieve of non-normatieve houding betreffende hun dialect hebben. Verder werden de informanten in het gesprek geïnformeerd over de opbouw en organisatie van het interview.

De mondelinge enquête werd in vier Duitse plaatsen langs de Duits-Nederlandse grens afgenomen (zie paragraaf 3.3). Per plaats hebben er drie informanten aan het gesprek deelgenomen (zie paragraaf 3.2). De enquête bestond uit twee delen.

3.1.1 Deel 1: testzinnen

In het eerste deel moesten de dialectsprekers de zinnen op hun voorkomen en gebruikelijkheid in hun dialect beoordelen. De specifieke testcategorieën en de daarbij behorende testzinnen worden in paragraaf 3.4 uiteengezet. De testzinnen werden eerst in het Standaardduits geformuleerd. Enkele dagen voorafgaand aan het interview werden de testzinnen per mail naar één van de drie informanten gestuurd, zodat deze alvast naar het

lokale dialect konden worden vertaald. Hierbij werd aan de informant duidelijk gemaakt dat de zinnen letterlijk moesten worden vertalen en dat niets aan de woordvolgorde mocht worden veranderd. Indien er een woord niet in het dialect voorkwam, mocht de vertaler het woord óf in het Standaardduits laten staan óf een ander contextconform woord verzinnen dat wél in het dialect bestaat. Het gaat immers alleen om het testen van de woordvolgorde. De onderzoeker heeft de zinnen na het vertalen nog een keer op de gewenste woordvolgorde gecontroleerd.

Bij de afname van de mondelinge enquête werd dezelfde opzet gehanteerd als die van het project *Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (SAND)* (Barbiers et al, 2005). Om de kans op aanpassing van de dialectspreker aan de standaardtaal (*accommodatie*) te minimaliseren, werd het interview niet door de onderzoeker zelf, een standaardtaalspreker Duits, uitgevoerd. Derhalve werd de dialectspreker, die eerder al als vertaler van de zinnen verantwoordelijk was, als hulpinterviewer ingeschakeld. Hij las de testzinnen aan de andere twee informanten voor en heeft vervolgens gezamenlijk met hen over de gebruikelijkheid van de zinsvolgorde in hun lokale dialect gediscussieerd. Daarbij werd ook ingegaan op eventuele variatiemogelijkheden, betreffende de zinsvolgorde. Op de dag van het interview ging de onderzoeker de hulpinterviewer op zijn rol voorbereiden, door aan hem de gewenste gesprekstechnieken en vragen uit te leggen. De testzinnen waren allemaal van een context voorzien, die bij de eerste keer niet mocht worden genoemd. Hierin wijkt de methodologie overigens af van die van het SAND-project, waarin de zinnen meestal zonder context worden aangeboden. Het plaatsen van de zin in een context kan de beoordeling van de zinnen voor de informanten vergemakkelijken. Bij vooropplaatsingen wordt de focus immers vaak op de voorop geplaatste constituent gelegd en in sommige gevallen wordt dit uit een voorafgaande context duidelijker. Door het inzetten van deze strategie kan men vaststellen of de zin *met* of *zonder* context duidelijker is. Op deze manier kan men de kans minimaliseren dat de zin wordt afgekeurd, terwijl hij onder bepaalde omstandigheden (met bepaalde contexten) wél als gebruikelijk wordt beschouwd. De contexten zijn bewust in spreektaal gehouden (paragraaf 3.4.1, tabel 3.4).

De hulpinterviewer stelde vragen zoals:

‘Is deze zin/zinsvolgorde in ons dialect gebruikelijk?’

‘Komt deze zin in ons dialect voor?’

‘Kennen jullie nog andere zinnen in de bevelsvorm waarbij X (geteste constituent) vooraan staat?’

Daarnaast werd de hulpinterviewer geïnstrueerd om bij onduidelijkheden door te vragen. De onderzoeker nam voornamelijk een observerende rol in. Het was gepland, dat zij alleen in het gesprek zou ingrijpen indien het de verkeerde kant op ging of indien testzinnen verkeerd werden begrepen. Het werd echter snel tijdens het onderzoeksproces duidelijk dat het ingrijpen onvermijdelijk was, aangezien er toch regelmatig vragen opkwamen of omdat er geen eenduidige beoordeling had plaatsgevonden. Desondanks is er niet de indruk ontstaan

dat de informanten zich, met betrekking tot hun beoordelingen, door de standaardtaal hebben laten beïnvloeden. De onderzoeker heeft benadrukt dat zij de dialecten kan verstaan, maar niet kan spreken. Daardoor hebben de dialectsprekers in de meeste gevallen in hun dialect geantwoord en zijn zij niet uit hun 'dialectmodus' gekomen.

Dit eerste deel van de mondelinge enquête werd met een EDIROL-opnameapparatuur opgenomen en duurde per plaats circa 60 minuten. Daarnaast heeft de onderzoeker tijdens het interview aantekeningen op een formulier gemaakt (bijlage I). Om de interviews een informeel karakter te geven, vonden deze bij een van de informanten thuis plaats.

3.1.2 Deel 2: werkwoordparadigma's en demonstratiefpronomina

In het tweede deel van de enquête werden werkwoordparadigma's van drie categorieën werkwoorden afgevraagd: regelmatige werkwoorden; werkwoorden, die in de standaardtaal een 'e/i-wissel' vertonen en werkwoorden, die in de imperatieve vorm verplicht een sjwa-klank in de finale positie moeten hebben (zie paragraaf 3.4). Er werd zowel naar de rechte volgorde als ook naar de inversievolgorde gevraagd. Een verdere vraag ging over de mogelijkheid tot subjectincorporatie in het werkwoord. De informanten werden verzocht om gezamenlijk te overleggen, welke werkwoordvormen er bestaan. Daarbij werd benadrukt dat er eventueel ook meerdere vormen zouden kunnen bestaan. Aan de hand van dit testonderdeel kon worden vastgesteld of bij de Duitse dialecten sprake is van unieke imperatieve werkwoordvormen en of de dialecten eerder op de Den Besten- of op de Zwartvariëteit lijken. Daarnaast werd de informanten gevraagd om distale, proximale en neutrale demonstratiefpronomina met verschillende naamvallen naar hun dialect te vertalen (zie paragraaf 3.4). Hierdoor kon er worden achterhaald of er in de dialecten een onderscheid tussen deze categorieën demonstratiefpronomina wordt gemaakt.

Aangezien het puur om het vertalen en conjugeren van werkwoorden en om het vertalen en vervoegen van pronomina gaat, was de onderzoeker in dit gedeelte zelf de interviewer. De antwoorden werden direct in een schema (bijlagen II & III) opgeschreven. Het duurde circa 45 minuten voordat de data verzameld waren. Dit deel werd overigens pas na de testzinnen afgenomen, zodat de informanten intuïtief op de zinnen konden reageren.

3.2 Informanten

Per plaats werden er drie deelnemers gekozen, zodat er in totaal 12 informanten aan het onderzoek hebben deelgenomen. De keuze voor participatie vond plaats, aan de hand van een telefoongesprek. De deelnamecriteria komen grotendeels overeen met die van de informanten van het SAND-project (Barbiers et al, 2005):

- (i) de informant spreekt de dialect van zijn/haar woonplaats;
- (ii) de informant en *bij voorkeur ook* zijn/haar ouders zijn geboren en getogen in hun woonplaats;

(iii) de informant heeft tot zijn achttiende jaar in de woonplaats gewoond en heeft nadien niet langer dan zeven jaar elders gewoond;

(iv) de informant spreekt buiten het huiselijk domein in minstens één publiek domein dialect;

(v) de informant is *minstens 55 jaar* oud.

Deze criteria zijn voor het dialectonderzoek van belang, aangezien er bekend is dat plaatselijke dialecten zich steeds meer in de richting van regiolecten ontwikkelen (Bennis, 2012). Dit hangt samen met het feit dat de jongere generatie steeds mobieler en communicatiever (multimedia) wordt, waardoor zij een grote invloed van de standaardtaal ondergaan (Myers-Scotton, 2006). De bovengenoemde criteria zorgen er dus zo goed mogelijk voor, dat er onder de participanten weinig mobiliteit/contact met andere dialecten heeft plaatsgevonden en dat de sprekers niet tot de jongere generatie behoren.

De schuin geschreven woorden binnen de criteria geven de afwijkingen van de hier gevolgde criteria met de SAND-criteria aan. Betreffende punt (ii) was het niet altijd mogelijk om in de beperkte tijdsduur van dit onderzoek participanten, van wie beide ouders in de woonplaats geboren en getogen waren, te vinden. Bij 2 informanten was slechts één van de ouders in de plaats geboren (zie tabel 3.1). Daarnaast werd er bij dit onderzoek geen bovengrens, wat betreft de leeftijd, gesteld. Dit lag er aan de ene kant aan dat het werven van geschikte informanten anders te veel tijd had gekost. Aan de andere kant had de onderzoeker van tevoren persoonlijk contact met de informanten en daardoor kon ingeschat worden of zij in staat waren om aan het onderzoek deel te nemen. De informanten waren tussen 55 en 85 jaar oud. Daarnaast werd het deelnamecriterium dat 'de informant [...] bij voorkeur tot de lage of de lagere middenklasse [behoort]' (Barbiers et al, 1995) uit tijd-economische redenen buiten beschouwing gelaten. Dit criterium is uit sociolinguïstisch perspectief van belang, aangezien hogere sociale klassen eerder geneigd zijn om zich aan de standaardtaal aan te passen en/of vaak een normatieve houding tegenover hun dialect te hebben ontwikkeld (Barbiers et al, 2005; Wardhaugh, 2010). Aan dit onderzoek hebben zowel informanten uit de lagere middenklasse, de hogere middenklasse als de bovenklasse deelgenomen. In de groepen uit Viersen en Laar werden af en toe normatieve tendensen geobserveerd. De onderzoeker heeft de informanten er dan erop gewezen dat het om omgangstaal gaat en dat er geen foute of juiste antwoorden zijn. Naast deze harde deelnamecriteria werd er bovendien op gelet dat de personen goed verstaanbaar waren.

De informanten moesten hun toestemming geven dat het gesprek werd opgenomen en dat de data voor wetenschappelijk onderzoek mochten worden gebruikt. Zij werden geïnformeerd dat de data anoniem werden verwerkt (zie 3.9).

De werving van de informanten vond via heemkundekringen, dialectverenigingen/-instituten of via dialecttheater ('Plattdeutsches Theater') plaats. Meestal heeft één informant contacten tot de andere informanten mogelijk gemaakt.

In tabel 3.1 wordt een overzicht van de informanten per plaats gegeven.

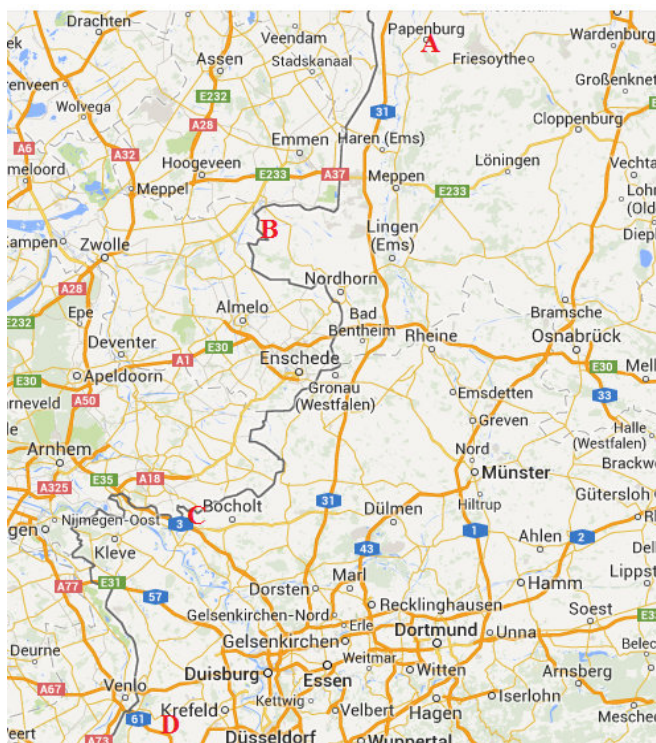
Plaats	Informanten
Papenburg	1. mannelijk, 60 jaar 2. vrouwelijk, 55 jaar 3. vrouwelijk, 58 jaar
Laar	1. mannelijk, 67 jaar 2. mannelijk, 72 jaar 3. mannelijk, 74 jaar
Anholt	1. mannelijk, 63 jaar 2. mannelijk, 67 jaar, moeder niet in Laar opgegroeid 3. mannelijk, 83 jaar
Viersen	1. vrouwelijk, 78 jaar, 2. vrouwelijk, 81 jaar 3. vrouwelijk, 85 jaar, moeder niet in Viersen opgegroeid

Tabel 3.1: Overzicht informanten

Naast deze informanten werden er drie personen als referentie geïnterviewd, die alleen Hoogduits beheersen. De informanten komen allemaal uit Osnabrück en zijn tussen de 51 en 72 jaar oud. Zij hebben dezelfde testzinnen beoordeeld. Hun beoordeling wordt in hoofdstuk 4, paragraaf 4.3.1, weergegeven.

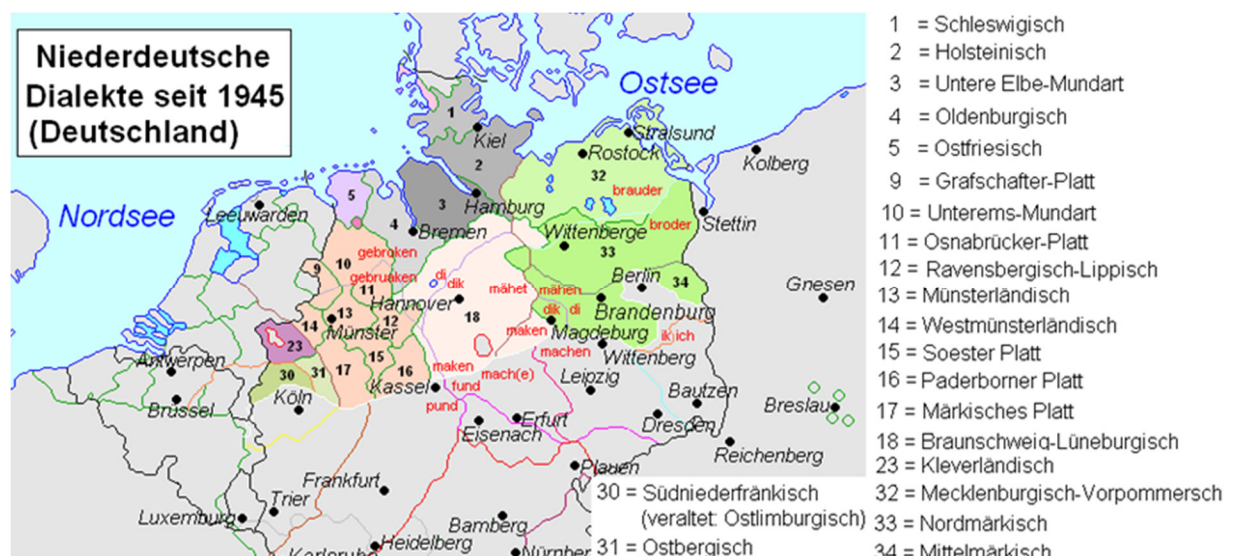
3.3 Locaties

Voor dit onderzoek zijn er vier Duitse plaatsen langs de Duits-Nederlandse grens gekozen, waar de mondelinge enquêtes werden afgenomen. De keuze voor het aantal plaatsen was afhankelijk van pragmatisch-organisatorische redenen. Omdat veldwerk een tijd-intensieve methode is, was het voor de onderzoeker helaas niet mogelijk om naar meer dan vier plaatsen te reizen. In afbeelding 3.1 wordt de geografische ligging van de plaatsen afgebeeld. De rode letters markeren de plaatsen; Papenburg (A), Laar (B), Anholt (C) en Viersen (D).

Afbeelding 3.1: Geografische ligging van de plaatsen. (Google Maps, 2014)

Zoals er op de kaart is te zien, liggen de plaatsen ongeveer op gelijke afstanden van elkaar. Hiervoor is gekozen, omdat er steekproeven uit het gehele gebied van Nederduitse dialecten langs de grens zouden worden genomen. De noordelijke twee plaatsen liggen in de Duitse provincie Nedersaksen en de twee zuidelijke plaatsen behoren tot de provincie Noordrijn Westfalen. Elke plaats ligt in een gebied, waarin een andere regiolect/variëteit wordt gesproken. In Papenburg wordt de ‘Unterems Mundart’ gesproken, in Laar ‘Grafschafter Platt’ en in Viersen ‘Südniederfränkisch’ (afbeelding 3.2). Anholt ligt in het overgangsgebied van de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten. Op de kaart van afbeelding 3.2 is te zien dat het plaatselijke dialect van Anholt tot het ‘Westmünsterländisch’ behoort, maar Anholt ligt direct aan de grens tot het ‘Kleverländische’ dialectgebied (een Nederfrankisch dialect). De twee noordelijke dialecten behoren tot het Nedersaksisch en het dialect uit Viersen tot het Nederfrankisch.

Afbeelding 3.2: Nederduitse dialecten sinds 1945 (Wikimedia, 2010)

Een verdere reden voor de keuze van deze specifieke plaatsen was, dat zij geografisch ongeveer op één hoogte liggen met vier Nederlandse plaatsen, waar in de dialectvariëteiten vooropplaatsing van distale D-pronomina in imperatieve zinnen werden gevonden. Aangezien de Nederlandse en Duitse plaatsen dicht bij elkaar liggen, is er een verhoogde kans dat *indien* vooropplaatsing in de Nederduitse dialecten voorkomt, deze in de gekozen Duitse plaatsen te vinden is. De Nederlandse plaatsen zijn Onstwedde (Groningen), Coevorden (Drenthe), Gendringen (Gelderland) en Maasbracht (Limburg). Dat er bij deze dialecten vooropplaatsing in imperatieve zinnen mogelijk is, kon worden vastgesteld aan de hand van gegevens uit de DynaSAND-databank (Barbiers et al, 2006). Het gaat bij de dialecten om mengvormen van de Den Besten-variëteit (twee vormen van subjectpronomina) en van de Zwart-variëteit (twee vormen van verbal agreement) (Barbiers, 2013). Er is echter geen sprake van partiële subjectincorporatie, zoals in de Noord-Brabantse dialecten. In tabel 3.2 is de informatie uit de DynaSAND-databank weergegeven.

Nederlandse plaats (kloekencode)	Vooropplaatsing imperatiefzin	Duitse gerelateerde plaats
Onstwedde (C192p)	'Dat dou maar.'	Papenburg
Coevorden (G095p)	'Dat doe maar.'	Laar
Gendringen (M043p)	'Dat doe maar.'	Anholt
Maasbracht (L377p)	'Da doot maar.'	Viersen

Tabel 3.2: Voorop geplaatste d-pronomina in imperatiefzinnen bij Nederlandse dialectvariëteiten

3.4 Onderzoekscategorieën

De mondelinge enquête omvatte drie testonderdelen: vooropplaatsingsmogelijkheden in imperatiefzinnen, realisatie van werkwoordvormen en realisatie van demonstratiefpronomina in het lokale dialect. De verschillende testcategorieën per onderdeel worden in drie aparte paragrafen behandeld.

3.4.1 Topicalisatie

Om de mogelijkheid tot vooropplaatsing van verschillende constituenten te testen, werden verscheidende categorieën opgesteld. Deze worden in tabel 3.3 gepresenteerd.

Categorie	Subcategorieën	Duitse constituent
1. +/- Distale D-pronomina	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Das (da) Dem (da) Den (da)
2. +/- Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Das Auto (da) Dem Mann (da) Den Jungen (da)
3. Distale bijwoorden	a. van plaats b. van tijd	Da Dann
4. Distale D-pronomina	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Jenes Jenem Jenen
5. Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Jenes Tier Jenem Jungen Jenen Lehrer
6. Proximale bijwoorden	a. van plaats b. van tijd	Hier Jetzt
7. Proximale D-pronomina	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Dies(es) Diesem Diesen
8. Proximale D-pronomina + NP	a. onzijdig b. zijdig datief c. zijdig accusatief	Dieses Foto Diesem Jungen Diesen Mann
9. Kwantor + NP	a. numeriek b. universeel	Zwei Bücher Alle Teller
10. Adjunct	a. van plaats b. van tijd	Im Garten Montags

Tabel 3.3: Categorieën en subcategorieën van de constituenten

De centrale vragen van dit onderzoek zijn, of er in de dialecten überhaupt constituenten in imperatieve zinnen kunnen worden voorop geplaatst en zo ja, of er restricties zijn met betrekking tot de vooropplaatsing afhankelijk van de kenmerken *distaal* of *proximaal*. Om deze redenen zijn er categorieën met distale D-pronomina (categorieën 3 - 5) en proximale D-pronomina (categorieën 6 - 8) opgesteld (tabel 3.3). Uit het literatuuronderzoek naar de status van Nederduitse demonstratiefpronomina (hoofdstuk 2, paragraaf 2.7.2) is naar voren gekomen dat de bepaalde lidwoorden/demonstrativa, die de functie van demonstratiefpronomina kunnen vervullen, niet eenduidig als distaal kunnen worden geïnterpreteerd. Aangezien het ouderwetse distale 'jenes' echter vrijwel niet meer wordt gebruikt, wordt er verwacht dat in plaats daarvan de beklemtoonde demonstrativa de distale betekenis uitdrukken. Daarom is er besloten om van deze demonstratiefpronomina een eigen categorie te maken: +/- distale D-pronomina (categorieën 1 en 2). Het '+/-' verduidelijkt de ambigue betekenis. Om bij deze categorie een duidelijker distaal karakter te creëren, werd het woordje 'da' ('daar') achter het D-pronomen toegevoegd. De zin werd echter eerst zonder 'da' aangeboden en vervolgens ook een keer met 'da'. Daarnaast moet de context het distale karakter verder verduidelijken. Aangezien de demonstrativa de taak van de demonstratiefpronomen vervullen, worden zij in de tabellen ook *demonstratiefpronomina* genoemd.

Bovendien zijn er twee categorieën in de enquête opgenomen, die een algemener karakter hebben. Hierbij gaat het om NP's met modificerende kwantoren (categorie 9) en om adjuncten van tijd en plaats (categorie 10). Deze categorieën zijn opgenomen omdat zij geen demonstratiefpronomina zijn. Bovendien bleek uit het literatuur onderzoek dat kwantoren in Standaardduitse imperatiefzinnen niet kunnen worden voorop geplaatst.

Alle categorieën hebben twee of drie subcategorieën (tabel 3.3). De bijwoorden en adjuncten hebben de subcategorieën (a) van plaats en (b) van tijd. Alle D-pronomina (+ NP) hebben de subcategorieën (a) onzijdig, (b) zijdig datief en (c) zijdig accusatief. Op deze manier kan er worden nagegaan of er verschillen, betreffende naamvallen en onzijdig/zijdig geslacht, bestaan. Bij de kwantoren + NP wordt er een verschil tussen (a) numeriek en (b) universeel gemaakt. Per subcategorie werd er één testzin opgesteld, wat het totaal van 26 testzinnen opleverde (tabel 3.4). Aangezien de informanten bij elke zin tijd voor een discussie zouden hebben, was het niet mogelijk om meerdere zinnen per categorie op te stellen, aangezien het interview anders te lang had geduurd. Het geduld en de concentratie van de informanten zou op deze manier niet overbelast worden. Zoals onder paragraaf 3.1.1 is genoemd werd er voor elke zin een passende, voorafgaande context bedacht (tabel 3.4). Voor vertalingen van de testzinnen en de context naar het Nederlands zie bijlage IV.

Gezien het beperkte aantal testzinnen per categorie, kon er ook geen rekening worden gehouden met bepaalde eigenschappen van werkwoorden (bijvoorbeeld actieve versus statische werkwoorden). Het is denkbaar dat mogelijkheden tot vooropplaatsing afhankelijk kunnen zijn van deze eigenschappen. Dit gegeven moet helaas aan toekomstig onderzoek worden overgelaten.

Duitse testzinnen	Context
1a. Das (da) nimm besser nicht. 1b. Dem (da) hör gut zu. 1c. Den (da) schick mal weg.	Manche Fahrräder sehen kaputt aus. Der Mann dahinten kann das gut erklären. Der Teilnehmer mit dem Hut gefällt mir nicht.
2a. Das Auto (da) fahr mal zur Seite. 2b. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel. 2c. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an.	Auf dem Hof ist ja kaum noch Platz. Jeder muss mit anpacken. Manche Kinder sind noch nicht warm genug angezogen.
3a. Da guck mal rein. 3b. Dann geh mal zum Arzt.	Auf dem Dachboden steht ein Karton. Vielleicht ist es morgen immernoch nicht besser.
4a. Jenes kauf besser nicht. 4b. Jenem glaub lieber nicht. 4c. Jenen hol mal hierher.	<u>Dieses</u> Brot schmeckt gut. <u>Diesem</u> kannst du vertrauen. <u>Diesen</u> lassen wir da stehen.
5a. Jenes Tier füttere ruhig noch etwas. 5b. Jenem Jungen wirf mal den Ball zu. 5c. Jenen Lehrer sieh die mal genauer an.	<u>Dieses</u> Tier hat schon genug gefressen. <u>Dieser</u> Junge wird den Ball nicht fangen. <u>Dieser</u> Lehrer überzeugt mich nicht.
6a. Hier stell mal den Stuhl hin. 6b. Jetzt komm mal hierher.	Neben mir ist noch Platz. Ich brauche dich hier.
7a. Dies(es) iss mal auf. 7b. Diesem gib mal das Buch. 7c. Diesen nimm mal mit.	Ein bisschen davon musst du noch essen. Jedes Kind bekommt ein Geschenk. Du darfst einen von meinen Regenschirmen leihen.
8a. Dieses Foto guck dir mal genau an. 8b. Diesem Jungen hilf mal. 8c. Diesen Mann heirate lieber nicht.	Auf manchen Fotos sind im Hintergrund Freunde von uns zu erkennen. Wie du siehst können sich noch nicht alle Kinder die Schuhe selbst zubinden. Schon die Art und Weise wie er spricht gefällt mir nicht.
9a. Zwei Bücher lies mindestens. 9b. Alle Teller stell auf den Tisch.	In diesem Monat kannst du viel schaffen. Wir müssen das Buffet noch vorbereiten.
10a. Im Garten spiel mal Fußball. 10b. Montags gieß bitte die Blumen.	Drunnen kann man nicht Fußball spielen. Ich erwarte, dass du dich an den Plan hältst.

Tabel 3.4: Duitse testzinnen met hun context (onderstreepte woorden worden beklemtoond)

3.4.2 Werkwoordparadigma's

Door het vertalen van werkwoordparadigma's uit het Standaardduits naar het lokale dialect werd getest hoe het conjugatie-systeem van de werkwoorden in de dialecten in elkaar zit. Hierbij werden drie categorieën van werkwoorden onderscheiden: (i) regelmatige werkwoorden; (ii) werkwoorden, die in de standaardtaal een 'e/i-wissel' vertonen en (iii) werkwoorden, die in de imperatieve vorm verplicht een sjwa-klank in de finale positie moeten hebben (tabel 3.5).

Categorie	Werkwoorden
Regelmatig	kommen (<i>komen</i>), trinken (<i>drinken</i>)
e/i-wissel	nehmen (<i>nemen</i>), geben (<i>geven</i>)
Verplichte sjwa-klank	Finden (<i>finden</i>), rechnen (<i>rekenen</i>)

Tabel 3.5: Testwerkwoorden naar categorieën

Op die manier kon worden getest of deze verschillende vormen in de dialecten unieke imperatieve werkwoordvormen opleveren. Per categorie zijn er twee frequent voorkomende werkwoorden gekozen. Bovendien werd er naar een eventuele partiële subjectincorporatie gevraagd.

3.4.3 Demonstratiefpronomina

Om te achterhalen welk systeem van demonstratiefpronomina er in de dialecten bestaat, werd de informanten gevraagd om het systeem van de standaardtaal Duits naar hun dialect te vertalen. De drie categorieën zijn (i) distale en (ii) proximale demonstratiefpronomina en (iii) neutrale (+/- distale) demonstrativa die als demonstratiefpronomina kunnen worden gebruikt. De pronomina zijn per categorie naar geslacht en naar de vier naamvallen (nominatief, genitief, datief, accusatief) vervoegd (tabellen 3.6 – 3.8).

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	der	die	das
Genitief	dessen	deren	dessen
Datief	dem	der	dem
Accusatief	den	die	das

Tabel 3.6: Neutrale (+/- distale) demonstrativa (als pronomen)

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	dieser	diese	dieses
Genitief	dieses	dieser	dieses
Datief	diesem	dieser	diesem
Accusatief	diesen	diese	dieses

Tabel 3.7: Proximale demonstratiefpronomina

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	jener	jene	jenes
Genitief	jenes	jener	jenes
Datief	jenem	jener	jenem
Accusatief	jenen	jene	jenes

Tabel 3.8: Distale demonstratiefpronomina

3.5 Verwerking van de data

Het eerste deel van de mondelinge enquête toetste de mogelijkheid van vooropplaatsing van verschillende constituenten in imperatiefzinnen. Alle zinsbouw-varianten per testzin, die door de informanten als gebruikelijk of bestaand werden beschouwd en genoemd, zijn letterlijk getranscribeerd. Dat betekent dat niet het hele interview werd getranscribeerd, omdat voor dit onderzoek alleen de zinsbouwmogelijkheden relevant zijn. Bovendien werden de zinnen niet fonetisch getranscribeerd, aangezien het puur om de syntaxis gaat. De gegevens werden, met behulp van de aantekeningen en de opnames, zo snel mogelijk na het interview verwerkt. Dit gebeurde op zijn laatst twee dagen na het interview. Ter controle werden de antwoorden per mail naar de informanten gestuurd. Zij werden verzocht om na te gaan of hun antwoorden goed zijn weergegeven. Verder werd aan hen gevraagd of zij nog iets aan de antwoorden wilden toevoegen. Hun verbeteringen en aanmerkingen werden (indien relevant voor het onderzoek) in de resultaten verwerkt.

Alle antwoorden en beoordelingen van de testzinnen zijn in de bijlage per plaats in tabellen opgevoerd (bijlage V: A-D). Maar in hoofdstuk 4 worden zij per categoriegroep (distal, proximaal, ...) in tabellen gepresenteerd, waarbij men een directe vergelijking tussen de plaatselijke dialecten kan maken. Daarnaast is er in een tabel voor alle plaatsen samengevat, welke constituenten in imperatiefzinnen kunnen worden voorop geplaatst en welke niet (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.3.6). Op die manier kunnen de resultaten van alle plaatsen gemakkelijk met elkaar worden vergeleken. Verder worden in hoofdstuk 4 per plaats en categorie bovendien een uitgebreide, kwalitatieve beschrijving van de resultaten gegeven. De analyse wordt met veel voorbeelden uit de resultaten onderbouwd.

Ook de data van het tweede deel van de mondelinge enquête, de werkwoordparadigma's en de demonstratieve pronomina, worden in tabellen voorgesteld. Daarbij wordt er een directe vergelijking betreffende de vier plaatsen mogelijk gemaakt. Verder worden er wederom uitgebreide, kwalitatieve beschrijvingen en analyses per plaats gegeven, die van voorbeelden zijn voorzien. De antwoorden werden al tijdens het interview meegeschreven en later in een *Word*-bestand gezet (zie bijlagen II & III). De bestanden werden, gezamenlijk met de antwoorden uit het eerste deel, ter controle naar de informanten gestuurd. Hun feedback werd wederom verwerkt. Daarnaast wordt in een separate paragraaf ingegaan op een eventuele partiële subjectincorporatie. In een afsluitend paragraaf (4.4) worden de resultaten teruggekoppeld naar de theorie van Barbiers (2013).

3.6 Mogelijke vormen van bias

Zoals uitgelegd heeft de onderzoeksmethode de vorm van een *gestructureerd* interview. Aangezien er bepaalde categorieën doelgericht worden afgevraagd, bestaat er minder kans op vertekening (*bias*). Maar een restrisico bestaat er altijd. Een van de risico's, die bij dit onderzoek zou kunnen bestaan is de *interviewerbias* (Saunders et al, 2006). Opmerkingen, de toon of het gedrag van de interviewer kunnen van invloed zijn op de antwoorden van de geïnterviewden. In dit onderzoek fungeerden zowel de onderzoeker als enkele informanten

als (hulp)interviewers. Bij de hulpinterviewers bestaat het gevaar dat zij, onbewust of bewust, hun mening op kunnen dringen. Er is geprobeerd dit te voorkomen, door dit gevaar bespreekbaar te maken en door hen erop te wijzen dat zij de zinnen op de geoefende manier voorlezen. Daarnaast werd er geobserveerd dat de hulpinterviewers de zinnen, die eigenlijk met een proximale pronomen begonnen, vaak al vóór het interview met een distale pronomen hebben vertaald (hierop wordt in hoofdstuk 4 verder ingegaan). De onderzoeker heeft de vertaalde zinnen van tevoren gecontroleerd. Deze werden met het juiste pronomen vertaald, zodat er nog geen interpretatie aan was toegevoegd. De interviewer zelf heeft al door haar eerdere werk als logopediste ervaring met het afnemen van interviews. Zij wist risico's zoals het stellen van suggestieve en gesloten vragen, een slechte voorbereiding en of het verlenen van te veel informatie (Saunders et al, 2006) te minimaliseren. Om de aandacht van de, meestal oudere, mensen erbij te houden werden pauzes ingelaten.

Het is mogelijk dat er een bepaalde soort van *selectiebias* bestaat. Wanneer er een informant werd gevonden, heeft deze informanta meestal naar andere deelnemers gezocht. Ondanks dat deze aan de deelnamecriteria hebben voldaan, bestaat er een risico dat de informant andere deelnemers heeft gekozen van wie hij weet dat zij het vaak met hem eens zijn. Hierover had de onderzoeker geen controle.

Een andere vorm van vertekening betreft de validiteit. Men kan redelijk zeker weten dat een geteste zin daadwerkelijk voorkomt, als de informanten dit aangeven. Maar men kan er niet zo zeker van zijn dat een zin *niet* voorkomt, ondanks dat de informanten dit beweren. Dit ligt eraan dat niet elke informant aan de hand van één zin kan abstraheren of er misschien wel andere zinnen kunnen voorkomen, met bijvoorbeeld andere inhouden, maar dezelfde zinsbouw. Dit probleem is niet in zijn geheel te voorkomen. Er is wel geprobeerd om bij twijfelgevallen meerdere zinnen (met andere inhouden) aan te bieden.

3.7 Betrouwbaarheid

Een methode is betrouwbaar, indien met een andere onderzoeker tot dezelfde resultaten zou zijn gekomen en/of indien met andere informanten tot hetzelfde oordeel zou zijn gekomen (Saunders et al, 2006). Indien *interviewerbias* geen rol speelt, kan er van worden uitgegaan dat een andere interviewer of hulpinterviewer tot dezelfde resultaten waren gekomen. De redenen daarvoor zijn dat de vragen en testzinnen waren vastgelegd en het interview een vaste structuur had. Om de betrouwbaarheid van de antwoorden te verhogen, is er voor een groepsinterview gekozen, zodat er overleg onder de informanten kon plaatsvinden. Bij de participatiecriteria is erop gelet dat de informanten het lokale dialect beheersen. Het is onwaarschijnlijk dat een andere groep informanten andere woordvolgordes zou accepteren, maar interspreker-variantie is nooit te voorkomen.

3.8 Validiteit

Een valide onderzoek is, als er wordt gemeten, wat men wilde meten (Saunders et al, 2006). Hier is al onder paragraaf 3.6 op ingegaan. Daarnaast werd er op de validiteit gelet, door na

te vragen of de informanten de opdrachten en zinnen goed hebben begrepen en werd er desnoods meer uitleg gegeven.

3.9 Ethiek

Alle informanten werden voor het interview over de opbouw en het grove doel van het onderzoek geïnformeerd, zodat zij wisten wat zij konden verwachten. Daarnaast werden zij ingelicht dat de antwoorden anoniem worden verwerkt en werd er om hun toestemming gevraagd om hun data op te nemen en voor wetenschappelijk onderzoek te mogen gebruiken (zie bijlage VI). Ten slotte werden de antwoorden nog een keer ter controle naar hen opgestuurd, waarbij zij de gelegenheid hebben gekregen om op eventuele onjuistheden te reageren.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden eerst de resultaten van de demonstratiepronomen en van de werkwoordparadigma's gegeven. Daarna worden de resultaten betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden besproken. De beschrijving en de analyse van de resultaten lopen in elkaar over. Elke paragraaf wordt met een conclusie afgerond. De resultaten zijn niet op fonetisch-fonologische correctheid, maar wel op morfologische verschillen, gecontroleerd.

4.1 Resultaten demonstratiepronomen

In deze paragraaf worden eerst de resultaten van de neutrale demonstrativa (4.1.1), en vervolgens van de distale (4.1.2) en proximale demonstratiepronomen (4.1.3) gepresenteerd. De resultaten van de vier plaatsen worden daarbij in één tabel weergegeven, zodat men ze met elkaar kan vergelijken. Tabellen met de individuele plaatselijke resultaten zijn in de bijlage II (A-D) te vinden. Om de vergelijking overzichtelijk te houden werd er met een kleurensysteem gewerkt, dat met de verscheidene plaatsen correspondeert:

Bruin: Papenburg (vervolgens P)

Rood: Laar (vervolgens L)

Groen: Anholt (vervolgens A)

Blauw: Viersen (vervolgens V)

4.1.1 Neutrale (+/- distale) demonstrativa (gebruikt als pronomen)

Tabel 4.1 geeft de resultaten voor de neutrale (+/- distale) demonstrativa van de verscheidene plaatselijke dialecten weer.

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	dei	dei	dat
	denn, de	de	dat
	denn	de	dat
	deä	di(e), de	dat(t)
Genitief	dei sien, daarvan sien	dei hör	dei sien
	denn sien	denn sien	denn sien'n
	(denn) sien	(de) öhr	denn sien
	von dämm, dämm sinn(e), dämme	derr err/däär örr, derre, von der, von denne	von dämm, von dat(t)
Datief	dei	dei	dei
	denn	de	dat
	denn	de	dat
	dämm, deä	di(e)	deä, däm(m), dat
Accusatief	dei	dei	dat
	denn, de	de	dat
	denn	de	dat
	deä	di(e)	dat(t), ött

Tabel 4.1: Resultaten neutrale (+/- distale) demonstrativa (P, L, A, V)

Het eerste wat opvalt als men naar de tabel kijkt is dat er onmiskenbaar variatie bestaat, wat betreft de realisaties van de pronomen. Daarbij lijken de resultaten uit de twee middelste

plaatsen, Laar en Anholt, het meest op elkaar. In deze twee plaatsen wordt er bij alle vier de naamvallen een onderscheid gemaakt tussen mannelijk, vrouwelijk en onzijdig (denn/de/dat). In Laar was er echter een informant, die slechts een differentiatie tussen zijdig en onzijdig maakte (de/dat). Een andere uitzondering betreft de genitief-vormen, waarbij de informanten uit Laar de mannelijke en vrouwelijke vorm niet van elkaar onderscheiden, maar daarvoor een individuele vorm voor de onzijdige genitief (GEN) vertonen (denn sien'n). Deze vorm komt bij Anholt met de mannelijke vorm overeen. De GEN wordt omschreven met behulp van een bepaald lidwoord en een possessiefpronomen (bijvoorbeeld sien/öhr: zijn/haar). In Laar en Anholt wordt er geen onderscheid tussen de nominatieve (NOM), datieve (DAT) en accusatieve (ACC) naamval gemaakt. Ook de informanten uit Viersen maken een differentiatie tussen de twee geslachten en de onzijdige vorm (grof: deä/die/dat). Over het algemeen wordt er geen differentiatie tussen de NOM, DAT en ACC gemaakt, sommige informanten gebruiken een afwijkende vorm voor de mannelijke en de onzijdige DAT (dämm). De GEN wordt of met 'von' (van) of met possessieve pronomina (sinn(e)/örr/err) omschreven, maar een informant gebruikt bovendien de autonome vormen 'dämme' en 'derre'. De markering door de possessiefpronomen wordt daarbij als het meest gebruikelijk beoordeeld. De informanten uit Papenburg maken in hun dialect alleen onderscheid tussen zijdig en onzijdig (dei/dat). Over het algemeen worden de NOM, de DAT en de ACC niet gedifferentieerd, maar wijkt slechts de onzijdige vorm van de DAT (dei) af van de NOM- en de ACC-vormen. De GEN wordt met behulp van een possessiefpronomen gemarkeerd of door een combinatie van een prepositioneel adverb met een possessiefpronomen (daarvon sien).

In tegenstelling tot de theoretische informatie uit paragraaf 2.7.2, waarin staat dat alleen het onderscheid zijdig/onzijdig wordt gemaakt, wordt er bij drie van de vier dialecten het systeem mannelijk/vrouwelijk/onzijdig gehanteerd. Daarnaast komt het vaker voor dat er geen differentiatie tussen NOM, DAT en ACC wordt gemaakt dan alleen tussen nominatief en niet-nominatief. Indien er wel een onderscheid wordt gemaakt, dan is dat tussen de DAT en de NOM en de ACC. Zoals in paragraaf 2.7.2 werd voorspeld, wordt de GEN meestal met possessiefpronomen of met behulp van de prepositie 'von' (van) omschreven (dat er in paragraaf 2.7.2 in plaats van 'von' van 'vun' wordt gesproken is niet relevant, aangezien het hierbij alleen om een fonematisch verschil gaat). Er was echter geen sprake van autonome genitieve vormen, zoals die in het dialect van Viersen (één informant) voorkomen.

4.1.2 Distale demonstratiepronomen

De resultaten voor de distale pronomina, die in het Standaardduits met vormen van *jenes* worden aangegeven, komen in de regel overeen met de resultaten van de neutrale (+/-distale) demonstrativa uit de vorige paragraaf. Dit is in tabel 4.2 te zien. De informanten uit Papenburg en Viersen gaven aan dat er geen verschil tussen deze vormen bestaat en dat het distale karakter gewoon via de beklemtoning of in veel gevallen door gebaren en/of kijken in de richting wordt uitgedrukt. Hetzelfde geldt voor de informanten uit Laar, maar zij vonden bovendien dat de *jenes*-vormen een soort vergelijkend karakter kunnen hebben ('dieses oder jenes': 'dit of dat'). Daardoor zouden zij in bepaalde gevallen het pronomen 'annere' (andere) achter het demonstratiepronomen zetten. Bij een puur distale, niet vergelijkende betekenis, zouden ook zij dezelfde vormen als de neutrale gebruiken. Ook de informanten uit Anholt

gebruiken voornamelijk dezelfde vormen, waarbij het demonstratiefpronomen optioneel door 'doa' (*daar*) kan worden gevolgd en daardoor een extra distale markering verkrijgt.

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	dei	dei	dat
	Denn (annern), de	De (annere)	Dat (annere)
	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)
	deä	Die/de	datt
Genitief	Dei sien	Dei hör	Dei sien
	Denn sien	Denn sien	Denn sien'n
	(Denn) sien	(De) öhr	Denn sien
	Dämm sinne	Derr örr	Von dämm/datt
Datief	dei	dei	dei
	Denn (annern)	De (annere)	Dat (annere)
	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)
	Dämm deä	Di(e)	Deä Dat dämm
Accusatief	dei	dei	dat
	Denn (annern), de	De (annere)	Dat (annere)
	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)
	deä	Di(e)	Dat ött

Tabel 4.2: Resultaten distale demonstratiefpronomina (P, L, A, V)

De resultaten komen daarmee grotendeels overeen met de informatie uit de grammatica die in het theoretisch kader (2.7.2) werden voorgesteld. Er wordt *geen* autonome distale vorm zoals 'jennet' (meer) gebruikt. In het plaatselijke dialect van Anholt kan de distale vorm echter met een toegevoegde 'doa' (*daar*) worden benadrukt. Verder wordt in het dialect uit Laar 'annere' (*andere*) toegevoegd, indien het distale pronomen een vergelijkend karakter heeft.

4.1.3 Proximale demonstratiefpronomina

De resultaten voor de proximale demonstratiefpronomina zijn in tabel 4.3 samengevat. Ook betreffende deze resultaten is er sprake van variatie, maar zijn er tevens veel overeenkomsten. Alle dialecten vertonen *autonome* vormen voor de proximale demonstratiefpronomina (zie beneden). Bovendien wordt er in alle plaatsen over het algemeen een onderscheid tussen de mannelijke, vrouwelijke en zijdige vormen gemaakt. Uitzonderingen betreffen de NOM-vormen uit Laar, waar alleen een zijdig/onzijdig-onderscheid wordt gemaakt (*disse/dit*), en variatie bij de resultaten uit Viersen.

Hier maken sommige informanten wel een onderscheid tussen vrouwelijk en mannelijk (*dess/desse*) en gebruiken anderen de vorm 'desse' voor beide geslachten.

	mannelijk	vrouwelijk	onzijdig
Nominatief	düsse	düss	dütt
	disse	disse	dit
	dissen/denn	disse/de	dat/dit
	desse, deä	desse, dess, di	dat, det
Genitief	fan dei	fan dei	fan dei/dat
	van dissen	van disse	van dit
	fan denn	fan de	fan dat
	von deä, fon dat, datt	von di, von dess fon(n) däe	fon(n) dat
Datief	düssen	düsse	dütt/dat
	dissen, disse	disse	dit
	dissen/denn	disse/de	dat/dit
	Deä, demm, desse	di(e), dess	dat
Accusatief	düssen	düsse	dütt/dat
	dissen, disse	disse	dit
	dissen/denn	disse/de	dat/dit
	Deä, demm, desse	di(e), dess	dat

Tabel 4.3: Resultaten proximale demonstratiefpronomina (P, L, A, V)

Verder wordt er in alle dialecten niet tussen DAT en ACC gedifferentieerd en in de dialecten uit Anholt en Viersen komen bovendien de NOM-vormen met de DAT en ACC overeen. Daarnaast geven de informanten uit Anholt en Viersen aan dat zij ook voor de proximale demonstratiefpronomina bij voorkeur de neutrale, *kortere* demonstratiefvorm gebruiken. Daarom staan deze ook in de tabel. De proximale pronomina gebruiken zij zo goed als nooit. De informanten uit Anholt berichtten dat zij deze ook eerder voor dingen dan voor personen zouden inzetten. Het proximale karakter wordt wederom, bij alle dialecten, met behulp van richtingsgebaren verduidelijkt. De GEN-vormen worden allemaal met variëteiten van de prepositie ‘van’ omschreven. Daarbij wordt het ‘van’ in de dialecten uit Papenburg, Anholt en Viersen niet door een proximale maar door de distale vorm gevolgd. Verder valt er aan de resultaten op dat Papenburg in vergelijking met de resultaten uit 4.1 en 4.2 opeens wel een differentiatie betreffende het geslacht maakt, maar Laar daarentegen geen verschil meer daarin maakt.

Met uitzondering van de dialecten uit Laar en Anholt die eerder de neutrale demonstrativa als pronomen zouden gebruiken, komen de resultaten uit tabel 4.3 redelijk overeen met die uit het theoretisch kader (2.7.2). Maar geen van de informanten noemde dat hij/zij de proximale karakter door een toevoeging van het plaatselijke adverb ‘hier’ zou gaan aanduiden.

4.1.4 Conclusie

Aan de hand van de resultaten kan deelvraag 1 (*Hoe ziet het demonstratieve pronomina-systeem van de dialectvariëteiten uit?*) worden beantwoord. Men kan concluderen dat er in het natuurlijk taalgebruik van deze dialectvariëteiten geen onderscheid wordt gemaakt tussen de neutrale (+/- distale) demonstrativa en distale demonstratiefpronomina. Alleen in Anholt werd ter ondersteuning van de distale karakter optioneel een ‘doa’ (*daar*) toegevoegd. Daarnaast bestaan er in alle dialecten vormen voor proximale demonstratiefpronomina, maar werd er door informanten uit twee plaatsen (Anholt en Viersen) opgemerkt dat deze

nauwelijks in de mondelinge taal worden gebruikt. Zij gebruiken in de meeste gevallen een beklemtoonde neutrale vorm als demonstratiefpronomen ingezet. Dit betekent dat het in Anholt en Viersen mogelijk is om met één vorm, de definitieve lidwoorden, zowel de distale als ook de proximale pronomen uit te drukken. Het verschil wordt door beklemtoning, richtingsgebaren en context verduidelijkt.

4.2 Resultaten werkwoordparadigma's

In deze paragraaf worden de resultaten van de categorieën 'regelmatige werkwoorden' (4.2.1), 'werkwoorden met een e/i-wissel' (4.2.2) en 'werkwoorden met een verplichte sjwa in de finale positie' (4.2.3) besproken. Alhoewel de data aanleiding voor inhoudelijk diverse analyses bieden, worden de werkwoordparadigma's met het oog op de onderzoeksvraag alleen geanalyseerd op de volgende punten:

- (i) uniekheid van het imperatiefwerkwoord
- (ii) verschillende werkwoordvormen betreffende de rechte en de inversievolgorde
- (iii) verschillende subjectvormen betreffende de rechte en de inversievolgorde
- (iv) partiële subjectincorporatie

In tegenstelling tot de punten (i) – (iii) wordt er apart op het onderzoek naar een eventuele partiële subjectincorporatie ingegaan (4.2.4). Voor de andere data worden de resultaten van de vier plaatsen in één tabel gepresenteerd, zodat men ze met elkaar kan vergelijken. Er wordt echter geen gebruik gemaakt van het kleurensysteem, aangezien de resultaten per plaats in een eigen kolom kunnen worden weergegeven. Tabellen met de ruwe en individuele plaatselijke resultaten zijn in de bijlage III (A-D) te vinden. In deze ruwe data zijn de schriftelijke antwoorden van alle informanten weergegeven. Daarbij wijkt de schrijfwijze af. In de hoofdtekst werden deze data geüniformeerd en volgens de Standaardduitse orthografie opgeschreven. De werkwoorden worden in de tabellen per persoonsvorm gepresenteerd, waarbij de rechte volgorde van de werkwoorden in de bovenste rij staat en de inversievolgorde vet gedrukt in de onderste rij. Het onderstaande schema geeft dit principe weer:

Persoonsvorm of imperatief	Rechte volgorde
	Inversievolgorde

Uit ruimtelijke overwegingen zijn de tabellen in de liggende pagina-stand gestalte gegeven. Daardoor worden delen van de schriftelijke uiteenzetting ook in deze pagina-stand weergegeven.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik drink	Ik drink(e)	Ik drenk	Ich drenk(e)
	Drink ik	Drink(e) ik	Drenk ik	Drenk ich
2SG	Du drinkst	Du drinks	Ey drenkt	Du drenks(t)
	Drinkst du	Drinks du	Drenk ey	Drenks de/dou/te
3SG	Hei drinkt	He drinkt	He drenkt	Heä drenkt
	Drinkt hei	Drinkt he	Drenkt he	Drenkt heä Drenk(t) e
1PL	Wie drinkt	Wie drinkt	Wei drenken	Wör drenke
	Drink wie	Drink wie	Drenken wei	Drenke wör
2PL	Ih drinkt	Ih drinkt	Ey drenkt (alle)	Ör drenkt
	Drink ih	Drink ih	Drenk(t) ey (alle)	Drenks ör Drenkt ör
3PL	Sei drinkt	Se drinkt	Se drenken	Se drenke(n)
	Drinkt sei	Drinkt se	Drenken se	Drenke(n) se
IMP	Drink!	Drink!	Drenk!	Drenk!

Tabel 4.4: Vervoeging werkwoord ‘trinken’ (*drinken*) rechte – en inversievolgorde

4.2.1 Resultaten regelmatige werkwoorden

Zowel bij de vertalingen van het werkwoordparadigma ‘trinken’ (*drinken*) als van ‘kommen’ (*komen*) valt op dat geen van de vier dialecten een unieke imperatieve werkwoordvorm vertoont (tabel 4.4 en tabel 4.5). In alle vier dialecten komt de imperatiefvorm overeen met de 1SG, zowel met de rechte als met de inversievolgorde. Één informant uit Laar gaf aan dat hij in de 1SG nog een ‘-e’ in de finale positie van het werkwoord ‘trinken’ (tabel 4.4) articuleert (‘drink(e)’), waardoor er wel een afwijkende vorm betreffende het imperatieve werkwoord zou bestaan. Hetzelfde is te zien bij een antwoord van een informant uit Viersen. Waarschijnlijk is hier sprake van variatie in het dialect. De informant uit Anholt zou bovendien de 1SG en de imperatiefvorm van ‘kommen’ (tabel 4.5) vertalen als ‘komm’, terwijl de andere twee informanten daarvoor ‘kumm’ zouden gebruiken. Maar in dit geval is er geen sprake van afwijkende vormen voor de imperatief en de 1SG.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik komm	Ik komm	Ik komm/kumm	Ich komm
	Komm ik	Komm ik	Komm/kumm ik	Komm ich
2SG	Du kummst	Du kumms	Ey kommt	Du kömms
	Kummst du	Kumms du	Komm ey	Kömms de
3SG	Hei kummp	He kump	He kömmp	Heä kömmp(t)
	Kummp hei	Kump he	Kömmp he/e	Kömmp(t) heä Kömmp e
1PL	Wie kommt	Wie kummt	Wei kommen	Wör komme
	Komm wie	Kumm wie	Kommen wei	Komme wör
2PL	Ih kommt	Ih kummt	Ey kommt (alle)	Ör kommt
	Komm ih	Kumm ih	Komm ey (alle)	Kommt ör
3PL	Sei kommt	Se kummt	Se kommen	Se komme(n)
	Kommt sei	Kummt se	Kommen se	Komme(n) se
IMP	Komm!	Kumm! Komm!	Komm!	Komm!

Tabel 4.5: Vervoeging werkwoord ‘kommen’ (*komen*) rechte – en inversievolgorde

In Anholt congrueren bovendien de 2SG en 2PL in de inversievolgorde met het imperatiefwerkwoord. Bij de vertalingen van de informanten uit Viersen kan de meeste variatie worden geobserveerd. Het gaat hierbij echter om *inter*-spreker en niet *intra*-spreker-variantie (maar zie verder bij de beschrijving van de rechte en inversievormen in het Viersener dialect).

Kijkende naar de werkwoordvormen in de rechte en de inversievolgorde, is vast te stellen dat de informanten uit Papenburg en Laar verschillende vormen bij de 1PL en 2PL laten zien. Bij de inversievolgorde mist de finale ‘-t’, waardoor ook deze vormen met de imperatieve vorm congrueren (voorbeeld Papenburg: ‘wie kommt’ vs. ‘komm wie’). Het Anholter dialect vertoont een andere vorm voor de inversievolgorde bij de 2SG en bij de 2PL. Ook hier mist wederom de ‘-t’ in de finale positie. De 2SG- en 2PL-vormen zijn, zowel met betrekking tot het werkwoord als het subjectpronomen, identiek. Volgens de informanten wordt uit de context duidelijk of het om enkelvoud of meervoud gaat. Bij het werkwoord ‘trinken’ waren de informanten het echter niet eens; twee van hen vonden dat er bij dit werkwoord wel een ‘-t’ bij de meervoudsvorm moet worden gebruikt (tabel 4.4).

In het Viersener dialect komt de inversievorm in de regel met de rechte vorm overeen. Dat is het best aan het werkwoordparadigma van 'kommen' (tabel 4.5) te zien. Maar net zoals in Anholt bestaat er wel enig verschil bij de vertaalde werkwoordvormen van 'trinken'. Twee van de drie informanten zeiden dat men bij de rechte vorm van de 2SG of 'drenks' of 'drenkst' kan zeggen, terwijl de inversievorm zonder '-t' optreedt. Maar hierbij moet worden opgemerkt dat in dat geval de vorm van het subjectpronomen is aangepast; van 'du' naar 'te' of 'de'. Misschien is er sprake van assimilatie, waardoor de 't' en 'd' niet duidelijk aan het werkwoord of aan het subjectpronomen kunnen worden toegewezen. Het is mogelijk dat het subjectpronomen in de inversievolgorde simpelweg 'e' is. Maar ook bij de 3SG kan het subjectpronomen volgens twee informanten optioneel in de inversievolgorde afwijken en is niet meer 'heä' maar 'e'. Ook in dat geval mist er de finale '-t' wat in de rechte volgorde wel aanwezig is. Één informant gaf ook twee verschillende werkwoordvormen bij de 2PL aan; waarbij de rechte vorm met het suffix '-t' wordt gevormd en dit in de inversievolgorde door '-s' wordt vervangen ('ör drenkt'/'drenks ör'). De vertaling van het werkwoord 'trinken' in het Viersener dialect laat dus onregelmatigere verschijnselen zien dan van het werkwoord 'kommen'. Opvallend zijn de verschillende vormen van de subjectpronomina (voor 2SG en 3SG) die overigens ook in het paradigma van 'kommen' (tabel 4.5) zijn te observeren.

Samenvattend kan voor de regelmatige werkwoorden worden vastgehouden dat er in geen dialect een unieke imperatiefvorm bestaat. Alleen bij de vertalingen van het werkwoord 'trinken' geven één informant uit Laar en één uit Viersen aan wel een verschil te maken, maar bij 'kommen' niet. Verschillende werkwoordvormen in de rechte en de inversievolgorde komen met name voor bij de 2SG en 2PL (Anholt) en bij de 1PL en 2PL (Papenburg en Laar). In Viersen volgens één informant alleen voor het werkwoord 'trinken'. Bovendien werden in Viersen verschillende subjectvormen voor de inversievolgorde bij de 2SG en 3SG vastgesteld. Afhankelijk van het werkwoord, ook al horen beide tot de regelmatige vormen, zijn er dus in sommige plaatsen verschillende verschijnselen te observeren. In hoeverre de verschillen aan de eigenschappen van het werkwoord liggen zou onderwerp van een andere studie kunnen zijn.

4.2.2 Werkwoorden met e/i-wissel

De werkwoorden die in het Standaardduits een e/i-wissel ondergaan, vertonen in de vertalingen van de vier dialecten ook geen unieke imperatieve werkwoordvorm. Zij komen bij alle dialecten tenminste overeen met de vormen van de 1SG, zowel in de rechte als in de inversievolgorde (tabel 4.6 en 4.7). Een vocaalverkorting, zoals typisch voor deze werkwoordcategorie, komt overigens alleen in de dialecten van Papenburg (2SG en 3SG) en Anholt (3SG) voor. In Anholt congrueren wederom de inversievormen van de identieke 2SG en 2PL met de imperatieve vorm.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik gäf	Ik geef	Ik gäf	Ich jeäf
	Gäf ik	Geef ik	Gäf ik	Jeäf ich
2SG	Du giffst	Du geffs	Ey gäft	Du jeffs
	Giffs(t) du	Geffs du/tu	Gäf ey	Jeffs du
3SG	Hei giff	He geff	He giff	Heä jeff(t)
	Giff hei	Geff he	Giff he	Jeft(t) heä, Jeft e
1PL	Wie gäft	Wie geeft	Wei gäwen	Wör jeäve
	Gäf wie	Geef wie	Gäwen wei	Jeäve wör
2PL	Ih gäft	Ih geeft	Ey gäft (alle)	Ör jeäft
	Gäf ih	Geef ih	Gäf ey (alle)	Jeäf(t) ör
3PL	Sei gäft	Se geeft	Se gäft	Se jeäve(n)
	Gäft sei	Geef(t) se	Gäwen se	Jeäve(n) se
IMP	Gäf!	Geef!	Gäf!	Jeäf!

Tabel 4.6: Vervoeging werkwoord ‘geben’ (*geben*) rechte – en inversievolgorde

Deze twee vormen en de vorm van de 3PL laten bovendien verschillende vormen voor de rechte en de inversievolgorde zien (bijvoorbeeld 3PL: ‘se gäft’/‘gäwen se’). Ook het patroon van de rechte volgorde en de inversievolgorde die in de vorige paragraaf op Laar van toepassing was, wordt voor deze categorie werkwoorden herhaald. In het dialect zijn er verschillende vormen bij de 1PL en 2PL geobserveerd, waarbij er bij de inversievolgorde weer de finale ‘-t’ mist (voorbeeld: ‘wie geeft’ vs. ‘geef wie’). Één informant gaf aan dat hij dit patroon ook bij de 3PL van ‘geben’ hanteert (‘geef se’). Deze inversievormen komen dus ook overeen met het imperatiefwerkwoord. Het dialect in Papenburg vertoonde hetzelfde patroon, maar bij de werkwoorden met e/i-wissel wordt dat alleen bij ‘geben’ (tabel 4.6) herhaald en betreft het bij ‘nehmen’ (tabel 4.7) slechts de 2PL. Bij de 1PL is er sprake van een identieke vorm voor de rechte en de inversievolgorde (‘wi nähmt’/‘nähmt wi’). Het dialect uit Viersen heeft bij het werkwoord ‘nehmen’ (tabel 4.7) geen andere vorm voor de inversievolgorde en bij het werkwoord ‘geben’ (tabel 4.6) volgens één informant alleen bij de 2PL (‘ör jeäft’/‘Jäef ör’). In het Viersener dialect worden er weer gedeeltelijk andere subjectpronomina voor de 2SG (‘de’/‘te’) en de 3SG (‘e’) ingezet.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik nähm	Ik nemm	Ik näm/nemm	Ich neäm
	Nähm ik	Nemm ik	Näm/nemm ik	Neäm ich
2SG	Du nimmst	Du nemms	Ey nämt /nemmt	Du nömps Du nemmst
	Nimmst du	Nemms du	Näm/nemm ey	Nömps de/du/te Nemmst du/e
3SG	Hei nimmp	He nemmp	He nimmt	Heä nömp/nömmt
	Nimmp hei	Nemmp he	Nimmp/nimmt he	Nömp/nömmt heä
1PL	Wie nähmt	Wie nemmt	Wei nämen/ nemme(n)	Wör neäme
	Nähmt wie	Nemm wie	Nämen/nemme(n) wei	Neäme wör
2PL	Ih nähmt	Ih nemmt	Ey nämt/ nemmt	Ör näm(m)t
	Nähm ih	Nemm ih	Nääm ey	Neämt ör Näämt ör
3PL	Sei nähmt	Se nemmt	Se nämt/nämen/nemmen	Se neäme
	Nähmt sei	Nemmt se	Nämen/nemmen se	Neäme(n) se
IMP	Nähm!	Nemm!	Nääm! Nemm!	Neäm!

Tabel 4.7: Vervoeging werkwoord ‘nehmen’ (*nemen*) rechte – en inversievolgorde

Voor deze categorie van werkwoorden kan worden samengevat dat er wederom geen unieke imperatiefvorm bestaat en dat deze congrueert met de 1SG (rechte volgorde en inversie). Daarnaast zijn er in de dialecten uit Papenburg, Laar en Anholt grove patronen van verschillende werkwoordvormen voor de inversie- en de rechte volgorde vast te stellen. Daarbij bestaat er echter variatie afhankelijk van het individuele werkwoord. In het dialect van Viersen werden er in de inversievolgorde weer gedeeltelijk andere vormen van een subjectpronomen van de 2SG en 3SG gebruikt. Hoewel er in Viersen inter-sprekervariatie bestaat met betrekking tot de realisatie van de werkwoorden, zijn er geen verscheidene vormen voor de rechte en de inversievolgorde waargenomen. Afhankelijk van de individuele spreker wordt er bijvoorbeeld óf ‘du nömps – nömps de’ óf ‘du nemmst- nemmst de’ gezegd.

4.2.3 Werkwoorden met een verplichte sjwa-klank

In de tabellen 4.8 *Vervoeging werkwoord 'finden'* en 4.9 *Vervoeging werkwoord 'rechnen'* worden de resultaten voor de werkwoorden weergegeven, die in de Duitse standaardtaal bij de imperatieve vorm een verplichte sjwa in de eindpositie vertonen. Ook bij deze categorie van werkwoorden zijn er geen unieke imperatiefvormen te vermelden. Een bijzonderheid is ondanks dit feit toch te noemen; bij de vertaling van het werkwoordparadigma van 'rechnen' (tabel 4.9) komt de imperatieve vorm in Viersen overeen met de 1PL en 3PL ('räekne') in plaats van de 1SG ('räeken'). In Anholt komen zowel de imperatieve vorm als de 1SG, 2PL, de inversievorm van de 2SG en de 3PL overeen ('räken'). In Laar en Papenburg komt de imperatiefvorm weer met de 1SG overeen, maar daarnaast ook met de inversievormen van de 1PL en de 2PL. In het Papenburger dialect is dat echter alleen bij het paradigma van 'rechnen' (tabel 4.9) het geval. Bij het paradigma van 'finden' (tabel 4.8) heeft het dialect geen verschillende vormen voor de rechte en de inversievolgorde (bijvoorbeeld 1PL: 'wie finnt'/'finnt wie'). Het Anholter dialect laat voor beide werkwoorden slechts een afwijkende inversievorm bij de 2SG zien ('Ey fennt`/' Fenn ey' en 'Ey räkent`/'räken ey'). Bij de 2PL zijn er bij deze werkwoordcategorie geen verschillen.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik finn	Ik finn	Ik fenn	Ich feng
	Finn ik	Finn ik	Fenn ik	Feng ich
2SG	Du finnst	Du finns	Ey fennt	Du fengs
	Finnst du	Finns du	Fenn ey	Fengs te Fengs de
3SG	Hei finnt	He finnt	He fennt	Heä feng(t)
	Finnt hei	Finnt he	Fennt he	Feng heä Fengt heä/e
1PL	Wie finnt	Wie finnt	Wei fennen	Wör fenge(n)
	Finnt wie	Finn wie	Fennen wei	Fenge wör
2PL	Ih finnt	Ih finnt	Ey fennt	Ör fengt
	Finnt ih	Finn ih	Fennt ey	Fengt ör
3PL	Sei finndet	Se finnt	Se finnen	Se fenge(n)
	Finndet sei	Finnt se	Finnen se	Fenge(n) se
IMP	Finn!	Finn!	Fenn!	Feng!

Tabel 4.8: Vervoeging werkwoord 'finden' (*vinden*) rechte – en inversievolgorde

Het dialect uit Viersen heeft ook bij deze categorie werkwoorden geen verschillende vormen voor de inversie- en de rechte volgorde. Het laat voor de 2SG en 3SG weer de bekende verscheidene vormen voor de subjectpronomina zien.

	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1SG	Ik räk/räck	Ik rekken	Ik räken	Ich räeken
	Räk/räck ik	Rekken ik	Räken ik	Räeken ich
2SG	Du räkst/räckst	Du rekkens(t)	Ey räkent	Du räeknes(t)
	Räkst/räckst du	Rekkens du	Räken ey	räekens(t) du/de
3SG	Hei rächt/räckt	He rekkent	He räkent	Häe räeknet
	Rächt/räckt hei	Rekkent he	Räkent he	Räeknet häe/e
1PL	Wie rächt/räckt	Wij rekkent	Wey räken	Wörr/werr räekne
	Räk/räck wie	Rekken wij	Räken wey	Räekne wörr/werr
2PL	Ih rächt/räckt	Ij rekkent	Ey räkent	Örr/err räeknet
	Räk/räck ih	Rekken ij	Räkent ey	Räeknet örr/err
3PL	Sei rächt/räckt	Se rekkent	Se räken	Se/söi räekne
	Rächt/räckt sei	Rekkent se	Räken se	Räekne se/söi
IMP	Räk!/Räck!	Rekken!	Räken!	Räekne!

Tabel 4.9: Vervoeging werkwoord 'rechen' (*rekenen*) rechte – en inversievolgorde

Er kan worden geconcludeerd dat er wederom geen unieke imperatiefvorm voorkomt. Deze congrueert meestal minstens met de 1SG, met uitzondering van het Viersener dialect, waarin het met de 1PL en 3PL overeenkomt. De inversiepatronen wijken, in vergelijking met de andere werkwoordcategorieën, voornamelijk in Papenburg en Anholt af; zij vertonen hier meer identieke vormen. Het Viersener dialect laat wederom geen verschillende werkwoordvormen bij de inversievolgorde zien, maar wel verschillende realisatie van de subjectpronomina voor de inversie- en de rechte volgorde.

4.2.4 Partiële subjectincorporatie

Bij het afvragen van de werkwoordparadigma's werd bovendien onderzocht of er sprake is van partiële 2-subjectincorporatie in het werkwoord, zoals in het Noord Brabants. Het voorbeeld (43) wordt hieronder nog een keer herhaald als (46):

(46) He-de gij da gezien?
Heb-jij jij dat gezien?

Dit is in geen van de dialecten het geval. In de dialecten uit Viersen (bijlage III D) en Laar (bijlage III B) is er wel regelmatig een versmelting van het werkwoord met de subjectvorm in de inversievolgorde mogelijk, maar wordt deze versmelting niet door een tweede volle subjectpronomen gevolgd. De subjectvorm wordt dan tot een 'e'-suffix gereduceerd. Zie voorbeeld (47) voor Viersen en (48) voor Laar:

(47) Kömms-e
Kom-je

(48) Finns-e
Vind-je

In het dialect uit Papenburg komt dit alleen eenmalig bij het werkwoord 'trinken' ('drinkste') voor en in het dialect uit Anholt alleen voor het werkwoord 'finden' ('fennste').

4.2.5 Conclusie

Aan de hand van de resultaten uit de paragraaf 4.2 kunnen antwoorden op de deelvragen 2-4 (hoofdstuk 2, paragraaf 2.8.2) worden gegeven.

In geen van de dialecten, onafhankelijk van de werkwoordcategorie, bestaat er een unieke imperatieve werkwoordvorm (deelvraag 2). Bij alle dialecten komt de imperatiefvorm minstens met de 1SG overeen, waarbij er één uitzondering in Viersen is te noemen. Hier kwam de imperatieve vorm één keer bij het werkwoord 'rechten' (tabel 4.9) met de 1PL en 2PL overeen.

In de drie dialecten uit Papenburg, Laar en Anholt zijn er regelmatig verschillende werkwoordvormen voor de inversie- en rechte volgorde te observeren (deelvraag 3). Deze betreffen vaak de 1PL en 2PL. In Anholt bovendien de 2SG. In Viersen komen over het algemeen geen verschillende werkwoordvormen bij de inversie- en de rechte volgorde voor, maar wordt er bij dit dialect wél een andere vorm voor het subjectpronomen in de inversievolgorde geobserveerd (deelvraag 3). Het betreft de 2SG ('de'/'te') en de 3SG ('e'). Vergelijkende met de dialectsoorten die Postma (2011) in zijn artikel noemt, de Den Besten- en de Zwart-variëteit, komt het Viersener dialect eerder met de Den Besten-variëteit (2 subjectvormen) overeen en de andere drie dialecten met de Zwart-variëteit (2 werkwoordvormen).

In geen van de dialecten is er sprake van partiële 2-subjectincorporatie (deelvraag 4). Een versmelting van het subject met het werkwoord in de inversievolgorde komt regelmatig bij de dialecten uit Viersen en Laar voor.

Verder valt er aan de resultaten op dat er per categorie werkwoorden veel variatie bestaat, wat betreft de realisatie van de individuele werkwoorden. Dat betekent dat er in één dialect verschillende verschijnselen, zoals bijvoorbeeld verschillende vormen voor de inversie- of de rechte volgorde, afhankelijk van het individuele werkwoord wel of niet optreden. Daarnaast is er in sommige gevallen sprake van inter-spreker variatie (voornamelijk in Viersen). De informanten gaven, ook op navraag, duidelijk aan dat zij maar één vorm gebruiken en er dus geen sprake is van intra-spreker variatie bij de werkwoordvormen.

4.3 Resultaten topicalisatie

Onder paragraaf 4.3.1 worden allereerst de resultaten van de sprekers van het Hoogduits gepresenteerd en wordt er een belangrijke observatie besproken. De Hoogduitse resultaten fungeren als referentiekader, aangezien de dialectsprekers ook allemaal Hoogduits beheersen. De resultaten van het onderzoek naar de topicalisatie-mogelijkheden in de dialecten worden per grove categorie gepresenteerd en geanalyseerd. Dat betreft de vijf categorieën neutrale (+/- distale) constituenten (4.3.2), distale constituenten (4.3.3), proximale constituenten (4.3.4), kwantoren (4.3.5) en adjuncten (4.3.6). In de bijlage V (A-D) zijn de resultaten van alle categorieën per plaats in tabellen weergegeven. In deze paragraaf worden de resultaten van de vier plaatsen wederom gezamenlijk in één tabel vertoond. Om dat te kunnen realiseren werd er weer gebruik gemaakt van het volgende kleurensysteem:

Bruin: Papenburg (vervolgens P)

Rood: Laar (vervolgens L)

Groen: Anholt (vervolgens A)

Blauw: Viersen (vervolgens V)

De informanten moesten de zinnen op de gebruikelijkheid in hun dialect beoordelen. Gebruikelijk betekent dat de genoemde zin in hun variëteit zoals aangeboden kan worden gezegd.

Aangezien de antwoorden niet altijd even duidelijk waren, werd er een interpretatieslag op de data gemaakt. Er werd aangenomen dat de zinnen niet in het dialect voorkomen of erg ongebruikelijk zijn indien:

- (i) de informanten zeiden dat de zin ongebruikelijk is,
- (ii) de informanten meerdere keren spontaan een andere volgorde of vorm dan die van de testzin hebben genoemd (maar nooit spontaan de testvolgorde),
- (iii) de informanten duidelijk de voorkeur hebben gegeven aan een andere volgorde of vorm.

Deze gevallen staan altijd vermeld, maar worden dus met het teken ‘-’ voor ongebruikelijkheid beoordeeld. Bij de omschreven punten (ii) en (iii) is het dus mogelijk dat de informanten de testzin eenduidig hebben afgekeurd, maar dat hun twijfels en aarzelingen deze interpretatie

bij de onderzoeker hebben opgeroepen. Gevallen, waarbij de informanten het niet eens waren met elkaar, zijn met het teken ‘%’ gemarkeerd. Zinnen die als gebruikelijk werden beschouwd worden van het teken ‘+’ voorzien. In bijlage VII is een tabel opgenomen met de ruwe beoordeling, waarbij de interpretatieslag niet is voorgenomen. De onduidelijke gevallen zijn dan met ‘+/-’ gekenmerkt.

Om het overzichtelijk te houden worden de resultaten in de verschillende paragrafen per subcategorie besproken. Dit is nodig, omdat er meestal meerdere antwoorden per testzin werden gegeven. Elke paragraaf wordt afgesloten met een conclusie en een samenvattend schema betreffende het voorkomen van alle categorieën per plaats.

4.3.1 Resultaten Hoogduits

De resultaten voor de gebruikelijkheid van de verschillende getopicaliseerde constituenten in het Hoogduits worden in tabel 4.10 gepresenteerd.

Categorie	Subcategorieën	Hoogduits
1. +/- Distale D-pronomina (demonstrativa)	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	+ + +
2. +/- Distale D-pronomina + NP (demonstrativa)	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	+ + +
3. Distale bijwoorden	a. van plaats b. van tijd	+ +
4. Distale D-pronomina	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	- * - * - *
5. Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	- * - * - *
6. Proximale bijwoorden	a. van plaats b. van tijd	+ +
7. Proximale D-pronomina	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	+ + +
8. Proximale D-pronomina + NP	a. onzijdig b. zijdig DAT c. zijdig ACC	+ + +
9. Kwantor + NP	a. numeriek b. universeel	+ +
10. Adjunct	a. van plaats b. van tijd	+ +

Tabel 4.10 Resultaten gebruikelijkheid getopicaliseerde constituenten in het Hoogduits (*= wel grammaticaal correct, maar archaisch en schrijftaal)

De resultaten zijn op het eerste gezicht erg duidelijk. Alle constituenten, behalve de distale demonstratiefpronomina, worden als gebruikelijk (voor de geteste zinnen) beoordeeld. Dit resultaat bevestigt de observatie dat er in het Duits verschillende constituenten in imperatiefzinnen voorop kunnen worden geplaatst. Maar er zijn ook enkele kanttekeningen op zijn plaats.

Ten eerste moet er iets uitgelegd worden over de resultaten van de distale demonstratiefpronomina (categorieën 4 en 5). Het gaat hierbij om de pronomen 'jenes, jenem, jenen' (+NP), die door alle informanten als ongebruikelijk in de getopicaliseerde positie werden beoordeeld. Dit ligt echter eraan dat deze pronomen in het algemeen als archaisch werden beschreven. De informanten gaven aan dat zij deze woorden ook in andere contexten niet of nauwelijks in de mondelinge spontane taal zouden gebruiken. In plaats daarvan zouden zij de zin met de demonstrativa 'das, dem, den' formuleren. Dit is goed te zien aan de resultaten van de categorieën 1 en 2, die als gebruikelijk worden beschouwd. De vormen van 'jenes' worden volgens hen alleen in schrifttaal gebruikt of als iemand bijzonder 'netjes' wil spreken. Ook al was er geen vraag naar de grammaticaliteit van de zinnen, hebben de informanten alsnog laten weten dat de zinnen theoretisch grammaticaal correct zouden zijn. Het is een belangrijke observatie dat ook in het Hoogduits de definitieve lidwoorden/demonstrativa als demonstratiefpronomina worden ingezet en dat deze de distale betekenis kunnen vertegenwoordigen.

Ten tweede moet er worden opgemerkt dat de context bij de testzinnen met de proximale demonstratiefpronomina van belang was. Dit geldt echter niet voor de proximale bijwoorden. Het vooropplaatsen van de demonstratiefpronomina 'dies(es), diesem, diesen' is in bepaalde situaties en met bepaalde contexten gebruikelijk. Uit de contexten moet duidelijk worden dat er óf de keuze uit meerdere mogelijkheden bestaat óf dat hetgene/degene ruimtelijk of tijdelijk dichtbij de spreker/situatie is.

Anders dan bij de demonstratiefpronomina-systemen van de dialecten, bestaan in het Hoogduits de vormen van 'jenes' nog wel, maar komen deze niet in de omgangstaal voor. Dit is een belangrijk verschil waarmee in deze analyse rekening moet worden gehouden; in het Hoogduits worden de vormen niet in de omgangstaal *gebruikt*, maar bestaan zij wel, en in de dialecten bestaat er volgens de informanten *geen letterlijke vertaling* van deze vormen, maar hebben zij dezelfde vorm als de definitieve lidwoorden.

Dit heeft tot gevolg dat de resultaten van de distale constituenten (categorieën 4 en 5) van het Hoogduits en van de dialecten niet direct vergelijkbaar zijn. Indien men voor de distale demonstratiefpronomina in het Hoogduits de definitieve lidwoorden zou inzetten, zouden de zinnen ook als gebruikelijk worden beoordeeld.

Cruciaal aan deze resultaten is echter dat het Hoogduits zowel +/- distale demonstrativa en bijwoorden, proximale demonstratiefpronomen en bijwoorden, kwantoren en adjuncten van tijd en plaats in de getopicaliseerde positie van een imperatiefzin toelaat. De demonstrativa kunnen bovendien een distale betekenis vertegenwoordigen.

4.3.2 +/- Distale constituenten

De informanten uit **Papenburg** vonden alle +/- distale, voorop geplaatste D-pronomina (tabel 4.11) in imperatiefzinnen gebruikelijk (ook zonder context). Zij zouden echter nooit een distale 'daar' achter het demonstratiefpronomen zeggen, aangezien het door de beklemtoning en gebaren duidelijk wordt. In het dialect uit **Laar** werden de testzinnen *zonder context* als ongebruikelijk ervaren. Zij zouden in die gevallen eerder de voorkeur geven aan de V1-volgorde of aan een indicatieve zin met gebruik van het modale werkwoord 'moeten' (zie de zinnen onder *b. zijdig datief*). Met de context werd de betekenis duidelijk voor hen. De zinnen met de onzijdige constituent (subcategorie b) en met de ACC constituent vonden zij gebruikelijk. De zin met de DAT vonden zij ongebruikelijk. Hier zouden zij eerder de V1-volgorde gebruiken.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
+/- distale D-pronomina a. onzijdig	Dat nāhm leiwer nich.	+
	Dat (doa) nemm better nich. Denn (doa) nemm better/lewer nich. De nemm better nicht.	+
	Dat doa nāem bāter/lewer neet.	+
	Dat (doa) nimmse bāter net. Dat (doa) nāem/nimm bāter neet. Dat doa, dat nimmse bāter net. Dat doa nāem bāter neet.	-
b. zijdig datief	Dei hör gaut tau.	+
	Denn musst du gut tulüstern. Lüster denn gut tu. Denn lüster gut tu.	-
	Denn doa hör gut tu.	+
	Demm doa hör joot to.	+
c. zijdig accusatief	Dei schick mol wech. Dei schick man wech.	+
	Denn (doa) stüür moal wech/futt. Stüür denn man wech/futt. Denn Kerl da, denn stüür man futt (denn mach ik nich).	+
	Denn doa schick bāter wech.	+
	Demm doa schickste moal weg. Demm schickste weg/fort. Demm doa litse moal lopen. Demm doa schick moal weg. Schick demm moal weg.	-

Tabel 4.11: Resultaten +/- distale demonstrativa als pronomen (P, L, A, V)

Alleen zinsconstructies, waarbij het topic in de linke periferie voor de eerste keer wordt genoemd en dan in de imperatieve matrixzin wordt herhaald (zie voorbeeld (49)), vinden zij gebruikelijk:

(49) **Denn Kerl da, denn stüür man futt (denn mach ik nich).**

Die vent daar, die stüür eens weg (die mag ik niet).

Volgens hen kunnen de zinnen zowel met als zonder ‘daar’ voorkomen, maar is het met ‘daar’ iets duidelijker. De informanten uit **Viersen** gaven aan dat hun voorkeur uitgaat naar de vorm met ‘**doa**’ (*daar*). Bovendien zouden zij echter een vervangende vorm voor de imperatief gebruiken, indien de constituent wordt voorop geplaatst. Hierbij gaat het om een indicatieve vorm met een zichtbaar onbeklemtoond subject. Dit is in voorbeeld (50) geïllustreerd:

(50) **Dat (doa) nimmse beäter net.**

Dat (daar) neem-je beter niet.

Een uitzondering hierop vormt de zin met de datief-constituent. De eerste reactie was dat deze wel gebruikelijk is. Daarnaast zeiden de informanten dat bij de zin met de ACC constituent de V1-volgorde gebruikelijker is. Ook dit dialect vertoont een zinsconstructie met een topic in de linke dislocatie, dat in de matrixzin (echter geen imperatiefzin) wordt herhaald (zie subcategorie a). De informanten uit **Anholt** vonden dat vooropplaatsing in alle drie de subcategorieën gebruikelijk is, maar dan met ondersteuning van het distale adverb ‘*da*’ (*daar*). Het aanbieden van de testzinnen met context heeft hun oordeel bevestigd.

Bij de +/- distale D-pronomina + NP (tabel 4.12), de volle constituenten, gaven de informanten uit **Papenburg** bij de onzijdige constituent (subcategorie a) een duidelijke voorkeur aan de V1-volgorde van de imperatiefzin. Een andere optie is wederom een vervangende indicatieve vorm met het modale werkwoord ‘*mutten*’ (*moeten*). De DAT en ACC constituenten vinden zij gebruikelijk, indien men de persoon niet (goed) kent. Indien de persoon een bekende is, zouden ze eerder een korte persoonsvorm zoals ‘*hüm*’ (*hem*) in plaats van een volle constituent ‘*dei Mann*’ (*de man*) gebruiken. Een distale ‘*daar*’ kan optioneel worden toegevoegd. De informanten uit **Laar** vonden de topicalisatie van de volle +/- distale constituenten ongebruikelijk in hun dialect. Slechts de datieve vorm zou, in contexten waarbij er sprake van opsomming is, volgens twee informanten kunnen voorkomen. Een ondersteuning door ‘*daar*’ werd als niet nodig ervaren. In **Anholt** werd de zin met de onzijdige volle constituent als gebruikelijk waargenomen. De andere twee testzinnen werden als ongebruikelijk beoordeeld. Bij de datieve testzin gaven de informanten op navraag aan dat het wel mogelijk is, maar niet zo gebruikelijk als de V1-volgorde. Maar wanneer ze zeiden dat het gebruikelijk is, hebben zij alleen ‘*denn*’ zonder ‘*Mann*’, dus geen volle constituent, gebruikt. Daarom werd deze zin als ongebruikelijk beoordeeld.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
+/- distale D-pronomina + NP a. onzijdig	Fa dat Auto man an Siet. Stell dat Auto an Siet. Dat Auto musst du an Siet setten. Du musst dat Auto an Siet setten. Dien Auto staat in Wech, set dien Auto an Siet. Dien Auto mutt da wech. Dei Autos mütt da wech. Dat Auto fa (mol) an Siet.	-
	Föhr dat Auto man anne Kant/Siete. Föhr dat Auto (doa) anne Siete. Dat Auto föhr (mol) anne Siete.	-
	Set dat Auto ens op de Siet. Dat Auto (doa) set anne Kant. Set dat Auto anne Kant. Ey mutt dat Kar anne Kant setten.	+
	Fahr der Auto ma op Sie. Der/dat Auto doa, fahr demm ens op Sie. Der/dat Auto fahr ma op Sie.	+
b. zijdig datief	Dei (Mann) geef moal de Schippe. Hüm geef de Schüppe moal. Dei Mann geef de Schüppe.	+
	Geef denn Mann es de Schüppe. De Mann geef es ewen de Schüppe. Geef de Mann ewe de Schüppe. De Mann geef moal es ne Schüppe.	%
	Gääf denn Mann 'e Schoop. Gääf denn eens de Schoop. Gääf denn Mann de Schoofel. Denn Mann gääf de Schoofel/Schoop.	-
	Jäef der Kerl ens dä Schüpp. Demm Kerl doa, jäef demm ens de Schüpp.	-
c. zijdig accusatief	Dien Jong trek man een bitten warmer an. Dei Jong (doa) trek mol warmer an. Dei doa trek mol warmer an. Dei doa, dei trek moal warmer an.	+
	Trek denn Jong moal es wärmer an. Trek die Jonge es wärmer an. Denn Jong trek moal wärmer an. Denn Jong doa trek es wärmer an.	-
	Trek denn Jung (doa) ma warm/wärmer an. Denn Jung doa, denn trek moar warm an.	-
	Trek dat Männke moal eens wärmer an. Trek dat Jünke jet warmer/wärmer an. Dat Jünke trek moal wärmer an.	-

Tabel 4.12: Resultaten +/- distale demonstrativa als pronomen + NP (P, L, A, V)

Één informant gaf aan dat de datieve vorm wederom, sterk afhankelijk van de context, zou kunnen optreden. Ook in **Viersen** wordt de onzijdige vorm als gebruikelijk, maar de andere twee testzinnen worden eerder als ongebruikelijk beschouwd. Dit is zo beoordeeld, aangezien de informanten spontaan meerdere keren andere volgordes gebruikten.

Samenvattend kan over de categorie met de +/- distale constituenten worden vastgehouden dat over het algemeen de korte constituenten de voorkeur hebben over de volle constituenten. De informanten uit **Papenburg** vertonen in deze categorie de grootste acceptatie van topicalisatie in imperatieve zinnen; alleen de onzijdige volle constituent wordt als ongebruikelijk beoordeeld. In **Anholt** werden alle testzinnen met de korte vorm als gebruikelijk beoordeeld, maar alleen de onzijdige volle constituent. In **Laar** werden er bij de korte vorm zowel de onzijdige constituent als ook de ACC constituent als gebruikelijk waargenomen en bij de volle constituenten hooguit de datieve vorm. Ook de informanten uit **Viersen** zouden, met uitzondering van de zin met de korte DAT constituent en van de onzijdige volle constituent, eerder een vervangende indicatieve vormen gebruiken.

4.3.2 Distale constituenten

Bij de distale bijwoorden van plaats (*daar*) en van tijd (*dan*) zijn de resultaten eenduidiger (tabel 4.13). In **Papenburg**, **Laar** en **Anholt** worden beide distale bijwoorden als voorop geplaatste constituent in imperatiefzinnen als gebruikelijk beschouwd. In **Viersen** wordt het tijdelijke distale adverb door een proximale adverb 'nu' vervangen. Dit werd ook op navraag zo aangehouden. Betreffende het bijwoord van plaats geven de informanten de voorkeur aan de V1-volgorde of een indicatieve zin met 'müssen/mussen' (*moeten*), terwijl de testvolgorde echter niet wordt uitgesloten.

Categorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Distale bijwoorden a. van plaats	Da kiek mal rin. Da kiek man mal rin.	+
	Doar kiek moal ien. Doar kiek is binnen. Kiek moal binne. Kiek is moal ien.	+
	Doar kiek es drin.	+
	Kiek ens doar drin. Doar müss/muss ens drinkieken. Doar kiek ens drin.	-
b. van tijd	Dann goh mal naar'n Doktor.	+
	Dann goa (mal) noa'n Doktor.	+
	Dann goa man noa 'n Doktor. Dann goa lewer noa 'n Doktor.	+
	Nu jonk ens naar de Doktor. Nu wörd het Tied dast ens noar de Doktor jeest. Dann jonk ens naar de Doktor.	-

Tabel 4.13: Resultaten distale bijwoorden (P, L, A, V)

Bij de voorop geplaatste distale D-pronomina (tabel 4.14) vonden de informanten uit **Papenburg** alle drie de vormen (onzijdig, DAT en ACC) in de getopicaliseerde positie gebruikelijk. Het onzijdige demonstratiefpronomen 'dat' kan daarbij door het pronomen 'anne' (andere) worden gevolgd, waardoor een vergelijkende, distale karakter wordt verduidelijkt. Voor de testzin met het ACC demonstratiefpronomen, noemen de informanten bovendien een indicatieve zinsvorm, waarbij het subject 'wie' (wij) echter in de postverbale positie staat. Ook in het dialect uit **Laar** worden alle drie testzinnen als gebruikelijk waargenomen, mits het distale demonstratiefpronomen wordt beklemtoond of wordt gevolgd door het pronomen 'annern' of het bijwoord 'doa' om de distale betekenis te onderstrepen.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Distale D-pronomina a. onzijdig	Dat koop (man) leiwer nich. Dat anne koop leiwer nich.	+
	Dat koop lewer nich. De koop better nich. De annere/anne koop lewer nich.	+
	Dat koop bäter/lewer neet.	+
	Dat doa jält bäter neet. Dat jältse bäter neet. Dat litste moal läwer ligge.	-
b. zijdig datief	Dei glöof leiwer nich.	+
	Denn annern glöof lewer nich. Denn doa glöof lewer nich.	+
	Denn glöof lewer neet.	+
	Demm (doa) g'löfste/löowste bäter net. Demm kannste net g'löwen. Demm jlöof maar net. Der doa, demm glöfste bäter neet.	-
c. zijdig accusatief	Dei hol wie hier her. Dei hol hier man her.	+
	Denn hal mal hier hin. Denn doa hal mal hierheen. Denn annern hal mal hierhin.	+
	Denn hal ens hierhen. Hal mien denn ens hier. Denn hal ens hier op aan. Hal denn ens hierhen.	-
	Breng/hol mich demm ens. Hol demm ens. Der doa/Demm doa hol ens hea. Der/demm doa, demm holste mich ens. Demm doa, demm hol mich ens.	-

Tabel 4.14: Resultaten distale D-pronomina (P, L, A, V)

In **Anholt** worden het distale onzijdige en het distale datieve demonstratiefpronomen als gebruikelijke getopicaliseerde constituent beoordeeld. Bij de ACC constituent wordt de

voorkeur gegeven aan de V1-volgorde. De informanten uit **Viersen** hebben in hun dialect spontaan een indicatieve zin gebruikt om de boodschap uit te drukken. Daarbij gaat het wederom om het zichtbare subjectpronomen aan het werkwoord (zie voorbeeld (51)).

(51) **Dat jältse beäter net.**

Dat koop-je beter niet.

Bij de imperatieve zinnen geven zij de voorkeur aan de V1-volgorde, waardoor er kan worden geconcludeerd dat deze constituenten niet kunnen worden getopicaliseerd. Bovendien worden er weer zinnen met het topic in de linke dislocatie en een herhaling daarvan in de matrixzin gebruikt (zie *b. zijdig datief* en *c. zijdig accusatief*).

Betreffende de volle constituenten met een distale D-pronomen (tabel 4.15; volgende pagina), vonden de informanten uit **Papenburg** de testzinnen met de onzijdige en de ACC constituent gebruikelijk. De zin met DAT constituent vinden zij in de V1-volgorde gebruikelijker. In **Laar** wordt de onzijdige constituent als gebruikelijk waargenomen, maar wordt de V1-volgorde bij de andere twee constituenten geprefereerd. De informanten uit **Anholt** gaven aan dat de onzijdige volle constituent alleen bij een directe vergelijking met een andere dier mogelijk is, maar het komt dus voor. Anders zouden zij een indicatieve zin of de V1-volgorde hanteren. Bij de DAT en ACC constituenten vonden zij de V1-volgorde duidelijk gebruikelijker. In **Viersen** wordt de zinsbouw van alle drie de testzinnen eerder als ongebruikelijk waargenomen en zouden zij de boodschap met indicatieve zinnen of met de V1-volgorde overbrengen. Daarbij komt men ook weer de zinnen met het zichtbare subjectpronomen in het werkwoord tegen.

Samenvattend kan men stellen dat de distale bijwoorden als het meest gebruikelijk binnen deze categorie worden waargenomen. Alleen in **Viersen** favoriseerden de informanten andere zinsvormen of constituenten. Ook de korte (tabel 4.14) en de volle constituenten (tabel 4.15) kunnen eerder als ongebruikelijk voor het **Viersener** dialect worden beoordeeld. Hier werd wederom het gebruik van indicatieve zinnen met een zichtbaar subjectpronomen aan het werkwoord geobserveerd. Voor de dialecten uit **Papenburg**, **Laar** en **Anholt** geldt dat zij de kortere vorm over het algemeen gebruikelijker vinden dan de volle constituent. Verder vertoont **Laar** bij deze puur distale demonstratiepronomen in vergelijking met de +/- distale demonstrativa meer acceptatie voor vooropplaatsing. Dit ligt misschien aan de context, aangezien deze een erg vergelijkend karakter ('dieses oder jenes': 'dit of dat') heeft gecreëerd. Ook in **Anholt** werd daardoor acceptatie van de volle onzijdige distale constituenten verkregen. Over het algemeen is er bij de dialecten uit **Papenburg**, **Laar** en **Anholt** een duidelijk grotere acceptatie voor de korte dan voor de volle constituenten in imperatiefzinnen vast te stellen.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Distale D-pronomina + NP a. onzijdig	Dei Deier geef noch mal een bitten. Dei anne mutt noch mehr hebben. Dei fauer noch man mol. Dat Deier fauer noch mol.	+
	Dat Deär fuhr rüstich noch'n bettie. Fuur dat Deär (gerüst) noch n bettie. Dat Deär fuhr noch ma n bettie. Denn fuhr noch moa n bettie mehr. Dat anne Deär fuhr noch (moa) n bettie.	+
	Dat Dier fuur ruhig noch en beetken. Dat Dier moet je noch 'n beetje furen. Fuur dat Dier noch 'n beetken. Denn fuur nog maar. Dat Dier fuur ruhig noch een beetken.	+
	Dat Viea konnste noch jet gäven. Dat Dierke/Viea fuurse man noch jet. Dat Viea brook/bruk noch jet. Dat Viea fuur man noch jet.	-
	Dei Jong schmiet den Ball man tau. Schmiet dei Jong de Ball tau.	-
b. zijdig datief	Denn Jonge gui de Ball mol tu. Gui de Jonge de Ball es tu. Gui de Jonge moal de Ball tu. Gui de andere Jonge de Ball es tu.	-
	Schmit denn Jong denn Ball tu. Denn Jong schmit denn Ball es tu.	-
	Schmiet de Boll ens däe Jong tau/naar däe Jong. Schmiet de Boll demm Jünke to/tau. Däe Jong schmiet de Boll moa to/tau. Demm Jong schmiet de Boll to.	-
	Dei Lehrer kiek di man genauer an. Kiek di leiwer dei anne (Lehrer) moal an. Dei Lehrer kiek di moal genauer an.	+
c. zijdig accusatief	Denn Meister kiek di moal genauer an. Kiek die denn (annern) es better an. De kiek di moal es even genauer an. Kiek dou es de anderen an. Kiek die moal genauer an.	-
	Kiek u denn Kerl es genauer an. Denn Kerl kiek u genauer an.	-
	Der Lehrer kiekste dich moal ens juut aan. Der Lehrer kannste dir ens juut aankieken. Kiek disch de Lehrer moa ganz jenauer an. Der Lehrer musste dich juut aankieken. Der Lehrer kiek dich ens juut an.	-

Tabel 4.15: Resultaten distale D-pronomina + NP (P, L, A, V)

4.3.3 Proximale constituenten

In het **Papenburger** dialect kan men het proximale bijwoord ‘hier’ in de imperatiefzin voorop plaatsen. De informanten gebruiken soms ook het distale ‘da’ (*daar*), maar waren er zeker van dat ‘hier’ ook voorop kan worden geplaatst. Het proximale bijwoord van tijd ‘nu’ is ook gebruikelijk in de getopicaliseerde positie. In het dialect uit **Laar** kunnen beide proximale bijwoorden voorop worden geplaatst. In **Viersen** is het proximale bijwoord van tijd ‘jetzt/now’ (*nu*) volgens de informanten gebruikelijk in de getopicaliseerde positie, maar kan het bijwoord van plaats, ‘hier’, niet voorop worden geplaatst. In **Anholt** kan ‘hier’ ook niet voorop worden geplaatst en over de topicalisatie van ‘no’ (*nu*) waren de meningen verdeeld. Eén informant vond dat het mogelijk is en de andere twee niet.

Categorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Proximale bijwoorden a. van plaats	Hier stell mal de Staul hin. Hier stell den Staul hin. Dann stell de Staul hier man hin. Dor stell ‘em man hin.	+
	Hier set denn Stuhl hin. Set denn Stuhl hier man hin. Hier set denn Stuhl man hin.	+
	Doar stell ma denn Stuhl hin. Stell denn Stuhl ma doarin. Stell denn Stuhl bei mien hin. Stell denn Stuhl ens hierhin.	-
	Denn Stuhl stell ens heahin. Stell ens de Stuhl noch heahin.	-
b. van tijd	Nu komm hier moal her. Komm mal her. Komm hier mal her, ik bruk di. Nu komm (hier)her.	+
	Nu komm mal hierheen. Nu komm hier mal heen. Komm hier es heen. Nu komm hier es hin.	+
	Komm es hier(hin). Komm no/effkes/effen ens hier. No komm es hier heen. Komm es hier hin, no.	%
	Jetzt/Noa komm ens naar hea. Jetzt komm ens na mich.	+

Tabel 4.16: Resultaten proximale bijwoorden (P, L, A, V)

Met betrekking tot de proximale demonstratiefpronomina (tabel 4.17) beoordeelden de **Papenburgse** informanten de zin met het voorop geplaatste onzijdige demonstratiefpronomen spontaan als gebruikelijk. Voor de ACC en DAT constituenten geldt dat echter niet; hier zouden zij in hun dialect niet het proximaal pronomen ‘düssen’ (*deze*)

gebruiken, maar terugvallen op het distale pronomen. In declaratieve zinnen zouden zij deze pronomen echter wel gebruiken, zoals voorbeeld (52) verduidelijkt:

(52) *Düssen kricht 'n/die Bauk.*

Deze krijgt een/het boek.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Proximale D-pronomina a. onzijdig	Dütt eet man op. Dütt eets du man noch op.	+
	Dit et moal/is/man op. Dat et man op. Dit ets du nu op.	+
	Dit/dat kan je opeten. Dat eet(ie) op. Dit eet op.	-
	Eät dat eens op. Dat hea eätse/itse noch. Dat äet ma op. Dit äet ma op.	-
b. zijdig datief	Dei geef dat Bauk. Düssen kricht 'n/die Bauk. Dei krich dat Bauk.	-
	Geef dissen moal es dat Book. Geef em dat Book. Denn geef dat Book. Geef denn dat Book. Dissen geef moal/man dat Book.	-
	Geef denn dat Book es. Denn gääf ma/es dat Book. Dissen moet je gar keen Book gäwen.	-
	Jäef demm eens dat Buuk. Däe krit dat Buuk. Demm jäefste/jiffste ens dat Buuk. Demm jäef ens dat Buuk.	-
	c. zijdig accusatief	Düssen nehm mal mit. Dei nehm/nimm mal mit.
Nemm dissen moal met. Dissen nemm moal met.		-
Denn näm/nemm moa met. Dissen näm/nemm moa met.		-
Krich dich dem. Desse (doa), näem demm ens met. Der doa, näem demm ens met. Demm näemse moal met. Desse, näem dich denn moa met. Näem demm moa met. Demm näem maar met.		-

Tabel 4.17: Resultaten proximale D-pronomina (P, L, A, V)

Ook in het dialect van **Laar** kan het proximale 'dit' voorop geplaatst worden. Voor de proximale datiefconstituent 'dissen' is een topicalisatie niet mogelijk. Deze kan hoogstens in de postverbale positie voorkomen en dan zou ook hier gebruik worden gemaakt van het distale equivalent 'denn'. Volgens de informanten was de zin zonder context erg vaag. Hetzelfde geldt voor de ACC constituent. De informanten zeiden dat zij wel begrijpen wat ermee wordt bedoeld, maar dat ze het nooit zo zouden zeggen. In **Anholt** en **Viersen** worden alle drie de constituenten voor topicalisatie afgekeurd. In beide plaatsen zeiden de informanten dat het in de spontane mondelinge taal in ieder geval niet voorkomt. Beiden zouden de proximale vormen door de distale vervangen, maar alsnog de voorkeur geven aan de V1-imperatiefzin of een indicatieve zinsvorm. In het **Viersener** dialect zou de ACC constituent alleen in de linke dislocatie kunnen voorkomen en dan als een distale constituent in de matrixzin herhaald worden.

De resultaten van de volle proximale constituenten, de proximale D-pronomina + NP, zijn in tabel 4.18 (op de volgende pagina) weergegeven. In het **Papenburger** dialect wordt het proximale 'dit+N' niet geaccepteerd. Zij vervangen het proximale 'dit' door het distale 'dat'. De proximale volle DAT en ACC constituenten worden als ongebruikelijk beoordeeld, omdat de informanten niet 'düss(e) + NP' gebruiken, maar 'dei' + NP. In het dialect van **Laar** wordt de getopicaliseerde DAT constituent wel als gebruikelijk beoordeeld. Daarover waren de informanten het snel met elkaar eens. Bij de onzijdige constituent gaat de voorkeur duidelijk uit naar een V1-imperatiefzin. Pas na een enige discussie dachten sommige informanten dat 'dit' misschien toch voorop kan worden geplaatst. Spontaan hebben zij echter altijd de V1-volgorde of een zin met 'dat' in de constituent voorop geplaatst. Ook de ACC constituent kan alleen met een distale constituent optreden en wordt daardoor als ongebruikelijk beoordeeld. In **Anholt** en **Viersen** kunnen alle drie de constituenten hooguit met hun distale equivalenten optreden. Zij worden daarom als ongebruikelijk beschouwd. Maar zelfs daarbij gaat de voorkeur uit naar de V1-imperatiefzin of een andere indicatieve zinsvorm. De informanten uit Viersen meldden dat de beklemtoning en gebaren het verschil tussen de proximale en distale vormen uitdrukken.

Voor de resultaten uit de categorie proximale constituenten kan worden samengevat dat vaak de neiging werd geobserveerd om de distale - in plaats van de proximale vorm te gebruiken. Slechts het onzijdige proximale demonstratiefpronomen 'dit' werd in Laar en Papenburg geaccepteerd. Met uitzondering van de DAT constituent in Laar, werden er bovendien geen proximale volle constituenten *met demonstratiefpronomen* in de getopicaliseerde positie beoordeeld als gebruikelijk. Bij de bijwoorden bestaat er over het algemeen meer acceptatie voor het tijdelijke bijwoord 'jetzt' (*nu*) dan voor het plaatselijke bijwoord 'hier'. In Laar en Papenburg worden echter beide bijwoorden als gebruikelijk beoordeeld. Informanten uit de verschillende plaatsen merkten onafhankelijk van elkaar op dat de proximale vorm niet per se fout is, maar zij deze in spontaan taalgebruik nooit zouden kiezen.

Subcategorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Proximale D-pronomina + NP a. onzijdig	Dat Beld kiek di man an. Dei kiek di man genauer an. Dit Beld kiek di man es genauer an.	-
	Dit Bild kiek di moal genau an. Dat Foto kiek di moal better an. Kiek di dat Foto is moal genauer an. Kiek di dit Foto ma is better an.	-
	Kiek u dat Bild es genauer an. Dat Bild kiek u genau/süwer an.	-
	Kiek disch dat Bild ens juut aan. Dat Bild kiekste disch moal eens juut an. Kiek dich dat Bild moal ganz genau aan. Dat Bild kiek dich moal ens juut an.	-
b. zijdig datief	Dei Jong help moal.	-
	Dissen Jonge help moal (es ewen). Dissen Jongen brukt Hölpe. Help de/dissen Jong es.	+
	Help denn Jong es. Denn Jong help es.	-
	Dat Männke bruuk noch Hülpe. Dat Jünke kannste ens hülpen. Help ma eens däe Jong doa. Hülpe dat Männke ens. Dat Männke hülpe ma.	-
c. zijdig accusatief	Dei Mann traue leiwer nich. Dei Mann, die traue leiwer nicht.	-
	Denn traue lewer nich. Met denn traue lewer nicht. Met denn Mann traue lewer nich. Denn/De Mann vertraue lewer nich.	-
	Denn Kerl traue lewer niet. Traue denn Kerl lewer niet.	-
	Demm trauste maol net. Der Kerl trauste moal net. Der Kerl traue maar net. Der Kerl musste moal lewer net trauen.	-

Tabel 4.18: Resultaten proximale D-pronomina + NP (P, L, A, V)

4.3.4 Kwantoren

Volgens de informanten uit Papenburg komt een voorop geplaatste constituent met een numerieke kwantor in het NP (tabel 4.19; *a. numeriek*) in imperatiefzinnen wel voor, maar worden normaliter andere zinsconstructies gebruikt, zoals de V1-imperatiefzin. Toen de zin echter met iets andere woorden werd aangeboden, vonden zij de vooropplaatsing opeens wel gebruikelijk:

(53) *Twei Beuk läs noch man.*

Twee boeken lees nog maar.

De zinnen met de universele kwantor 'alle' in het NP beoordeelden zij echter als ongebruikelijk voor hun dialect.

Categorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Kwantoren + NP a. numeriek	Twei Beuken schaffst du wel. Läs mindestens twei Beuk(en). Twei Beuk läs man. Twei, de läs da man van. Twei Beuk die kannste noch woll läsen. Läs die twei Beuk. Twei Beuken läs mindestens. Twei Beuk läs noch man.	+ (aangepaste zin)
	Twee Böke musst/kannste tenminsten lesen. Du kannst tenminsten twee Böke lesen. Twee Böke kannste tenminsten lesen. Twee Böke les op al geval.	-
	Läs te minst twee Böker. Twee Böker läs te minst. Twee Böker könn' döörkriegen.	%
	Do musst mindestens twie Böker läesen. Twie Böker musse läesen. Don moa/wenigstens twie Böker läesen. Läes moar twie Böker wenigstens. Läes wenigstens twie Böker. Twie Böker, don wenigstens die läesen. Twie Böker mussto wenigstens schaffen.	-
b. universeel	All Teller opn Dischk. Stell dei Teller opn Dischk. Stell die Teller moal opn Dischk. Dei Teller stell man op'n Dischk. De ganzen Teller man op'n Dischk. Stell de fiif Tellers man opn Dischk. Geef de Kinder all een Bonbon.	-
	Set alle Teller op de Tafel. Stell/Zet de Teller moal füste op de Tafel. Set alle Teller mal füst op de Tafel.	-
	Alle Boterhams zet op denn Disk. Zet alle Boterhams op denn Disk.	+
	Stell all de Teller op der Dösch. De Teller kommen op der Dösch. Die Teller stellste op der Dösch. Die Teller op der Dösch! All de Teller musste op der Dösch stelle! Alle Teller vlot op der Dösch. (<i>vlot= snel</i>)	-

Tabel 4.19: Resultaten kwantoren + NP (P, L, A, V)

De informanten uit **Laar** hebben beide testzinnen afgekeurd. Bij de zin met de numerieke kwantor zeiden zij dat het erg ongebruikelijk is en dat zij eerder een indicatieve zinsvorm zouden gebruiken. Van de zin met de numerieke kwantor in het NP zouden zij een V1-imperatief willen maken. In **Anholt** waren de meningen verdeeld; één informant zei dat de imperatiefzin met de numerieke kwantor ‘twee’ wel voorkomt, de andere twee twijfelden daar sterk over. Over de constituent met de universele kwantor zeiden de informanten dat zowel de V1-volgorde als de volgorde met de getopicaliseerde constituent voorkomt. De informanten uit **Viersen** vonden beide zinnen ongebruikelijk en zouden de V1-imperatiefvolgorde of een indicatieve zin gebruiken.

Het kan dus worden gesteld dat de informanten uit **Papenburg** de constituent met de numerieke kwantor in enkele gevallen in de getopicaliseerde positie zouden toelaten. Eén informant uit **Anholt** is het daarmee eens. De informanten uit de andere twee plaatsen vonden deze constituent ongebruikelijk. De universele kwantor in de NP-constituent wordt door bijna alle informanten afgekeurd, behalve door die uit **Anholt**.

4.3.5 Adjuncten

In **Papenburg** worden zowel de adjunct van plaats als de adjunct van tijd als ongebruikelijk beoordeeld in de voorop geplaatste positie van de imperatiefzin, en zou de voorkeur aan een V1-imperatiefzin worden gegeven (tabel 4.20; volgende pagina). De informanten uit **Laar** gaven aan dat de adjunct van plaats ‘innen Gorden’ (*in de tuin*) niet in de getopicaliseerde positie voorkomt. Ook de adjunct van tijd kan alleen in een indicatieve zin met ‘müssen’ (moeten) getopicaliseerd worden of er wordt de V1-volgorde gebruikt. Volgens de beoordeling van de informanten uit **Anholt** kan de adjunct van tijd in ieder geval voorop worden geplaatst. De informanten uit **Viersen** gebruiken wederom voor beide adjuncten spontaan indicatieve zinnen of V1-volgordes.

Het adjunct van plaats komt in geen van de dialecten in de getopicaliseerde positie van de imperatiefzin voor. Het adjunct van tijd werd in **Papenburg**, **Laar** en **Viersen** als ongebruikelijk beoordeeld. De **Anholter** informanten vonden dat het in hun dialect gebruikelijk is om een adjunct van tijd voorop te plaatsen.

Categorie	Resultaten	Gebruikelijkheid
Adjuncten a. van plaats	Ga na buten en Fussball speulen. Goat na buten tu, Fussball speulen. Buten speult man Fussball. Goat man na buten hin. Goat na buten tau speulen. Goa na buten de Blaumen geten. Dei Staul stell man in Goarten.	-
	Speul moar innen Goarden. Speul doar moar met innen Goarden. Innen Goarden, speul doar moar met 'n Ball. Innen Goarden speul moar met n Ball.	-
	Speul moar Futball innen Hoff. Innen Hoff künn (je) Futball speule. Speul innen Hoff Futball.	-
	Inner Jarten wird Fussball jespielet. Jonk in der Jarten Fussball spiele.	-
b. van tijd	Geit die Blommen mandachs. Mandachs musst dei Blaumen geiten. Mandachs gütst dei Blaumen. Mondachs geit dei Blommen. Geit de Blommen mandachs. Mandachs Blommen geiten. Mondachs geit de Blommen.	-
	Schmoandangs geet de Blommen. Schmoandangs müss(e) de Blommen geten. De Blommen müsse schmoandangs geten. Schmoandangs geet moal de Blommen.	-
	Maandag giet asteblijf die Blumen. Do Maandag asteblijf die Blumen gieten.	+
	Mondags dränkste de Blommen. Et mondags dränkste de Blommen. Et mondags jäefse de Blommen Water. Et mondags deeste de Blommen Water jäewen. Et mondags dränk de Blömmkes.	-

Tabel 4.20: Resultaten Adjuncten (P, L, A, V)

4.3.6 Conclusie

In de vorige vijf paragrafen werd per categorie van de constituenten besproken in hoeverre de informanten uit de vier verschillende plaatsen Papenburg, Laar, Anholt en Viersen de imperatieve zinnen met een getopicaliseerde constituent gebruikelijk vonden. De vijf grove categorieën zijn neutrale (+/- distale) constituenten (4.3.2), distale constituenten (4.3.3), proximale constituenten (4.3.4), kwantoren (4.3.5) en adjuncten (4.3.6). Tabel 4.21 vat de gebruikelijkheid van deze constituenten per plaats samen. Op basis van deze resultaten kan het eerste deel van de onderzoeksvraag, namelijk 'Welke constituenten kunnen in

imperatiefzinnen van Nedersaksische en Nederfrankische dialecten voorop worden geplaatst?’, worden beantwoord.

Categorie	Subcategorieën	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1. +/- Distale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	+	-
	b. zijdig DAT	+	-	+	+
	c. zijdig ACC	+	+	+	-
2. +/- Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig	-	-	+	+
	b. zijdig DAT	+	%	-	-
	c. zijdig ACC	+	-	-	-
3. Distale bijwoorden	a. van plaats	+	+	+	-
	b. van tijd	+	+	+	-
4. Distale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	+	-
	b. zijdig DAT	+	+	+	-
	c. zijdig ACC	+	+	-	-
5. Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig	+	+	+	-
	b. zijdig DAT	-	-	-	-
	c. zijdig ACC	+	-	-	-
6. Proximale bijwoorden	a. van plaats	+	+	-	-
	b. van tijd	+	+	%	+
7. Proximale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	-	-
	b. zijdig DAT	-	-	-	-
	c. zijdig ACC	-	-	-	-
8. Proximale D-pronomina + NP	a. onzijdig	-	-	-	-
	b. zijdig DAT	-	+	-	-
	c. zijdig ACC	-	-	-	-
9. Kwantor + NP	a. numeriek	+	-	%	-
	b. universeel	-	-	+	-
10. Adjunct	a. van plaats	-	-	-	-
	b. van tijd	-	-	+	-

Tabel 4.21: Gebruikelijkheid van de getopicaliseerde constituenten per plaats (P, L, A, V)

Van de dialecten uit Papenburg en Laar is bekend dat zij eenduidig tot de Nedersaksische variëteiten behoren en het Viersener dialect hoort bij de Nederfrankische variëteiten. Het dialect uit Anholt ligt net op de grens tussen het Nedersaksische en het Nederfrankische dialectgebied. In Papenburg werden 16 van de 26 testzinnen als gebruikelijk beoordeeld, in Laar 12 – en in Anholt 11 zinnen. Daarnaast waren de informanten uit Laar het één keer oneens over de gebruikelijkheid en de informanten uit Anholt twee keer. In Viersen werden slechts 3 zinnen als gebruikelijk waargenomen. Hierdoor ontstaat de indruk dat de beoordeling van de gebruikelijkheid geografisch gezien van het Noorden naar het Zuiden afneemt.

Een van de deelvragen was of er categorische restricties betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden bestaan (deelvraag 5). Uit het overzicht in tabel 4.21 is af te leiden dat er voornamelijk categorieën met een distale en +/- distale betekenis (categorie 1-5) als gebruikelijk worden ervaren. Het Viersener dialect vormt hierbij echter een uitzondering, aangezien er slechts twee distale constituenten worden geaccepteerd. Hier zal later nog op worden ingegaan. Verder valt er op dat de kortere constituenten over het algemeen als meer gebruikelijk werden beoordeeld dan de volle constituenten. Dit resultaat doet aan de vooropplaatsingsmogelijkheden van de oostelijke Nederlandse dialecten denken. De proximale constituenten (categorie 7-8), de constituenten met de kwantoren (categorie 9) en de adjuncten (categorie 10) daarentegen worden opvallend minder vaak als gebruikelijk beoordeeld. Indien proximale constituenten wel in een getopicaliseerde positie van een imperatiefzin worden geaccepteerd, betreft dat met name de proximale bijwoorden en de constituenten met onzijdige demonstratiefpronomina. Dit is bij de resultaten uit Papenburg en Laar het geval. In de meeste gevallen werden de proximale testzinnen door de informanten echter naar zinnen met distale constituenten vertaald. Dit is een duidelijke aanwijzing dat getopicaliseerde proximale constituenten in deze dialecten als ongebruikelijk in imperatiefzinnen worden waargenomen. Bij de resultaten uit Papenburg, Laar en Anholt is dan ook een duidelijke tendens te herkennen voor een grotere gebruikelijkheid van distale constituenten in de getopicaliseerde positie van een imperatiefzin ten opzichte van proximale en andere constituenten.

Zoals genoemd vertoont het Viersener dialect in tegenstelling tot de andere drie dialectvariëteiten nauwelijks acceptatie van vooropplaatsingen in imperatiefzinnen. Deze observatie geeft antwoord op deelvraag 6: *'Is er sprake van variatie met betrekking tot vooropplaatsingsmogelijkheden bij de Nedersaksische en de Nederfrankische variëteiten?'*. Blijkbaar wordt in het Nederfrankische dialect topicalisatie in imperatieve zinnen in het algemeen als ongebruikelijk ervaren, maar in drie van de 26 gevallen wordt het wel geaccepteerd. Uit deze drie mogelijkheden is echter geen patroon of voorkeur voor één bepaalde categorie af te leiden. Het gaat om twee +/- distale constituenten (een korte en een lange) en om het proximale bijwoord 'nu'. Het dialect uit Anholt, dat in het overgangsgebied tussen de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten wordt gesproken, lijkt daarbij qua vooropplaatsingsmogelijkheden het meest op het dialect uit Laar. Indien men de resultaten als indicator kan nemen, zou men kunnen concluderen dat het Anholter dialect eerder tot de Nedersaksische dialecten behoort dan tot de Nederfrankische.

Naast deze antwoorden op de onderzoeks- en deelvragen zijn er nog enkele andere observaties gemaakt. Het werd al genoemd dat er in alle dialecten over het algemeen een voorkeur voor de topicalisatie van korte constituenten werd vastgesteld (categorieën 1 & 4 versus 2 & 5). Bovendien blijkt in meerdere gevallen de situatieve context een belangrijke rol te hebben gespeeld. Sommige imperatieve zinnen met getopicaliseerde constituenten werden bijvoorbeeld alleen als gebruikelijk ervaren indien er sprake was van een opsomming of indien er sprake was van een directe vergelijking met een andere (distinctieve) constituent. Het oordeel blijkt dus in enkele gevallen ook afhankelijk van een bepaalde situatieve

semantische context. Daarnaast valt op dat de resultaten van de +/- distale constituenten niet altijd overeenkomen met de resultaten van distale constituenten. Dit wordt opgemerkt omdat het onderzoek naar de demonstratiefpronomina bij alle dialecten heeft laten zien dat er geen autonome vorm/letterlijke vertaling voor de distale demonstratiefpronomina bestaat. Deze komen daardoor orthografisch overeen met de vorm van de demonstrativa (+/- distale constituenten). Het was dus mogelijk geweest dat daardoor de resultaten van beide categorieën dezelfde waren geweest. Aangezien dit niet altijd het geval is, zijn de gedeeltelijk verschillende beoordelingen van deze categorieën misschien op de verschillende contexten (vergelijkend in de zin van 'dieses oder jenes' vs. niet vergelijkend) of op de individuele testzin terug te voeren. De reden hiervoor is niet duidelijk. Indien het semantische verschil een rol zou spelen, betekent dat dat één orthografische vorm verschillende betekenissen kan aannemen (distaal of +/- distaal/neutraal). Indien het alleen aan de gekozen testzinnen ligt en dezelfde vorm in de syntaxis ook gelijk wordt behandeld, zou dat betekenen dat men eigenlijk de gebruikelijkheidsscores voor deze vier categorieën (1, 2, 4, 5) aan elkaar zou moeten aanpassen. Vervolgens zou men hogere scores voor deze vier distale categorieën verkrijgen. Aangezien dit echter niet duidelijk is worden de huidige scores behouden. Met name bij de volle constituenten van deze twee categorieën zijn afwijkende resultaten te observeren.

Als men de resultaten van de dialecten met de Hoogduitse referentiedata (4.3.1) vergelijkt, heeft het Papenburger dialect de meeste overeenkomsten met het Hoogduits wat betreft topicalisatie. Bovendien kan men uit de vergelijking concluderen dat de dialectsprekers zich bij hun beoordeling waarschijnlijk niet door hun kennis van het Hoogduits hebben laten beïnvloeden.

4.4 Terugkoppeling naar de centrale theorie

In deze paragraaf wordt er antwoord gegeven op het tweede deel van de onderzoeksvraag, namelijk in hoeverre de resultaten met de theorie van Barbiers (2013), die in paragraaf 2.5 werd voorgesteld, overeenkomen. Hiervoor worden de resultaten uit de paragrafen 4.1 – 4.3 aan de theorie gekoppeld.

In paragraaf 4.1 werd het systeem van de demonstratiefpronomina in de dialecten onderzocht. Daarbij kwam naar voren dat in het natuurlijke mondelinge taalgebruik van alle dialectsprekers geen onderscheid tussen de +/- distale - en de distale vormen wordt gemaakt. In de meeste gevallen wordt een beklemtoonde vorm van de demonstrativa als demonstratiefpronomina ingezet. Naast de beklemtoning maken de dialectsprekers ondersteunend gebruik van richtingsgebaren. Volgens sommige informanten is het in het mondelinge taalgebruik ook mogelijk om de demonstrativa in plaats van de proximale demonstratiefpronomina te gebruiken. De proximale pronomina vertonen echter ook een autonome vorm. Hieruit kan men concluderen dat het distale-proximale verschil formeel nog door twee verschillende vormen zou kunnen worden geuit. Bij de vertalingen en beoordelingen van de imperatieve testzinnen (4.3) is een tendens voor een grotere acceptatie van imperatiefzinnen met getopicaliseerde +/- distale en distale constituenten vast te stellen. Onder paragraaf 4.2 werd er bovendien geobserveerd dat in geen van de dialecten een unieke

imperatieve werkwoordvorm bestaat. Deze bevindingen passen bij de theorie van Barbiers (2013) die stelt dat in de SpecCP van een imperatiefzin het kenmerk *distaal* ook in dialecten met restrictieve topicalisatiemogelijkheden optioneel mag worden gelokaliseerd. Dit is het geval bij de oostelijke Nederlandse dialecten, zoals in voorbeeld (40) te zien was en hier als voorbeeld (53) wordt herhaald:

(53) *argumentele distale D-pronomen*:

Da/die (*boek) lees maar nie.

Maar aan deze mogelijkheid was een bepaalde eigenschap van een werkwoord gecorreleerd; namelijk dat het imperatieve werkwoord dan partiële subjectincorporatie moet vertonen. Een andere optie was dat de spreker indirect kennis van een partiële subjectincorporatie zou bezitten. Dit zou mogelijk zijn doordat de oostelijke dialecten mengvormen van de Den Besten- en Zwart-variëteiten zouden zijn en er in de overgangsvorm van deze twee variëteiten partiële subjectincorporatie optreedt. Onder paragraaf 4.2 is echter vastgesteld dat er geen partiële subjectincorporatie bestaat.

Men zou dus volgens de theorie van Barbiers verwachten dat de Nedersaksische en Nederfrankische dialecten zich zoals het Standaardnederlands gedragen en helemaal geen vooropplaatsing toelaten. Dat is ook grotendeels van toepassing voor het Viersener dialect, een Nederfrankisch dialect. Er werden maar drie van de 26 vooropplaatsingen überhaupt als gebruikelijk beoordeeld. Deze duidelijke neiging spreekt ervoor dat dit dialect zich over het algemeen zoals het Nederlands gedraagt. Deze observatie komt vervolgens overeen met een deel van de hypothese (2.8.5), die ervan uitgaat dat, indien er een verschillend gedrag betreffende de vooropplaatsingsmogelijkheden wordt geobserveerd, de Nederfrankische dialecten minder acceptatie vertonen. Dit kan worden verklaard door het feit dat het Nederfrankische dialect nauwer met het Standaardnederlands verwant is dan het Nedersaksische dialect met het Nederlands. In de resultaten van de werkwoordparadigma's (4.2) kwam verder naar voren dat het Viersener dialect geen verschillende werkwoordvormen voor de rechte en de inversievolgorde vertoont. Er is wel sprake van verscheidene subjectpronomina voor de rechte en de inversievolgorde (bijvoorbeeld 'du kömms' vs. 'kömms de'). Daardoor lijkt het Viersener dialect op de Den Besten-variëteit (paragraaf 2.5). Ter herinnering: bij de Den Besten-variëteit heeft het werkwoord een 'vaste' plaats onder C en kan het subject uit de SpecIP naar de SpecCP verplaatsen. Met betrekking tot de resultaten van dit onderzoek zou men dus ervanuit kunnen gaan dat het stille imperatieve 2-subject naar de SpecCP verplaatst en deze vervolgens voor topicalisatie blokkeert. Deze resultaten ondersteunen Barbiers' theorie, aangezien het daarbij om een dialect gaat dat in Duitsland wordt gesproken. De mogelijkheden worden dus vanuit het systeem bepaald en niet vanuit de omgeving.

De andere drie dialecten gedragen zich niet zoals het naar aanleiding van de theorie zou kunnen worden verwacht. Ondanks dat zij geen unieke imperatieve werkwoordvorm hebben en er ook geen sprake is van partiële subjectincorporatie, wordt er bij deze dialecten

topicalisatie van verschillende, voornamelijk korte distale en +/- distale, constituenten toegestaan. Hierbij gaat het om de Nedersaksische dialecten uit Papenburg, Laar en Anholt (ook van de laatste dialect wordt, gezien de resultaten uit 4.2 en 4.3, aangenomen dat het om een Nedersaksisch dialect gaat). Deze dialecten lijken op de Zwart variëteiten (paragraaf 2.5), omdat er bij enkele persoonsvormen twee verschillende werkwoordvormen voor de inversie- of de rechte volgorde worden gebruikt. Bij deze variëteit heeft het subject een 'vaste' positie onder de SpecIP en kan het finiete V van I naar C verplaatsen. Daardoor blijft de SpecCP vrij voor vooropplaatsing. Dit is in imperatiefzinnen volgens de theorie van Barbiers (2013) echter alleen mogelijk indien er een uniek imperatiefwerkwoord bestaat, zoals in het Duits, of indien partiële subjectincorporatie in het dialect bestaat. Dat is bij deze dialecten niet het geval. Ondanks dat deze dialecten net zoals het Standaardnederlands Zwart-dialecten zijn, gedragen zij zich eerder als de oostelijke Nederlandse dialecten die een mengvorm van de Den Besten- en Zwart-variëteiten zullen vertegenwoordigen. De resultaten van de Nedersaksische dialecten geven geen indicatie dat er net zoals bij het Nederfrankische dialect een positieafhankelijke subjectvorm bestaat. Het gaat dus bij deze Duitse Nedersaksische dialecten niet om mengvormen van de twee variëteiten.

Deze bevinding heeft ten gevolge dat de transparante overgang van de Den Besten- naar de Zwart-variëteit, waardoor de indirecte kennis van partiële subjectincorporatie zou kunnen bestaan, ook niet de verklaring voor de vooropplaatsingsmogelijkheden in de oostelijke Nederlandse dialecten kan zijn. Hier moet een andere reden voor zijn.

Het Hoogduits zou betreffende de topicalisatiemogelijkheden in de indeling naar de Zwart- of de Den Besten-variëteiten overigens een Zwart-variëteit moeten zijn, omdat de SpecCP in de Den Besten-variëteit bezet is en deze in de Zwart-variëteit vrij is voor topicalisatie. Maar het Duits heeft geen positieafhankelijke verschillende werkwoordvormen die typerend zijn voor deze variëteit. Het kan dus geen Zwart-variëteit zijn. Ook deze observatie doet vermoeden dat de verklaring voor topicalisatiemogelijkheden complex is.

Tot nu toe werd er ingegaan op de vooropplaatsing van de korte +/- distale en distale constituenten, maar de resultaten laten ook andere vooropplaatsingsmogelijkheden zien. Het dialect uit Papenburg gedraagt zich afwijkend en laat ook vier van de zes distale, volle constituenten in de getopicaliseerde positie toe. Deze observatie is moeilijker vanuit de theorie van Barbiers te verklaren, aangezien hiervoor een unieke vorm van het imperatieve werkwoord in het dialect noodzakelijk zou zijn. Daarnaast worden er ook enkele gevallen van proximale constituenten in de getopicaliseerde positie van imperatiefzinnen geaccepteerd. Hierbij gaat het voornamelijk om onzijdige demonstratiefpronomina en varianten van het tijdelijke bijwoord 'nu'. Ook dit zou volgens de theorie van Barbiers niet mogen, aangezien hiervoor een unieke imperatieve werkwoordvormen vereist is. Deze gevallen van acceptatie vormen een serieus kritiekpunt.

In het Standaardduits (paragraaf 4.3.1) is de vooropplaatsing van proximale en volle constituenten in het algemeen wel toegestaan. Een mogelijke verklaring voor het als gebruikelijk beoordelen van deze gevallen zou een beïnvloeding vanuit de standaardtaal

kunnen zijn. Alle informanten beheersen immers ook het Hoogduits. Echter is er op dit moment van het onderzoek geen logische reden aan te dragen waarom er dan niet ook andere constituenten, zoals de volle distale constituenten, geaccepteerd zouden worden.

Met betrekking tot de adjuncten van plaats en tijd valt op dat deze worden afgekeurd als getopicaliseerde constituenten. Alleen in Anholt wordt het adjuncten van tijd geaccepteerd. Bij de proximale bijwoorden werd er over het algemeen ook meer acceptatie voor het bijwoord van tijd vastgesteld. Het valt op dat dit zelfs in het Viersener dialect als gebruikelijk wordt beoordeeld. Misschien wijst dat op een grotere acceptatie van tijdelijke bepalingen als constituenten in het algemeen. Hiernaar zou men verder onderzoek kunnen doen.

Daarnaast werd er in de conclusie 4.3.6 op gewezen dat eventueel ook andere semantische kenmerken/situatieve contexten dan het syntactisch-semantische kenmerk *distaal* van invloed kunnen zijn op het oordeel over de gebruikelijkheid van een getopicaliseerde constituent in een imperatiefzin. De zinnen werden in sommige gevallen bijvoorbeeld als gebruikelijk waargenomen indien het om een opsomming ging. Misschien is dus ook een puur semantische factor van invloed op de topicalisatiemogelijkheden.

In deze terugkoppeling is duidelijk geworden dat topicalisatie in imperatiefzinnen niet volledig vanuit de theorie van Barbiers (2013) kan worden verklaard. Zo konden er gedeeltelijk ook proximale constituenten in imperatiefzinnen worden voorop geplaatst, ook al was er geen sprake van een unieke imperatiefwerkwoord. Deze mogelijkheid past niet bij de aanname dat de kenmerken *distaal* en *persoon* gezamenlijk in de SpecCP van een imperatiefzin moeten optreden. Aan de andere kant valt op dat er wel duidelijk meer zinnen met een distale of +/- distale constituent als gebruikelijk werden beoordeeld dan zinnen met andere constituenten.

5. Conclusie

In de conclusie wordt eerst een antwoord op de onderzoeksvraag gegeven (5.1) en daarna worden er aanbevelingen voor verder onderzoek (5.2) gedaan.

5.1 Antwoord op de onderzoeksvraag

Dit onderzoek heeft laten zien dat er één dialect is dat zich grotendeels gedraagt zoals vanuit de theorie kon worden verwacht. Het gaat om het Viersener dialect, dat bijna geen vooropplaatsing toelaat en daardoor op het Nederlands lijkt. Het dialect vertoont geen unieke imperatiefvorm, geen partiële subjectincorporatie en is ook geen mengvorm van de Den Besten- en de Zwart-variëteit. Het was dus te verwachten dat topicalisatie in imperatieve zinnen in een dergelijk dialect niet wordt toegestaan. Anders dan het Nederlands, lijkt dit Nederfrankische dialect echter op een Den Besten-variëteit in plaats van een Zwart-variëteit. Het vertoont twee verschillende, positieafhankelijke subjectpronomen. Dat heeft ten gevolge dat de SpecCP voor topicalisatie van constituenten is geblokkeerd.

Bij de andere drie dialecten uit Papenburg, Laar en Anholt wordt de vooropplaatsing van korte distale constituenten over het algemeen als gebruikelijk beoordeeld. De dialecten gedragen zich wat dat betreft naar de theorie van Barbiers (2013). Bij de drie dialecten gaat het om variëteiten van het Nedersaksisch, maar bij de resultaten van deze dialecten werden ook enkele complicerende factoren geobserveerd. Er is namelijk ook bij deze dialecten geen sprake van unieke imperatieve werkwoordvorm of van partiële subjectincorporatie, desondanks laten zij getopicaliseerde constituenten toe. Dit is onverwacht, aangezien er in de resultaten geen aanwijzingen werden gevonden dat het om een mengvorm van de Den Besten- en de Zwart-variëteit gaat. Zij gedragen zich als een Zwart-variëteit (Standaardnederlands). De oostelijke Nederlandse dialecten die topicalisatie in imperatiefzinnen toestaan, zijn volgens Barbiers' theorie wel mengvormen. De resultaten van de Duitse Nedersaksische dialecten verduidelijken dus dat een impliciete kennis van partiële subjectincorporatie uit de transparante overgangsvorm van de Den Besten- naar de Zwart-variëteit niet de verklaring voor de topicalisatiemogelijkheden kan zijn. Het is dus ingewikkelder.

Daarnaast werden er in de dialecten uit Papenburg en Laar ook meerdere proximale constituenten als gebruikelijk beoordeeld in de getopicaliseerde positie van de imperatiefzin. Dit gegeven past ook niet bij de theorie van Barbiers (2013), aangezien de SpecCP van de imperatiefzin door de kenmerken *distaal* en *persoon* zou moeten worden gemarkeerd. Er is op dit moment geen logische verklaring te vinden, waardoor deze resultaten in de theorie zouden passen. Hetzelfde geldt voor het feit dat het Papenburger dialect acceptatie voor de distale volle constituenten (demonstratiefpronomina + NP) vertoont. Dit zou volgens de theorie ook niet mogen.

Kwantoren en adjuncten werden over het algemeen door geen van de dialectsprekers in de getopicaliseerde positie van imperatiefzinnen als gebruikelijk beoordeeld.

De hypothese (2.8.5) dat indien er geen uniek imperatief werkwoord in het dialect bestaat, er dan ook geen vooropplaatsing of alleen vooropplaatsing van korte distale D-pronomina mogelijk zou zijn, is dus fout. De hypothese dat het Nederfrankische dialect zich betreffende de topicalisatiemogelijkheden eerder zoals het Nederlands zou gedragen, dan zoals het Nedersaksische dialect, is wel waar.

5.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Toekomstig onderzoek zou zich verder op de oostelijke Nederlandse - en Duitse westelijke dialecten kunnen richten omdat nog niet duidelijk is hoezo de vooropplaatsingen in deze dialecten wel mogelijk zijn. Dit onderzoek heeft laten zien dat de verklaring niet is dat het bij het oostelijke Nederlandse dialect om een mengvorm van de Den Besten- en de Zwart-variëteiten gaat. Indien men meer data van beide dialecten uit het overgangsbied zou gaan verzamelen, kan men misschien meerdere overeenkomsten ontdekken die meer inzicht in de syntactische structuur van deze dialectvariëteiten kunnen geven. Bovendien was het soms moeilijk voor de informanten om van één zin de gebruikelijkheid te abstraheren/te generaliseren. Misschien kan men in een volgend onderzoek meer testzinnen per categorie afnemen.

Daarnaast ontstond de indruk dat proximale bijwoorden van plaats (en adjuncten van plaats) als minder gebruikelijk in de getopicaliseerde positie werden beoordeeld dan hun equivalenten met een tijdelijke betekenis. Varianten van het proximale bijwoord 'nu' werden in alle vier de dialecten als gebruikelijk beoordeeld (alleen in Anholt waren het de informanten het daarover oneens). In een volgend onderzoek zou men nader op de status van 'nu' in kunnen gaan.

Toekomstig onderzoek zou zich bovendien op beïnvloedende semantisch-situatieve contexten op de beoordeling van de gebruikelijkheid kunnen richten. In gevallen waarbij er sprake was van een directe vergelijking met een andere constituent, of waarbij de onderzochte constituent deel van een opsomming uitmaakte, werd de acceptatie (ook voor proximale constituenten en constituenten met kwantoren) verhoogd.

6. Referenties

Barbiers, S. et al (2005). *Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel I. Commentaar*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Barbiers, S. et al (2006). Dynamische Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (DynaSAND). Amsterdam, Meertens Instituut. URL: <http://www.meertens.knaw.nl/sand/>, geraadpleegd op 3 juni 2014.

Barbiers, S. (2007). *On the periphery of imperative and declarative clauses in Dutch and German*. In: Wurff, van der W. (ed.). *Imperative Clauses in Generative Grammar*. Amsterdam: Johan Benjamin Publishing Company, 2007, pp. 95-112.

Barbiers, S. (2013). *Geography and Cartography of the Left Periphery. The Case of Dutch and German Imperatives*. In: Carrilho, E. & C. Magro & X. Álvarez (ed.). *Current approaches to limits and areas in dialectology*. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2013, pp. 267-292.

Bennis, H. (2007). *Featuring the subject in Dutch imperatives*. In: Wurff, van der W. (ed.). *Imperative Clauses in Generative Grammar*. Amsterdam: Johan Benjamin Publishing Company, 2007, pp. 113-134.

Bennis, H. (2012). *Hoeveel dialecten telt het Nederlands? Over taalvariatie*. URL: <http://www.taalcanon.nl/vragen/hoeveel-dialecten-heeft-het-nederlands/>, geraadpleegd op 3 juni 2014.

Bensch, N. & Stetter, M., 2007. *Was man über den Imperativ wissen sollte*. URL: http://www.mein-deutschbuch.de/lernen.php?menu_id=32, geraadpleegd op 1 juni 2014.

Carnie, A. (2013). *Syntax. A Generative Introduction*. Malden/Oxford/Chichester: Wiley-Blackwell.

Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding. The Pisa Lectures*. Dordrecht: Foris Publications.

Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Cornelissen, G. (2008). *Meine Oma spricht noch Platt*. Köln: Verlag Greven.

Duden (2013). Imperativ. URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/imperativ>, geraadpleegd op 9 juni 2014.

Dürscheid, C. (2010). *Syntax. Grundlagen und Theorien*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, GmbH Co & KG.

Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst (E-ANS) (2012). Versie 1.3. *De imperatief (gebiedende wijs)*. URL: <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/02/04/04/body.html>, geraadpleegd op 9 juni 2014.

- Hinskens, F. (1993). *Dialectnivellering en regiolectvorming. Bevindingen en Beschouwingen*. In: Hinskens, F., Hoppenbrouwers, C. & Taeldeman, J. (ed.). *Dialectverlies en regiolectvorming*. *Taal en Tongval*, 6, 40-61.
- Koopman, H. (2007). *Topics in Imperatives*. In: Wurff, van der W. (ed.). *Imperative Clauses in Generative Grammar*. Amsterdam: Johan Benjamin Publishing Company, 2007, pp. 153-180.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple Voices. An Introduction to Bilingualism*. Malden/Oxford/Victoria: Blackwell Publishing.
- Nederlandse Taalunie (2010 -2014). *Gebiedende wijs*. URL: http://taaladvies.net/taal/advies/term/33/gebiedende_wijs/, geraadpleegd op 9 juni 2014.
- Platzack, P. & Rosengren, I. (1998). *On the subject of imperatives: A minimalist account of the imperative clause*. *Journal of Comparative Germanic Linguistics*, Volume 1, Issue 3, pp 177-224.
- Postma, G. (2011). *Het verval van het pronomen du*. *Dialectgeografie en historische syntaxis, Nederlandse Taalkunde* 16 (1), 57-87.
- Radford, A. (1999). *Syntax. A Minimalist Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reis, M. & Rosengren, I. (1992). *What do WH-Imperatives tell us about WH-Movement?* *Natural Language and Linguistic Theory*, 10, 79-118.
- Sadock, J. M. & Zwicky, A. M. (1985). *Speech Act Distinctions in Syntax*. In: Shopen, T. (ed.) (1985). *Language typology and syntactic description: Clause structure. Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2006). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education.
- Schulting, J. (2014). *Empirisch onderzoek naar de mogelijkheden van constituenten-vooropplaatsing in imperatiefzinnen bij Nederlandse en Duitse dialecten* (ongepubliceerd stageverslag). Amsterdam/Utrecht: Meertens Instituut/Universiteit Utrecht.
- Smits, T. F. H. (2011). *Strukturwandel in Grenzdialekten. Die Konsolidierung der niederländisch-deutschen Staatsgrenze als Dialektgrenze*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Stellmacher, D. (1990). *Niederdeutsche Sprache*. Bern: Verlag Peter Lang AG.
- Takács, G. (2003). *Der Sprachgebrauch im Gebiet des Grafschafter Platt*. URL: <http://www.grin.com/de/e-book/107535/der-sprachgebrauch-im-gebiet-des-grafschafter-platt>, geraadpleegd op 22 juni 2014.
- Thies, H. (2011). *SASS Plattdeutsche Grammatik*. URL: <http://sass-gram.de/startseite/>, geraadpleegd op 15 juni 2014.
- Wardhaugh, R. (2010). *An Introduction to Sociolinguistics*. Malden/Oxford/Chichester: Wiley-Blackwell.

Wrátil, M. (2005). *Die Syntax des Imperativs: Eine strukturelle Analyse zum Westgermanischen und Romanischen*. Berlin: Akademie Verlag (Studia Grammatica 62).

Wurff, van der W. (2007). *Imperative clauses in generative grammar*. An introduction. In: Wurff, van der W. (ed.). *Imperative Clauses in Generative Grammar*. Amsterdam: Johan Benjamin Publishing Company, 2007, pp. 1-94.

Zanuttini, R., Pak, M. & Portner, P. (2012). *A syntactic analysis of interpretive restrictions on imperative, promissive, and exhortative subjects*. *Natural Language & Linguistic Theory*, 30, 1231-1274.

Zwart, J. W. (1998). *The Minimalist Program*. Review article. *Journal of Linguistics* 34, 213-226.

Afbeeldingen

Dürscheid, C. (2010). *Gesamtorganisation des minimalistischen Modells*. In: Dürscheid, C. (2010). *Syntax. Grundlagen und Theorien*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, GmbH Co & KG.

Google Maps (2014). *Niederlande*. URL:

<https://www.google.de/maps/place/Niederlande/@52.2129919,5.2793703,8z/data=!4m2!3m1!1s0x47c609c3db87e4bb:0xb3a175ceffbd0a9f>.

Wikimedia (2010). *Niederdeutsche Dialekte seit 1945*. URL:

http://de.wikipedia.org/wiki/Niederdeutsche_Sprache#mediaviewer/Datei:Niederdeutsche_Dialekte_seit_1945_BRD.PNG.

Wikipedia (2011). *Verbreitungsgebiet der heutigen niederdeutschen Mundarten*. URL:

http://de.wikipedia.org/wiki/Nieders%C3%A4chsisch#mediaviewer/Datei:Verbreitungsgebiet_der_heutigen_niederdeutschen_Mundarten.svg.

Bijlage I: Observatieformulier

Testzin	Komt voor		Opmerkingen
	Ja	Nee	
1. Da guck mal rein. (Kontext: Auf dem Dachboden steht ein Karton.)			
2. Dann geh mal zum Arzt. (Kontext: Vielleicht ist es morgen immer noch nicht besser.)			
3. Das (da) nimm besser nicht. (Kontext: Manche Fahrräder sehen kaputt aus.)			Ohne da?
4. Dem (da) hör gut zu. (Kontext: Der Mann dahinten kann das gut erklären.)			Ohne da?
5. Den (da) schick mal weg. (Kontext: Der Teilnehmer mit dem Hut gefällt mir nicht.)			Ohne da?
6. Jenes kauf besser nicht. (Kontext: Dieses Brot schmeckt gut.)			
7. Jenem glaub lieber nicht. (Kontext: Diesem kannst du vertrauen.)			
8. Jenen hol mal hier her. (Kontext: Diesen lassen wir da stehen.)			
9. Hier stell mal den Stuhl hin. (Kontext: Neben mir ist noch Platz.)			

Testzin	Komt voor		Opmerkingen
	Ja	Nee	
10. Jetzt komm mal hierher. (Kontext: Ich brauche dich hier.)			
11. Dies(es) iss mal auf. (Kontext: Ein bisschen davon musst du noch essen.)			
12. Diesem gib mal das Buch. (Kontext: Jeder von den Kindern bekommt ein Geschenk.)			
13. Diesen nimm mal mit. (Kontext: Du darfst einen von meinen Regenschirmen leihen.)			
14. Das Auto (da) fahr mal zur Seite. (Kontext: Auf dem Hof ist ja kaum noch Platz.)			Ohne da?
15. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel. (Kontext: Jeder muss mit anpacken.)			Ohne da?
16. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an. (Kontext: Manche Kinder sind noch nicht warm genug angezogen.)			Ohne da?
17. Jenes Tier fütter ruhig noch etwas. (Kontext: Dieses Tier hat schon genug gefressen.)			

Testzin	Komt voor		Opmerkingen
	Ja	Nee	
18. Jenem Jungen wirf den Ball mal zu. <i>(Kontext: Dieser Junge wird den Ball nicht fangen.)</i>			
19. Jenen Künstler sieh dir mal genauer an. <i>(Kontext: Dieser Künstler überzeugt mich nicht.)</i>			
20. Dieses Foto guck dir mal genau an. <i>(Kontext: Auf manchen Fotos sind im Hintergrund Freunde von uns zu erkennen.)</i>			
21. Diesem Jungen hilf mal. <i>(Kontext: Wie du siehst können sich noch nicht alle Kinder ohne Hilfe die Schuhe zubinden.)</i>			
22. Diesen Mann heirate lieber nicht. <i>(Kontext: Schon die Art und Weise wie er spricht gefällt mir nicht.)</i>			
23. Zwei Bücher lies mindestens. <i>(Kontext: In diesem Monat kannst du viel schaffen.)</i>			
24. Alle Brote stell auf den Tisch. <i>(Kontext: Wir müssen das Buffet noch vorbereiten.)</i>			

Testzin	Komt voor		Opmerkingen
	Ja	Nee	
25. Im Garten spiel mal Fußball. (Kontext: Drinnen kann man nicht Fußball spielen.)			
26. Montag gieß bitte die Blumen. (Kontext: Ich erwarte, dass du dich an den Plan hältst.)			

Bijlage II: Demonstratiepronomen-systeem per plaats

A. Papenburg

Neutraal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	der	die	das
Dialect	dei	dei	dat
Genitief	Dessen (Schwester)	Deren (Schwester)	Dessen (Ball)
Dialect	Dei sien Daarvon sien	Dei hör	Dei sien
Datief	Dem (Mann)	Der (Frau)	Dem (Kind)
Dialect	dei	dei	dei
Accusatief	Den (Mann)	Die (Frau)	Das (Kind)
Dialect	dei	dei	dat

Proximaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	dieser	diese	dieses
Dialect	düsse	düss	dütt
Genitief	Dieses (Mannes)	Dieser (Frau)	Dieses (Kindes)
Dialect	Fan dei	Fan dei	Fan dei/dat
Datief	Diesem (Mann)	Dieser (Frau)	Diesem (Kind)
Dialect	düssen	düsse	Dütt/dat
Accusatief	Diesen (Mann)	Diese (Frau)	Dieses (Kind)
Dialect	düssen	düsse	Dütt/dat

Distaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	jener	jene	jenes
Dialect	dei	dei	dat
Genitief	Jenes (Mannes)	Jener (Frau)	Jenes (Kindes)
Dialect	Dei sien	Dei hör	Dei sien
Datief	jenem (Mann)	Jener (Frau)	Jenem (Kind)
Dialect	dei	dei	dei
Accusatief	Jenen (Mann)	Jene (Frau)	Jenes (Kind)
Dialect	dei	dei	dat

B. Laar

Neutraal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	der	die	das
Dialect	Denn De (/de:/)	De	dat
Genitief	Dessen (Schwester)	Deren (Schwester)	Dessen (Ball)
Dialect	Denn sien	denn sien	Denn sien'n
Datief	Dem (Mann)	Der (Frau)	Dem (Kind)
Dialect	denn	de	dat
Accusatief	Den (Mann)	Die (Frau)	Das (Kind)
Dialect	Denn de	de	dat

Distaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	dieser	diese	dieses
Dialect	disse	disse	dit
Genitief	Dieses (Mannes)	Dieser (Frau)	Dieses (Kindes)
Dialect	Van dissen	Van disse	Van dit
Datief	Diesem (Mann)	Dieser (Frau)	Diesem (Kind)
Dialect	Dissen, disse	disse	dit
Accusatief	Diesen (Mann)	Diese (Frau)	Dieses (Kind)
Dialect	Dissen, disse	disse	dit

Proximaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	jener	jene	jenes
Dialect	Denn (andere) de	De (andere)	Dat (andere)
Genitief	Jenes (Mannes)	Jener (Frau)	Jenes (Kindes)
Dialect	Denn sien	Denn sien	Denn sien'n
Datief	jenem (Mann)	Jener (Frau)	Jenem (Kind)
Dialect	Denn (andere)	De (andere)	Dat (andere)
Accusatief	Jenen (Mann)	Jene (Frau)	Jenes (Kind)
Dialect	Denn (anderen) de	De (andere)	Dat (andere)

C. Anholt

Neutraal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	der	die	das
Dialect	Denn	De	Dat
Genitief	Dessen (Schwester)	Deren (Schwester)	Dessen (Ball)
Dialect	(Denn) sien	(De) Öhr	Denn sien
Datief	Dem (Mann)	Der (Frau)	Dem (Kind)
Dialect	denn	de	dat
Accusatief	Den (Mann)	Die (Frau)	Das (Kind)
Dialect	denn	de	dat

Proximaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	dieser	diese	dieses
Dialect	Denn/dissen	Disse/de	Dat/dit
Genitief	Dieses (Mannes)	Dieser (Frau)	Dieses (Kindes)
Dialect	Fan denn	Fan de	Fan dat
Datief	Diesem (Mann)	Dieser (Frau)	Diesem (Kind)
Dialect	Dissen/denn	Disse/de	Dat/dit
Accusatief	Diesen (Mann)	Diese (Frau)	Dieses (Kind)
Dialect	Denn/dissen	De/disse	Dat/dit

Distaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	jener	jene	jenes
Dialect	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)
Genitief	Jenes (Mannes)	Jener (Frau)	Jenes (Kindes)
Dialect	(Denn) sien	(De) öhr	Denn sien
Datief	jenem (Mann)	Jener (Frau)	Jenem (Kind)
Dialect	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)
Accusatief	Jenen (Mann)	Jene (Frau)	Jenes (Kind)
Dialect	Denn (doa)	De (doa)	Dat (doa)

D. Viersen

Neutraal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	der	die	das
Dialect	deä	Die/de	Dat(t)
Genitief	Dessen (Schwester)	Deren (Schwester)	Dessen (Ball)
Dialect	Von/fon dämm Dämm sinn(e)	Dämme Derr err Däär örr Derre Fon der Fon denne	Von dämm Von dat(t)
Datief	Dem (Mann)	Der (Frau)	Dem (Kind)
Dialect	Dämm Däe	Di(e)	deä däm(m) dat
Accusatief	Den (Mann)	Die (Frau)	Das (Kind)
Dialect	deä	Di(e)	Dat(t) Ött (däm)

Proximaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	dieser	diese	dieses
Dialect	Des(s)e deä	Dese Dess Di	Dat det
Genitief	Dieses (Mannes)	Dieser (Frau)	Dieses (Kindes)
Dialect	Von deä Fon dat datt	Von di Fon(n) dess Fonn däe	Von/fon(n) dat
Datief	Diesem (Mann)	Dieser (Frau)	Diesem (Kind)
Dialect	Deä Demm desse	Di(e) Dess	dat
Accusatief	Diesen (Mann)	Diese (Frau)	Dieses (Kind)
Dialect	Deä Demm Desse	Di(e) dess	dat

Distaal

	mannelijk	vrouwelijk	neutraal
Nominatief	jener	jene	jenes
Dialect	deä	Die/de	datt
Genitief	Jenes (Mannes)	Jener (Frau)	Jenes (Kindes)
Dialect	Demm sinne	Derr örr	Von dämm/datt
Datief	jenem (Mann)	Jener (Frau)	Jenem (Kind)
Dialect	Dämm deä	Di(e)	Deä Dat dämm
Accusatief	Jenen (Mann)	Jene (Frau)	Jenes (Kind)
Dialect	deä	Di(e)	Dat ött

Bijlage III: Werkwoordparadigma's per plaats

A. Papenburg

Onregelmatige werkwoorden

Geben: gäven

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich gebe	Ick gäv	(dann) gebe ich	Gäv ick
Du gibst	Du givst	(dann) gibst du	Givs du Givst du
Er gibt	Hei giv	(dann) gibt er	Giv hei
Wir geben	Wi Gävt	(dann) geben wir	Gäv wi
Ihr gebt	Ih Gävt	(dann) gebt ihr	Gäv ih
Sie geben	Sei Gävt	(dann) geben sie	Gävt sei
Gib!	Gäv!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) gibste du?	Givst du

Nehmen: nähm(en)

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich nehme	Ick nähm	(dann) nehme ich	Nähm ick
Du nimmst	Du nimmst	(dann) nimmst du	Nimmst du
Er nimmt	Hei nimmp	(dann) nimmt er	Nimmp hei
Wir nehmen	Wi nähmt	(dann) nehmen wir	Nähmt wi
Ihr nehmt	Ih nähmt	(dann) nehmt ihr	Nähm ih
Sie nehmen	Sei nähmt	(dann) nehmen sie	Mähmt sei
Nimm!	Nähm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) nimmste du?	Nimmst- st

Verplichte Swja-klank

Finden: finn

Hoogduits	Dialect antwoorden	Hoogduits	Dialect antwoorden
Ich finde	Ick finn	(dann) finde ich	Finn ick
Du findest	Du finnst	(dann) findest du	Finnst du
Er findet	Hei finnt	(dann) findet er	Finnt hei
Wir finden	Wi finnt	(dann) finden wir	Finnt wi
Ihr findet	Ih finnt	(dann) findet ihr	Finnt ih
Sie finden	Sei finndet	(dann) finden sie	Finndet sei
Finde!	Finn!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) findeste du?	Finnst-@

Rechnen: Räk(e)n/Räck(e)n

Hoogduits	Dialect antwoorden	Hoogduits	Dialect antwoorden
Ich rechne	Ick räk Ick räck	(dann) rechne ich	Räk/räck ick
Du rechnet	Du räkst/räckst	(dann) rechnet du	Räkst/räckst du
Er rechnet	Hei rächt/rächt	(dann) rechnet er	Rächt/rächt hei
Wir rechnen	Wi rächt/rächt	(dann) rechnen wir	Räk/räck wi
Ihr rechnet	Ih rächt/rächt	(dann) rechnet ihr	Räk/räck ih
Sie rechnen	Sei rächt/rächt	(dann) rechnen sie	Rächt/rächt sei
Rechne!	Räk! Räck!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) rechneste du?	Räkst- s Räckst- s

Regelmatige werkwoorden

Trinken: trinken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich trinke	Ick drink	(dann) trinke ich	Drink ick
Du trinkst	Du drinkst	(dann) trinkst du	Drinkst du
Er trinkt	Hei drinkt	(dann) trinkt er	Drinkt hei
Wir trinken	Wi drinkt	(dann) trinken wir	Drink wi
Ihr trinkt	Ih drinkt	(dann) trinkt ihr	Drink ih
Sie trinken	Sei drinkt	(dann) trinken sie	Drinkt sei
Trink!	Drink!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) trinkste du?	Drinkst- \emptyset Drinkste

Kommen: kommen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich komme	Ick kom(m)	(dann) komme ich	Kom(m) ick
Du kommst	Du kummst	(dann) kommst du	Kummst du
Er kommt	Hei kummp	(dann) kommt er	Kummp hei
Wir kommen	Wi kommt	(dann) kommen wir	Komm wi
Ihr kommt	Ih kommt	(dann) kommt ihr	Komm ih
Sie kommen	Sei kommt	(dann) kommen sie	Kommt sei
Komm!	Komm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) kommste du?	Kommst- \emptyset

B. Laar

Onregelmatige werkwoorden

Geben: gewen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich gebe	Ick geef	(dann) gebe ich	Geef ick
Du gibst	Du geffs	(dann) gibst du	Geffs du/dou/tu
Er gibt	He geff	(dann) gibt er	Geff he
Wir geben	Wie/wij geevt/geewt	(dann) geben wir	Geew wie/wij
Ihr gebt	Ieh/ij geewt	(dann) gebt ihr	Geew ieh/ij
Sie geben	Se geewt	(dann) geben sie	Geew/geewt se
Gib!	Geef! Geew!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) gibste du?	Geffs-e

Nehmen: nemmen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich nehme	Ick nemm	(dann) nehme ich	Nemm ick
Du nimmst	Du nemms	(dann) nimmst du	Nemms du
Er nimmt	He nemp	(dann) nimmt er	Nemp he
Wir nehmen	Wie/wij nemmt	(dann) nehmen wir	Nemm wie/wij
Ihr nehmt	Ieh/ij nemmt	(dann) nehmt ihr	Nemm ieh/ij
Sie nehmen	Se nemmt	(dann) nehmen sie	Nemmt se
Nimm!	Nemm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) nimmste du?	Nemms-e

Verplichte Sjwa-klank

Finden: finnen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich finde	Ick finn	(dann) finde ich	Finn ick
Du findest	Du finns	(dann) findest du	Finns du
Er findet	He finnt	(dann) findet er	Finnt he
Wir finden	Wij finnt	(dann) finden wir	Finn wij
Ihr findet	Ij finnt	(dann) findet ihr	Finn ij
Sie finden	Se finnt	(dann) finden sie	Finnt se
Finde!	Finn!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) findeste du?	Finns-e

Rechnen: rekken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich rechne	Ick rekken	(dann) rechne ich	Rekken ick
Du rechnet	Du rekkens(t)	(dann) rechnet du	Rekkens du
Er rechnet	He rekkent	(dann) rechnet er	Rekkent he
Wir rechnen	Wij rekkent	(dann) rechnen wir	Rekken wij
Ihr rechnet	Ij rekkent	(dann) rechnet ihr	Rekken ij
Sie rechnen	Se rekkent	(dann) rechnen sie	Rekkent se
Rechne!	Rekken!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) rechneste du?	Rekkens-e

Regelmatige werkwoorden

Trinken: trinken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich trinke	Ick drink(e)	(dann) trinke ich	Drink(e) ick
Du trinkst	Du drinks	(dann) trinkst du	Drinks du
Er trinkt	He drinkt	(dann) trinkt er	Drinkt he
Wir trinken	Wij drinkt	(dann) trinken wir	Drink wij
Ihr trinkt	Ij drinkt	(dann) trinkt ihr	Drink ij
Sie trinken	Se drinkt	(dann) trinken sie	Drinkt se
Trink!	Drink!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) trinkste du?	Drinks-e

Kommen: kommen/kommen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich komme	Ick komm Ick kumm	(dann) komme ich	Komm ick Kumm ick
Du kommst	Du kumms	(dann) kommst du	Kumms du
Er kommt	He kump	(dann) kommt er	Kump he
Wir kommen	Wij kummt	(dann) kommen wir	Kumm wij
Ihr kommt	Ij kummt	(dann) kommt ihr	Kumm ij
Sie kommen	Se kummt	(dann) kommen sie	Kummt se
Komm!	Kumm! Komm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) kommste du?	Kumms-e

C. Anholt

Onregelmatige werkwoorden

Geben: gäewen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich gebe	Ick gäew/gääf	(dann) gebe ich	Gäew/gääf ick
Du gibst	Ey gäeft	(dann) gibst du	Gäef/gääf ey
Er gibt	He giff	(dann) gibt er	Giff he
Wir geben	Wey gäwen	(dann) geben wir	Gäwen wey
Ihr gebt	Ey gäwt (alle)	(dann) gebt ihr	Gäw ey (alle)
Sie geben	Se gäwt	(dann) geben sie	Gäwen se
Gib!	Gääf!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) gibste du?	gääf ey

Nehmen: Nämen/nemmen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich nehme	Ick näm / nemm	(dann) nehme ich	Näm/ nemm ick
Du nimmst	Ey nämt /nemmt	(dann) nimmst du	Näm/nemm ey
Er nimmt	He nimmt	(dann) nimmt er	Nimmp/ nimmt he
Wir nehmen	Wey nämen/ nemme(n)	(dann) nehmen wir	Nämen/nemme(n) wey
Ihr nehmt	Ey nämt/ nemmt	(dann) nehmt ihr	Nääm ey
Sie nehmen	Se nämt/nämen /nemmen	(dann) nehmen sie	Nämen/ nemmen se
Nimm!	Nääm! Nemm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) nimmste du?	nääm ey, nääm- s

Verplichte Sjwa-klank

Finden: fennen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich finde	Ick fenn	(dann) finde ich	Fenn ick
Du findest	Ey fennt	(dann) findest du	Fenn ey
Er findet	He fennt	(dann) findet er	Fennt he
Wir finden	Wey fennen	(dann) finden wir	Fennen wey
Ihr findet	Ey fennt	(dann) findet ihr	Fennt ey
Sie finden	Se finnen	(dann) finden sie	Finnen se
Finde!	Fenn!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) findeste du?	Fenn-ste

Rechnen: räken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich rechne	Ick räken	(dann) rechne ich	Räken ich
Du rechnet	Ey räkent	(dann) rechnet du	Räken ey
Er rechnet	He räkent	(dann) rechnet er	Räkent he
Wir rechnen	Wey räken	(dann) rechnen wir	Räken wey
Ihr rechnet	Ey räkent	(dann) rechnet ihr	Räkent ey
Sie rechnen	Se räken	(dann) rechnen sie	Räken se
Rechne!	Räken!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) rechneste du?	räken ey

Regelmatige werkwoorden

Trinken: drinken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich trinke	Ick drenk	(dann) trinke ich	Drenk ick
Du trinkst	Ey drenkt	(dann) trinkst du	Drenk ey
Er trinkt	He drenkt	(dann) trinkt er	Drenkt he
Wir trinken	Wey drenken	(dann) trinken wir	Drenken wey
Ihr trinkt	Ey drenkt	(dann) trinkt ihr	Drenkt ey
Sie trinken	Se drenken	(dann) trinken sie	Drenken se
Trink!	Drenk!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) trinkste du?	drenk ey

Kommen: kommen

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich komme	Ick komm	(dann) komme ich	Komm ick
Du kommst	Ey kommt	(dann) kommst du	Komm ey
Er kommt	He kömmp	(dann) kommt er	Kömmp he Kömmp-e
Wir kommen	Wey kommen	(dann) kommen wir	Kommen wey
Ihr kommt	Ey kommt	(dann) kommt ihr	Komm ey
Sie kommen	Se kommen	(dann) kommen sie	Kommen se
Komm!	Komm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) kommste du?	komm ey

D. Viersen

Onregelmatige werkwoorden

Geben: jeäve/jeäfe

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich gebe	Ich jeäf	(dann) gebe ich	Jeäf ich
Du gibst	Du jef(f)s	(dann) gibst du	Jef(f)s du
Er gibt	Heä jef(f) Heä jefft	(dann) gibt er	Jeff(t) heä Jefft-e
Wir geben	Werr jeäve	(dann) geben wir	Jeäve werr
Ihr gebt	Örr jeäft Ör/err jäft	(dann) gebt ihr	Jeäf örr Jäft ör/err
Sie geben	Söi jeäven Se jeäve	(dann) geben sie	Jeäven söi Jeäve se
Gib!	Jeäf! Jeäv!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) gibst-e du?	Jefste Jeffse

Nehmen: neäme

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich nehme	Ich neäm	(dann) nehme ich	Neäm ich
Du nimmst	Du nöms Du nömmbs/nömmpps Du nemmst	(dann) nimmst du	Nömps de Nömmbs du Nömmst te Nemmst du
Er nimmt	Heä nömp Heä nömmt Heä nemmt	(dann) nimmt er	Nömp heä Nömmt heä Nemmt heä
Wir nehmen	Wör(r)/Werr neäme	(dann) nehmen wir	Neäme wör(r)/werr
Ihr nehmt	Örr/Err nämt Ör nämmt	(dann) nehmt ihr	Nämt örr/err Neämt örr Nämmt ör
Sie nehmen	Se/söi neäme	(dann) nehmen sie	Neäme(n) se/söi
Nimm!	Neäm!		
Subjectincorporatie bij 2Sg?		(dann) nimmste du?	Nöms-te Nömmbs-de/te Nemmst-e

Verplichte Sjwa-klank

Finden: Fenge/fönge

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich finde	Ich feng Ich föng	(dann) finde ich	Feng ich Föng ich
Du findest	Du fengs Du föngs	(dann) findest du	Fengs/fenks-te Fengs-de Föngs-de
Er findet	Heä fenk Heä fengt Heä föngt	(dann) findet er	Fenk heä Fengt heä/e Föngt heä
Wir finden	Wöör/Werr fenge(n) Wör fönge	(dann) finden wir	Fenge wörr/werr Fönge wör
Ihr findet	Örr/Err Fengt Ör föngt	(dann) findet ihr	Fengt/Fenkt err Fengt örr Föngt ör
Sie finden	Se fengen Se/söi fenge Se fönge	(dann) finden sie	Fenge se Fenge(n) se/söi Fönge se
Finde!	Feng! Föng!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) findeste du?	Fenks/Fengs-te Föngs-de

Rechnen: räeken

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich rechne	Ich räeken	(dann) rechne ich	Räeken ich
Du rechnest	Du räknes(t)	(dann) rechnest du	räkens(t) du
Er rechnet	Häe räknet	(dann) rechnet er	Räknet häe
Wir rechnen	Wörr räkne	(dann) rechnen wir	Räkne wörr
Ihr rechnet	Örr räknet	(dann) rechnet ihr	Räknet örr
Sie rechnen	Se räkne	(dann) rechnen sie	Räkne se
Rechne!	Räkne!		
Subjectincorporatie bij 2 PsSg?		(dann) rechneste du?	Räknest-e

Regelmatige werkwoorden

Trinken: drenke/drengke(n)

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich trinke	Ich drenk Ich drengke	(dann) trinke ich	Drenk ich Drengk ich
Du trinkst	Du drenkst Du drengs(t) Du drenks	(dann) trinkst du	Drenks de Drengks-dou/Drengs-te Drenks te
Er trinkt	Heä drenkt Heä drengk(t)	(dann) trinkt er	Drenkt heä Drengkt heä/drengkt-e Drenk e
Wir trinken	Wör drenke Wörr drengke Werr drenke	(dann) trinken wir	Drenke wör Drengke wörr Drenke werr
Ihr trinkt	Ör drenkt Örr drengkt Err drenkt	(dann) trinkt ihr	Drenks ör Drengkt örr Drenkt err
Sie trinken	Se drenke Se/söi drengke(n)	(dann) trinken sie	Drenke se Drengke(n) söi
Trink!	Drenk! Drengt! (pluraal) Drengkst!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) trinkste du?	Drenks-de Drengs-de/te Drengkst- s

Kommen: Komme

Hoogduits	Dialect	Hoogduits	Dialect
Ich komme	Ich komm	(dann) komme ich	Komm ich
Du kommst	Du köm(m)s Du kömms	(dann) kommst du	Kömms de Kömms-de
Er kommt	Heä kömmt Heä kömp Heä kömb	(dann) kommt er	Kömmt heä Kömp heä Kömp-e Kömb-e
Wir kommen	Wör/werr komme	(dann) kommen wir	Komme wör/werr
Ihr kommt	Ör/err kommt	(dann) kommt ihr	Kommt ör/err
Sie kommen	Se/söi komme	(dann) kommen sie	Komme(n) se/söi
Komm!	Kommt! Komm!		
Subjectincorporatie bij 2SG?		(dann) kommste du?	Kömms-te Kömms-e Kömms-de Kömp-e Kömb-e

Bijlage IV: Nederlandse vertalingen van de testzinnen en de contexten

Testzinnen	Context
1a. Daar kijk eens in. 1b. Dan ga maar naar de arts.	Op de zolder staat een doos. Misschien is het morgen nog steeds niet beter.
2a. Dat (daar) neem beter niet. 2b. Die (daar) luister goed naar. 2c. Die (daar) stuur maar weg.	Sommige fietsen lijken stuk/kapot. De man daar kan het goed uitleggen. De deelnemer met de hoed bevalt mij niet.
3a. Dat koop beter niet. 3b. Die geloof liever niet. 3c. Die haal eens hier naartoe.	Dit brood smaakt goed. Je kan deze man vertrouwen. Deze kan daar blijven staan.
4a. Hier zet de stoel neer. 4b. Nu kom eens hier naartoe.	Naast mij is nog een plaats vrij. Ik heb je hier nodig.
5a. Dit eet maar op. 5b. (Aan) Deze geef eens het boek. 5c. Deze neem maar mee.	Een beetje daarvan moet je nog opeten. Elk kind krijgt een cadeau. Je mag één van mijn paraplu's lenen.
6a. Da auto (daar) rijd eens aan de kant. 6b. (Aan) Die man (daar) geef eens de schep. 6c. Die jongen (daar) trek/kleed eens warmer aan.	Op het hof is nauwelijks meer ruimte/plek. Iedereen moet helpen. Sommige kinderen zijn nog niet warm genoeg aangekleed.
7a. Dat dier voer maar nog een beetje. 7b. Die jongen gooi eens de bal naartoe. 7c. Die meester bekijk maar eens goed/beter.	Dit dier heeft voldoende gevreten. Deze jongen gaat de bal niet vangen. Deze meester overtuigt mij niet.
8a. Dit foto bekijk eens goed. 8b. Deze jongen help eens. 8c. (Met) Deze man trouw beter niet.	Op sommige foto's kan men in de achtergrond vrienden van ons herkennen. Zoals je ziet kunnen nog niet alle kinderen hun veters strikken. Al de manier waarop hij praat, bevalt mij niet.
9a. Twee boeken lees minstens. 9b. Alle borden zet op de tafel.	Deze maand kan je veel redden. Wij moeten het buffet nog voorbereiden.
10a. In de tuin speel voetbal. 10b. 'S maandags giet de bloemen.	Je kan/mag binnen niet voetballen. Ik verwacht dat je je aan de afspraken houdt.

Bijlage V: Resultaten topicalisatie per plaats

A. Papenburg

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
1. Da guck mal rein.	Da kiek mal rin. Da kiek man mal rin.	- ja
2. Dann geh mal zum Arzt.	Dann goh mal naar'n doktor.	- ja
3. Das (da) nimm besser nicht.	Dat nähm leiwer nich. Dat nimm/nemm leiwer nich.	- ja - zonder 'da', kort is beter
4. Dem (da) hör gut zu.	Dei hör gaut tau.	- ja - zonder 'da'
5. Den (da) schick mal weg.	Dei schick moal wech. Dei schick man wech.	- ja - zonder 'da'
6. Jenes kauf besser nicht.	Dat koop (man) leiwer nich. Dat anne koop leiwer nich.	- ja
7. Jenem glaub lieber nicht.	Dei glöof leiwer nich. Dei Ziegeuner glöof leiwer nich.	- ja - diesem-jenem = allebei 'dei'
8. Jenen hol mal hier her.	Dei hol/houl wie hier her. Dei hol/houl hier man her.	- ja
9. Hier stell mal den Stuhl hin.	Hier stell mal de Staul hin. Hier stell den Staul hin. Dann stell de Staul hier man hin. Daor stell 'em man hin.	- ja - ook met 'da' - gepaard met wijzen of kijken (gebaren)
10. Jetzt komm mal hierher.	Nu komm hier moal her. Komm mal her. Ick bruk di, komm mal her. Komm hier mal her, ick bruk di. Nu komm (hier)her.	- ja

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
11. Dies(es) iss mal auf.	Dütt eet man op. Dütt eets du man noch op.	- ja
12. Diesem gib mal das Buch.	Dei geef dat Bauk. Düssen kricht 'n/die Bauk. Dei krich dat Bauk.	- 'dei' niet 'düssen' - 'düssen' eerder voor objecten en in declaratieve zinnen
13. Diesen nimm mal mit.	Düssen nehm mal mit. Dei nehm/nimm moal mit.	- nee niet prox - 'dei' niet 'düssen'
14. Das Auto (da) fahr mal zur Seite.	Fa dat Auto man an Siet. Stell dat Auto an Siet. Dat Auto musst du an Siet setten. Du musst dat Auto an Siet zetten. Di(e)n Auto staat in wech, zet dien Auto an Siet. Din Auto mutt doa wech. Dei Autos mütt da wech. Set dat Auto efen wech. Dat Auto fa (moal) an Siet.	- nee, eerder V1 - zonder 'da' - gebruik 'moeten' - gebruik possessiefpronomen
15. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel.	Dei Mann geef moal de Schippe. Hüm geef de Schüppe moal. Dei Mann geef de Schüppe.	- ja - eerder kort met 'hüm' (hem) - zonder 'da'
16. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an.	Dei Jong trek moal warmer an. Dien Jong trek man een bitten warmer an. Dei (Jong) doa trek moal warmer an. Dei doa, dei trek moal warmer an.	- ja - ook met 'da' - herhaling

Testzin	Antwoord	Gebruikelijk?
17. Jenes Tier fütter(e) ruhig noch etwas.	Dei deär geef noch mal een bitten. Dei anne mutt noch mehr. Dei fauer noch man mor. Dei fauer noch moal. Dat Deär fauer noch mol.	- ja - korte vorm de voorkeur
18. Jenem Jungen wirf den Ball mal zu.	Dann schmiet dei Jong de Ball tau. Dei Jong schmiet den Ball man tau. Schmiet dei Jong de Ball tau.	- ja - V1 eerder
19. Jenen Lehrer sieh dir mal genauer an.	Dei Lehrer kiek di man genauer an. Kiek di leiwer dei anne (Lehrer) moal an. Dei Lehrer kiek di moal genauer an.	- ja
20. Dieses Foto guck dir mal genau an.	Dat Bild kiek di man an. Dei kiek di man genauer an. Dit Beld kiek di man es genauer an.	- ja - liever zonder 'Bild'
21. Diesem Jungen hilf mal.	Dei Jong help moal.	- eerder niet - alleen met ,dei',düssen' ongebruikelijk - wijzen
22. Diesen Mann heirate lieber nicht.	Düss Mann trau leiwer nich. Dei Mann trau leiwer nich. Dei Mann, die trau leiwer nicht.	- nee - Dei ipv düss - herhaling
23. Zwei Bücher lies mindestens.	Läes mindestens zwei Beuken. Twei Beuk läes man. Twei, de läes daor man van. Twei Böök die kannste ja wol läesen. Twie kannste doa wol van läesen. Läes die twei Beuk. Twei Beuk läes noch man.	- eerder V1 of declaratief, maar het is mogelijk (duidelijk naar verandering zin, zie laatste zin)

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
24. Alle Teller stell auf den Tisch.	<p>Twei Bauken läes mindestens.</p> <p>All Teller opn Dischk. Stell dei Teller opn Dischk. Stell die Teller moal opn Dischk. Dei Teller stell man op'n Dischk. De ganzen Teller man op'n Dischk. Stell de fiif Tellers man opn Dischk. Geef de Kinder all een Bonbon.</p>	<p>- nee - het woord ,alle' ook niet gebruikelijk in woordenschat</p>
25. Im Garten spiel mal Fußball.	<p>Ga noa buten en Fussball speulen. Goat naar buten tu, Fussball speulen. Buten speult man Fussball. Goat man noar buten hin. Goat naar buten tau speueln. Goa naar buten de Blaumen geten. Dei Staul stell man in Gorten.</p>	<p>- nee - vervangende infinitief</p>
26. Montags gieß bitte die Blumen.	<p>Geit die Blommen mandachs. Mandachs musst dei Blaumen geiten. Mandachs gütst dei Blaumen. Mondachs geit dei Blommen. Geit de Blommen mandachs. Mandachs Blommen geiten. Mondachs geit de Blommen.</p>	<p>- eerder ongebruikelijk</p>

B. Laar

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
1. Da guck mal rein.	Doar kiek moal ien. Doar kiek is binnen. Kiek moal binne. Kiek is moal ien. Doar kiek es moal in.	- ja
2. Dann geh mal zum Arzt.	Dann goa mal noa'n Doktor. Dann goa noa'n Doktor.	- ja
3. Das (da) nimm besser nicht.	Dat (doar) nemm better nich. Denn nemm better nich. Denn doar nemm better nich. Denn nemm lewer nicht. De nemm better nicht. (De kapotte Fietse nemm better nich.)	- ja - met 'doar' optioneel, wel duidelijker
4. Dem (da) hör gut zu. Dem (da) gib mal das Buch. (<i>alternative zin</i>)	Denn lüster gut tu. Denn musst du gut tulüstern. Lüster denn gut tu. Denn lüster gut tu. Giff em dat Buuk. (<i>alternatieve zin</i>) Denn giff dat Buuk. Denn geef es maol dat Buuk. Geef hem dat Buuk.	- ongebruikelijk - zonder 'da' gebruikelijker - V1 gebruikelijker - modale ww, declaratieve zin
5. Den (da) schick mal weg.	Denn stüür moal wech/futt. Denn stüür fut. Stüür denn man wech/futt. Denn stüür man fut. Denn doa stüür man fut. Denn Kerl da, denn stüür man fut (denn mach ick nich).	- ja - zonder en met 'da' - herhaling pronomen

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
6. Jenes kauf besser nicht.	Dat koop lewer nich. De koop better nich. De annere/anne koop lewer nich.	- ja, maar met 'dat' ipv 'jenes' - of met 'de andere'
7. Jenem glaub lieber nicht.	Denn annern glöof lewer nich. Denn doar glöof lewer nich.	- ja, met beklemtoonde 'denn'
8. Jenen hol mal hier her.	Denn hal moal hier hin. Denn doar hal moal hierheen. Denn annern hal mal hierhin.	- ja
9. Hier stell mal den Stuhl hin.	Hier set denn Stuhl hin. Set denn Stuhl hier man hin. Hier zet denn Stuhl man hin.	- ja
10. Jetzt komm mal hierher.	Nu komm mal hierheen. Nu komm hier mal heen. Komm hier es heen. Komm hier man hin. Nu komm hier es hin.	- ja
11. Dies(es) iss mal auf.	Dit et moal/is/man op. Dat et man op. Dit eets du nu op.	- ja - met 'dit' - modale ww - declaratieve zin
12. Diesem gib mal das Buch.	Geef dissen moal es dat Book. Geef em dat Book. Denn geef dat Book. Geef denn dat Book. Dissen geef moal/man dat Book.	- zonder context vaag - eerder V1

Testzin	Antwoord	Gebruikelijk?
13. Diesen nimm mal mit.	Dissen nemm moal met. Nemm dissen moal met. Dissen nemm moal met.	- eerder ongebruikelijk - wordt wel begrepen, maar men zegt het nooit
14. Das Auto (da) fahr mal zur Seite.	Dat Auto föör (mol) anne Siete. Föör dat Auto man anne Kant/Siete. Föör dat Auto (doa) anne Siete.	- voorkeur voor V1 - ongebruikelijk in het taalgebruik
15. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel.	Geef denn Mann es de Schüppe. De Mann geef es even de Schüppe. Geef de Mann eve e Schüppe. De Mann geef moa es ne Schüppe.	- ja, spontaan eerder V1 - maar als opsomming ook V2 gebruikelijk
16. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an.	Trek denn Jong moa es wärmer an. Trek die Jonge es wärmer an. Denn Jong trek moa wärmer an. Denn Jong doa trek es wärmer an.	- eerder ongebruikelijk, maar op zich correct (<i>invloed standaardtaal?</i>) - V1 voorkeur
17. Jenes Tier fütter(e) ruhig noch etwas.	Dat Deär fuur rüstich noch'n bettie. Fuur dat Deär gerüst noch n bettie. Dat Deär fuur noch ma n bettie. Denn fuur noch moa n bettie mehr. Dat anne Deär fuur noch moa n bettie. Dat andere Deär fuur noch n bettie. Fuur dat Deär noch moa een bettie.	- ja
18. Jenem Jungen wirf den Ball mal zu.	Denn Jonge guuij de Ball moa tu. Guuij de Jonge de Ball es tu. Guuij de Jonge moal de Ball tu. Guuij de andere Jonge de Ball es tu.	- eerder niet - V1 gebruikelijker

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
19. Jenen Lehrer sieh dir mal genauer an.	Denn Meister kiek di moal genauer/secüürder an. Kiek die denn es better an. De kiek di moal es even genauer an. Kiek dou es de anderen an. Kiek di denn anderen es better an. Kiek die moal genauer an.	- ja - V1 wel iets gebruikelijker
20. Dieses Foto guck dir mal genau an.	Dit Bild kiek di moal genau/secüür an. Kiek di dat Foto is moal genauer an. Kiek di dit Foto ma is better an. Dit Foto kiek di ma is genauer an. Dit Foto kiek di is an.	- ja
21. Diesem Jungen hilf mal.	Dissen/disse Jonge help moal (es ewe). Dissen Jungen brukt hölp. Help de/dissen Jong es.	- ja - voorkeur V1
22. Diesen Mann heirate lieber nicht.	Denn trau lewer nich. Met denn trau lewer nicht. Met denn Mann trau lewer nich. Denn/De Mann vertrau lewer nich. De Mann stüür mal wech. Stüür de Mann man futtt/wech. Stüür den man futtt. Dissen Mann stoot futtt. Denn stoot man an. Disse/n Kerl, den stoot man futtt. Disse Kerl stoot man futtt.	- met distale pronomen - herhaling

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
23. Zwei Bücher lies mindestens.	Twee Böke musst/kannste tenminsten lesen. Du kannst tenminsten twee Böke lesen. Twee Böker kannste tenminsten lesen. Twee Böker lees op al geval. Twee Böker mutt op al geval.	- erg ongebruikelijk - modale ww - declaratief, vervangende infinitief gebruikelijekr
24. Alle Teller stell auf den Tisch.	Zet alle Teller op de Tafel. Stell/Zet de Teller moal füste op de Tafel. Zet alle Teller mal füst op de Tafel.	- nee, ongebruikelijk
25. Im Garten spiel mal Fußball.	Innen Gorden speul moar met n Ball. Speul moar innen Gorden. Speul doar moar met innen Gorden. Innen Gorden, speul doar moar met 'n Bal.	- nee, ongebruikelijk - herhaling
26. Montags gieß bitte die Blumen.	Schmoandangs geet de Blommen. Schmoandags müss(e) de Blommen geten. De Blommen müsse schmoandangs gieten. Schmoandangs geet moal de Blommen. Schmoandangs geet de Blommen.	- ja - met ,moeten' gebruikelijker

C. Anholt

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
1. Da guck mal rein.	Doar kiek es drin.	- ja
2. Dann geh mal zum Arzt.	Dann goa man noar 'n Doktor. Dann goa lewer noar 'n Doktor.	- ja
3. Das (da) nimm besser nicht.	Dat näem bäter/lewer neet. Dat doa näem bäter/lewer neet.	- ja - gebruikelijker met 'da'
4. Dem (da) hör gut zu.	Denn doa hör gut tu. Denn hör gut tu.	- ja - gebruikelijker met 'da'
5. Den (da) schick mal weg.	Denn (doa) schick bäter wech. Denn schick bäter wech.	- ja - gebruikelijker met 'da', bij een positieve betekenis/context eerder zonder 'da'
6. Jenes kauf besser nicht.	Dat koop bäter/lewer neet.	- ja - 'dat' ipv 'jenes' - zonder 'da'
7. Jenem glaub lieber nicht.	Denn glöof lewer neet.	- ja - 'denn' ook voor 'jenem'
8. Jenen hol mal hier her.	Denn hal ens hierhen. Hal mien denn ens hier. Denn hal ens hier op aan. Hal denn ens hierhen.	- ja - V1 gebruikelijker
9. Hier stell mal den Stuhl hin.	Doar stell maar denn Stuhl hin. Stell denn Stuhl maar doarhin. Stell denn Stuhl bei mien hin. Stell denn Stuhl ens hierhin.	- nee, komt niet voor - alleen met 'doar' vooraan mogelijk, niet met 'hier'

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
10. Jetzt komm mal hierher.	Komm es hier(hin). Komm no/effkes/effen ens hier. No komm es hier heen. Komm es hier hin, no.	- ja, zelden - eerder V1
11. Dies(es) iss mal auf.	Dit/dat kan je opeten. Dat eetie op. Dat eet op. Dit eet op.	- ja - ook met 'dit' mogelijk, maar men zou in de spontane taal eerder 'dat' gebruiken
12. Diesem gib mal das Buch.	Geef denn dat Book es. Denn gääf maar/es dat Book. Dissen moet je gar keen Buuk gäewen.	- ja, maar - V1 gebruikelijker - eerder met 'denn', 'dissen' ongebruikelijk
13. Diesen nimm mal mit.	Denn näm/nemm moar met. Dissen näm/nemm moar met.	- eerder met 'denn' - 'dissen' wordt niet gebruikt in de spontane taal, maar zou niet fout zijn
14. Das Auto (da) fahr mal zur Seite.	Zet dat Auto ens op de Ziet. Dat Auto (doa) zet anne Kant. Zet dat Auto anne Kant. Zet dat Kar anne Kant. Ey mutt dat Kar anne kant zetten.	- met of zonder 'da' komt het voor, maar 'dat Auto' beklemtoond - V1 echter gebruikelijker
15. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel.	Gääf denn Mann e Schoop. Gääf denn Mann de Schoofel. Denn Mann gääf de Schoofel.	- V1 gebruikelijker - sterk afhankelijk van de context - met of zonder 'da', allebei
16. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an.	Trek denn Jung (doa) moar warm/wärmer an. Denn Jung doa, denn trek moar warm an.	- nee, komt niet voor - allen met herhaling (Denn Jung doa, denn...)

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
17. Jenes Tier fütter(e) ruhig noch etwas.	Dat Dier fuur ruhig noch en beetken. Dat Dier moet je noch 'n beetje furen. Fuur dat Dier noch 'n beetken. Denn fuur nog maar. Dat Dier fuur ruhig noch een beetken.	- ja - met 'moeten' gebruikelijker (declaratief) - alleen bij een directe vergelijking mogelijk
18. Jenem Jungen wirf den Ball mal zu.	Schmit denn Jong denn Ball tu. Denn Jong schmit denn Ball es tu.	- ja - andere volgorde (V1) duidelijker, maar met context okee
19. Jenen Lehrer sieh dir mal genauer an.	Kiek u denn Kerl es genauer an. Denn Kerl kiek u genauer an.	- ja - V1 gebruikelijker
20. Dieses Foto guck dir mal genau an.	Kiek u dat Bild es genauer an. Dat Bild kiek u genau/süwer an.	- niet met 'dit' mogelijk
21. Diesem Jungen hilf mal.	Help denn Jong es. Denn Jong help es.	- V1 - beklemtoonde ,denn' ipv ,dissen'
22. Diesen Mann heirate lieber nicht.	Denn Kerl trau lewer niet. Trau denn Kerl lewer niet.	- distal
23. Zwei Bücher lies mindestens.	Läes te mindest twie/twee Böker. Twie/twee Böker läes te mindest. Twee Böker könn' döörkriegen.	- ongebruikelijk, maar 1 persoon zegt dat het wel kan - V1
24. Alle Brote stell auf den Tisch.	Alle Boterhams zet op denn Disk. Zet alle Boterhams op denn Disk.	- ja - andere volgorde gebruikelijker
25. Im Garten spiel mal Fußball.	Speul moar Futball innen Hoff. Innen Hoff künn (je) Futball speule. Speul innen Hoff Futball.	- nee, niet mogelijk
26. Montags gieß bitte die Blumen.	Maandag giet asteblief die Blumen. Do Maandag astublief die Blumen gieten.	- ja

D. Viersen

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
1. Da guck mal rein.	Doar kiek ens drin. Kiek ens doar drin. Doar müss/muss ens drinkieken.	- V1 gebruikelijker of - met 'moeten' (vervangende infinitief) - testzin komt ook wel voor
2. Dann geh mal zum Arzt.	Nu/Noa jonk/jong ens naar de Doktor. Nu/Noa wörd het tied dast ens noar de Doktor jeest. (Dann) jonk ens naar de Doktor.	- met 'nu' ipv met 'dan' - met context wel
3. Das (da) nimm besser nicht.	Dat (doa) nimm ^{se} beäter net. Dat doa, dat nimm ^{se} beäter net. Dat (doa) näem beäter neet.	-2 pers. spontaan vorm met zichtbaar subject gebruikt, andere stemde dan toe - met 'doa' erbij gebruikelijker - gebruik v. gebaren/wijzen
4. Dem (da) hör gut zu.	Demm doa hör joot to/tau.	- Ja - met 'da' erbij gebruikelijker
5. Den (da) schick mal weg.	Demm doa schick ^{ste} moal weg. Demm schick ^{ste} weg/fort. Demm doa lit ^{se} moal lopen. Demm doa, demm schickste fort. Der doa, demm schickste weg.	- indicatieve vorm - met 'da' gebruikelijker - andere volgorde gebruikelijker
6. Jenes kauf besser nicht.	Dat jält ^{se} beäter net/neet. Dat lit ^{ste} moal liäwer ligge. Dat doa jält beäter neet.	- spontaan eerder de vervangende vorm gebruikt - 'dat' voor 'jenes' - evtl. dat doa (op navraag)

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
7. Jenem glaub lieber nicht.	Demm doa g'löfste beäter net. Demm kannste net g'löwen. Demm lööwste beäter net. Demm jlööf maar net. Der doa, demm glöfste beäter neet.	- vervangende infinitiefvormen gebruikelijker - met herhaling van pronomen
8. Jenen hol mal hier her.	Breng/hol mich demm ens. Hol demm ens. Der doa/Demm doa hol ens hea. Der/demm doa, demm holste mich ens. Demm doa, demm hol mich ens. Demm doa hol ens naar hea.	- 'Hol mich demm ens' = gebruikelijker, V1 - herhaling pronomen - geen 'jenen', maar markering distaal door 'doa'
9. Hier stell mal den Stuhl hin.	Hea stell ens de Stuhl hin. Denn Stuhl stell ens heahin. Stell ens de Stuhl noch heahin.	- eerder V1 of 'denn Stuhl' vooraan - 'hier' zelden/niet
10. Jetzt komm mal hierher.	Jetzt/Noa komm ens naar hea. Jetzt komm ens naar mich.	- ja
11. Dies(es) iss mal auf.	Eät dat eens op. Dat hea eätse/itse noch. Dat äet maar op. Dit äet maar op.	- eerder met 'dat' ipv 'dit' - 'dit' nauwelijks in taalgebruik
12. Diesem gib mal das Buch.	Jäef demm eens dat Buuk. Däe krit dat Buuk. Demm jäefste/jiffste ens dat Buuk. Demm jäef ens dat Buuk.	- komt niet voor met prox - V1 of declaratief gebruikelijker

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
13. Diesen nimm mal mit.	Krich dich dem. Desse doa, näem demm ens met. Der doa, näem demm ens met. Desse, näem denn ens met. Desse näem moal met. Demm näemse moal met. Desse, näem dich denn moa met. Näem demm moa met. Demm näem maar met.	- eerder V1 of andere volgorde - niet verkeerd, maar niet in taalgebruik - herhaling pronomen (disse doa, näem demm...)
14. Das Auto (da) fahr mal zur Seite.	Va dat Auto moa op Sie. Der/dat Auto fa/va moa op Sie. Der/dat Auto doa, fa/va demm ens op Sie.	- met en zonder 'da' - met herhaling en V1 gebruikelijker
15. Dem Mann (da) gib mal die Schaufel.	Jäef der Kerl ens däe Schüpp. Demm Kerl doa jäef/jiff ens de Schüpp.	- met 'da' gebruikelijker - spontaan eerder V1
16. Den Jungen (da) zieh mal wärmer an.	Trek dat Männke moa eens wärmer an. Trek dat Jünke jet warmer/wärmer an. Dat Jünke trek moa wärmer an.	- eerder V1
17. Jenes Tier fütter(e) ruhig noch etwas.	Dat Viea konnste noch jet gäven. Dat Dierke/Viea voerse (fuurse) man noch jet. Dat Viea brook/bruk noch jet. Dat Viea voer man noch jet.	- ongebruikelijk - vervangende infinitief of modale ww
18. Jenem Jungen wirf den Ball mal zu.	Schmiet de Boall ens däe Jong tau/naar däe Jong. Schmiet de Ball demm Jünke to/tau. Däe/Demm Jong schmiet de Ball moa to/tau.	- nee; demm - eerder V1

Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
19. Jenen Lehrer sieh dir mal genauer an.	Der Lehrer kiekste dich moal ens juut aan. Der Lehrer kannste dir ens juut aankieken. Kiek disch de Lehrer moa janz jenauer an. Der Lehrer musste dich juut aankieken. Der Lehrer kiek dich ens juut an.	- ongebruikelijk - ook met modale ww, vervangende infinitief - ook V1
20. Dieses Foto guck dir mal genau an.	Kiek disch dat Bild ens juut aan. Dat Bild kiekste disch moal eens juut an. Kiek dich dat Bild moal janz genau aan. Dat Bild kiek dich moal ens juut an.	- eerder V1 of declaratief - geen prox
21. Diesem Jungen hilf mal.	Dat Männke bruuk noch hülfp. Dat Jünke kannste ens hülpen. Help maor eens däre Jong doa. Hülfp dat Männke ens. Dat Männke hülfp maar.	- V1 gebruikelijker - modale ww - geen prox
22. Diesen Mann heirate lieber nicht.	Demm trauste maol net. Der Kerl trauste moal net. Der Kerl traue maar net. Der Kerl musste moal liever net traue.	- ‚diesen‘ door beklemtoonde ‚der‘ - eerder indicatief
23. Zwei Bücher lies mindestens.	Do musst mindestens twee Böker läesen. Du musst wenigstens twee Böker läesen. Twee Böker musse läesen. Don moa twee Böker läesen. Läes moar twee Böker wenigstens. Läes wenigstens twee Böker. Twee Böker, dat is et wenigste. Twee Böker, don wenigstens die läesen.	- nee, komt niet voor

	Twie Böker mussto wenigstens schaffen. Don wenigstens twie Böker läese.	
Testzin	Antwoorden	Gebruikelijk?
23. <i>Alternative:</i> Zwei Flaschen hol mal.	Hol twie erop. Twie kannste holen. Hol ens twie Fläschen hoch.	- nee
24. Alle Teller stell auf den Tisch.	Stell all de Teller opper/op der Dösch. De Teller kommen op der Dösch. Die Teller stellste op der Dösch. Die Teller op der Dösch! All de Teller musste op der Dösch stelle! De Teller all op de Dösch. Alle Teller vlot op der Dösch.	- nee, komt niet voor
25. Im Garten spiel mal Fußball.	Inner Jarten wird Fussball jespield. Jonk in der Jarten Fussball spiele.	- nee komt niet voor
26. Montags gieß bitte die Blumen.	Mondags dränkste de Blommen. Et mondags dränkste de Blomme. Et mondags jäefse de Blommen Water. Et mondags deeste de Blommen Water jäewen. Et mondags dränk de Blömmkes. Et mondags jäef de Blommen Water.	- eerder indicatief - imperatief niet uitgesloten, maar spontaan eerder de andere vorm

Bijlage VI: Einverständniserklärung

Einverständniserklärung

Name: _____

Geburtsdatum: _____

Geburtsort: _____

Wohnort: _____

Geburtsort Eltern: _____

Ich bin damit einverstanden, dass meine Antworten für wissenschaftliche Forschungszwecke gebraucht werden und anonym in wissenschaftlichen Publikationen verarbeitet werden.

Einverstanden

Ich bin damit einverstanden, dass das Gespräch aufgenommen wird und in einer Datenbank für Forschungszwecke anonym zur Verfügung gestellt wird.

Einverstanden

Datum, Ort

Unterschrift

Bijlage VII: Samenvatting ruwe resultaten topicalisatie

Categorie	Subcategorieën	Papenburg	Laar	Anholt	Viersen
1. +/- Distale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	+	-
	b. zijdig DAT	+	-	+	+
	c. zijdig ACC	+	+	+	-
2. +/- Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig	-	-	-	-
	b. zijdig DAT	+	%	-	+
	c. zijdig ACC	+	-	-	-
3. Distale bijwoorden	a. van plaats	+	+	+	+/-
	b. van tijd	+	+	+	+/-
4. Distale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	+	-
	b. zijdig DAT	+	+	+	-
	c. zijdig ACC	+	+	+/-	-
5. Distale D-pronomina + NP	a. onzijdig	+	+	+/-	-
	b. zijdig DAT	+/-	-	+/-	-
	c. zijdig ACC	+	-	-	-
6. Proximale bijwoorden	a. van plaats	+/-	+	-	-
	b. van tijd	+	+	%	+
7. Proximale D-pronomina	a. onzijdig	+	+	-	-
	b. zijdig DAT	-	-	-	-
	c. zijdig ACC	-	-	-	-
8. Proximale D-pronomina + NP	a. onzijdig	+/-	+	-	-
	b. zijdig DAT	-	+/-	-	-
	c. zijdig ACC	-	-	-	-
9. Kwantor + NP	a. numeriek	+/-	-	%	-
	b. universeel	-	-	+/-	-
10. Adjunct	a. van plaats	-	-	-	-
	b. van tijd	-	+/-	+	+/-

+/-: Twijfelgevallen, waarbij de antwoorden niet eenduidig waren

%: verdeelde meningen

